

HATÁRRENDÉSZETI TANULMÁNYOK

XI. évfolyam 1. szám

2023/1. SZÁM

B U D A P E S T

- 2023 -

**A MAGYAR RENDÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSASÁG
HATÁRRENDÉSZETI TAGOZAT
TUDOMÁNYOS, SZAKMAI KIADVÁNYA**

Szerkesztő bizottság:

Dr. Balla József, Dr. Gaál Gyula, Görbe Attiláné Dr. Zán Krisztina,
Dr. Vedó Attila, Prof. Dr. Sallai János, Vájlok László

Főszerkesztő:

Dr. Balla József

Felelős szerkesztők:

Vájlok László

Dr. Vedó Attila

Szakmai lektor:

Prof. Dr. Fórizs Sándor

Képszerkesztő:

Bényei Szilvia

A megjelent publikációk szerzői vélemények, melyek nem feltétlenül esnek
egybe a szerkesztő bizottság megközelítésével.

Felelős kiadó:

Dr. Balla József r. ezredes

Magyar Rendészettudományi Társaság

Határrendészeti Tagozat Elnöke

HU ISSN 2061-3997 (Online)

Tartalom

Bartus Gábor: Az embercsempészás bűncselekmény statisztikai alakulása 2015–2022. között	5
Felhasznált irodalom	15
Dragon Sándor: A kompetencia világa	16
Bevezetés.....	17
Kompetencia.....	17
Digitális kompetencia	18
Környezet- szervezet- egyén	22
Összefoglalva	33
Felhasznált irodalom	33
Kovács Gábor: Az európai biztonság záloga, a migrációs útvonalak ellenőrzése.....	35
A nyugat-afrikai útvonal	36
A nyugat-mediterrán útvonal	37
A közép-mediterrán útvonal	37
A nyugat-balkáni útvonal.....	38
A kelet-mediterrán útvonal	38
A keleti határok útvonal	39
A csatorna útvonal.....	39
Magyarországon áthaladó útvonal.....	39
A migrációs útvonalak biztosítása, mint az Európai Unió biztonságának záloga	40
Felhasznált irodalom	42
A cikkben szereplő online hivatkozások.....	42
Mgr. Denisa Szajkóová: Állaspályázat az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség készületi alakulatába	44
1. Az Európai Unió ügynökségei	44
2. A Frontex és az alapvető információk	44
3. A Frontex jogállása	45
4. A Frontex és feladatai.....	45
5. A Frontex készületi alakulata.....	46
6. Állaspályázat a Frontex készületi alakulatába	47
7. A Frontex készületi alakulata és feladatai	48

8. A Frontex készenléti alakulata és alkalmazási lehetőségei	49
9. A Frontex ügynökség készenléti alakulata és a munkakörök	50
10. A kényszerítő eszköz használatának szabályai	51
11. A Frontex készenléti alakulata és a Szlovák Köztársaság	52
12. A Frontex készenléti alakulata és az ukrán válság.....	53
Felhasznált irodalom	54
Teke András: Béke és biztonság lehetséges összefüggései	56
Bevezető gondolatok.....	56
A biztonságról röviden.....	58
Béke megközelítése	60
„Béke-indexek” csapdájában.....	74
„Békeműveletek”	77
A béke és biztonság makro és mikro összefüggései.....	84
Befejező gondolatok.....	95
Zsákai Lénárd: A schengeni övezet legifjabb tagja: Horvátország.....	97
Bevezető.....	97
A teljeskörű csatlakozáshoz vezető út.....	97
Rendelet a schengeni vívmányok Horvátország általi teljeskörű alkalmazásáról	99
Kitekintés: bűnüldözési aspektusok	100
Kitekintés: az eltérő tagállami álláspontok kérdése.....	101
Zárógondolatok	102
Felhasznált irodalom, jogszabályok, források	103
Felhasznált irodalom	103
Alkalmazott jogszabályok és uniós dokumentumok	103
Internetes források.....	104

Bartus Gábor

**Az embercsempészes bűncselekmény statisztikai alakulása
2015–2022 között**

Feltettem magamban a kérdést, hogyan tudok gyakorlati szempontból alkalmazható új javaslatot vagy módszert leírni az embercsempészes témakörben. A statisztikai adatok alakulásában történt kutatásom alapján szeretnék megfogalmazni egy általam észlelt problémát és felteszem azon hipotézist, hogy az embercsempészes bűncselekmények vonatkozásában nincs egységesen és átfogóan értelmezett statisztikai adatgyűjtési gyakorlat.

Pályamunkámban az embercsempészes bűncselekmény statisztikai adatain keresztül szeretném bebizonyítani, hogy egy olyan egyszerű köznyelvben megfogalmazott kérdésre, mint „*Mennyi volt az embercsempész 2022-ben?*” nem is olyan egyszerű megadni a megfelelő választ.

Kísérletet teszek az általam megállapított összefüggések alapján egy olyan új statisztikai adatgyűjtési gyakorlatra, amely nagymértékben segíthetné a bűnügyi tudományok területén kutatók, másrészt a végrehajtó rendőri szervek elemző-értékelő munkáját. Elgondolásom nővumként szolgálhat egy olyan hiátusra, amely elősegítheti az egységes statisztikai gondolkodást az embercsempészes bűncselekmény vonatkozásában, hiszen arra egyre nagyobb szükség lehet a jelenlegi tendenciák figyelembevételével.

A téma aktualitása és időszerűsége a kutatott időszak több éves távlatának ellenére alátámasztható, ugyanis az illegális migráció jelenségének hazánkat közvetlenül érintő legerősebb „felhajtó motorja” továbbra is az embercsempészek szervezett bűnözői tevékenysége, amelynek mértéke a 2022. évben rendkívül jelentősnek mondható a korábbi évekhez képest. Mindezzel egyenes arányban a rendőrség bűnügyi és rendészeti szolgálati ágainak ezen irányú leterheltsége is folyamatosan növekszik, ezért is tartom fontosnak pontosan meghatározni azon adatok körét, amelyből megállapíthatóak a valós tendenciák.

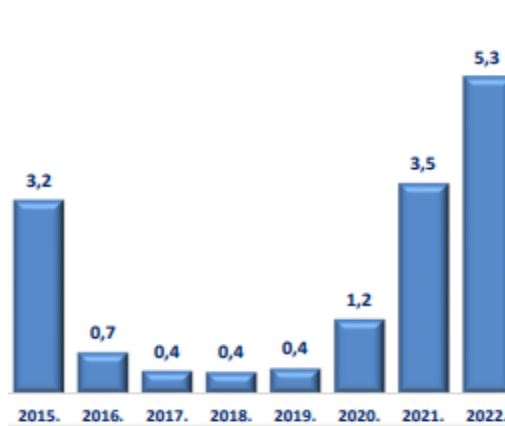
Tágabb kontextusba helyezve a kérdéskört az illegális migrációs folyamatok változásába illeszthető bele az embercsempészes bűncselekmény statisztikai alakulása. Ezen kérdéskör komplex elemzésére teszek kísérletet.¹ Kutatást végeztem arra vonatkozóan, hogy milyen

¹ Vájlok, 2016, p. 40.

adatok állnak jelenleg rendelkezésre, amennyiben elemezni szeretnénk az embercsempészás bűncselekmények alakulását Magyarországon.

A rendőrség hivatalos honlapján² publikus, mindenki számára elérhető elemzés készül havi rendszerességgel az illegális migrációval összefüggő jogellenes cselekmények számáról, amelyben a határrendészeti szakterületet érintő intézkedések különböző szempontok és időszakok szerinti elemzése több mint 10 évre visszamenőleg áll rendelkezésre. Elemeztem a rendőrség hivatalos honlapján embercsempészás bűncselekmény vonatkozásában fellelhető publikus statisztikai adatokat a 2015–2022. közötti időszak vonatkozásában. Ezen statisztikai adatok összevontan tartalmazzák az embercsempészás³ és a jogellenes tartózkodás elősegítése⁴ bűncselekmények számát.

Az egy napra jutó bűncselekmények száma a 2015. évhez képest folyamatosan csökkent a 2019. évig, amelyet követően azonban szignifikáns növekedés következett be, a 2022. évben szinte mindennaposá vált az embercsempészek elfogása hazánk területén.

1. ábra: Egy napra jutó embercsempész bűncselekmények száma – Határrendészeti helyzetkép⁵

Az embercsempészás bűncselekmények (összevont adatok a jogellenes tartózkodás elősegítése bűncselekménnyel) megyei bontását – a valóságban a megyei bontás területi rendőri szervek vármegye szerinti kimutatást jelöl – tartalmazza az alábbi táblázat:

² URL1

³ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 353. §

⁴ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 354. §

⁵ URL1

Területi szerv	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Budapest	66	3	0	0	0	5	9	28
Baranya	0	1	9	0	13	35	17	11
Bács-Kiskun	209	70	22	63	28	45	232	292
Békés	19	17	14	8	10	30	11	12
Borsod-Abaúj-Zemplén	1	1	0	0	0	0	3	6
Csongrád-Csanád	507	53	52	36	39	60	148	337
Fejér	10	4	0	0	3	20	60	63
Győr-Moson-Sopron	95	37	11	8	10	52	108	309
Hajdú-Bihar	5	2	8	0	10	14	8	6
Heves	0	0	0	0	0	3	0	3
Komárom-Esztergom	70	15	6	3	2	72	240	199
Nógrád	0	0	0	4	0	1	1	51
Pest	43	1	0	0	0	22	98	278
Somogy	4	0	2	0	4	9	8	8
Szabolcs-Szatmár-Bereg	24	5	7	6	21	17	19	11
Jász-Nagykun-Szolnok	2	0	0	0	0	1	3	1
Tolna	0	2	2	1	2	22	107	39
Vas	7	10	1	0	1	15	70	56
Veszprém	1	0	0	0	2	14	66	27
Zala	88	11	1	0	3	4	4	8
KR	23	21	6	3	0	10	65	178
RRI	3	0	0	1	7	4	0	1
Mindösszesen	1 177	253	141	133	155	455	1 277	1 924

2. ábra: Megyei bontás (Forrás: Határrendészeti helyzetkép)⁶

Territoriális alapon összehasonlítani két időszakot hasonló adatok esetén lehetséges, amely a 2015 és 2022. év vonatkozásában lehetőséget kínál az embercsempészás bűncselekményhez kapcsoló „modus operandi” elemzésekhez is. Leszűkítve azonban a kutatási kört a tendenciákra megállapítható, hogy a 2015. évben az embercsempészek elfogása a schengeni külső határos megyék vonatkozásában és országos szinten egyaránt a Csongrád-Csanád (akkor még Csongrád), a Bács-Kiskun és a Zala VMRFK, az ország mélységében Győr-Moson-Sopron, a Komárom-Esztergom VMRFK és a Budapesti Rendőr-főkapitányság által történt. A 2021-es

⁶ URL1

évben az ország mélységében történt aktívabb fellépés hatására egyrészt kiemelkedett a Komárom-Esztergom VMRFK tevékenysége, másrészt felértékelődött az illegális migrációs főirányban elhelyezkedő köztes megyék szerepe (Fejér, Pest, Tolna, Vas, Veszprém VMRFK). A 2022-es évben a magyar-szerb viszonylatban a Bács-Kiskun és Csongrád-Csanád Vármegyei Rendőr-főkapitányság eredményessége növekedést mutatott a szilárd határőrizeti rendszer hatására, továbbá az ország mélységi területén bevezetett mélységi ellenőrzési műveletek nagymértékben növelték Pest és Győr-Moson-Sopron Vármegyei Rendőr-főkapitányság, valamint a feladatellátásban résztvevő Készenléti Rendőrség éves eredményességét.

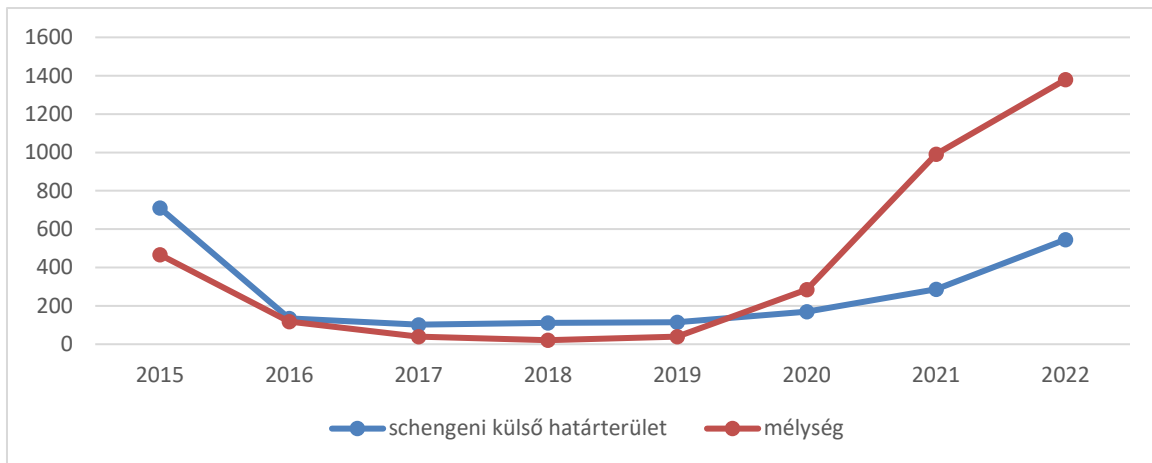
A területi szervek adatai a határszakaszok szerinti viszonylati bontásban jobban szemléltetik az általam megállapított diagnózist, amely az alábbiak szerint alakult:

Viszonylat	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
légi	1	0	0	0	2	0	0	1
ukrán	13	3	6	3	11	10	8	9
román	63	29	40	14	31	61	58	22
szerb	550	93	48	95	57	60	208	501
horvát	83	10	8	0	14	39	12	12
mélység	467	118	39	21	40	285	991	1 379
Mindösszesen	1 177	253	141	133	155	455	1 277	1 924

3. ábra: Viszonylati bontás (Forrás: Határrendészeti helyzetkép)⁷

A tendenciák átláthatósága érdekében egy grafikonon kívánom szemléltetni az időszakokat a schengeni külső határterületen, illetve azon kívül un. mélységi területen történt embercsempész elfogásokat:

⁷ URL1

4. ábra: Viszonylati összehasonlítás (saját készítés)

Mi történhetett a 2021. és a 2022. évben? A megyei és viszonylati adatok változása, az arányok elmozdulása mögött mind-mind olyan bűnügyi-rendészeti reaktív és proaktív intézkedések voltak, amelyek sok tekintetben beváltották a hozzáfűzött reményeket. Itt szeretném megemlíteni a 2021. évben Komárom-Esztergom megye területén tapasztalt növekedés mögött (1. ábra) az M1 autópályán magvalósuló koncentrált mélységi ellenőrzési rendszer bevezetését, amely nagymértékben segítette a bűnügyi információkra történő azonnali reagálóképességet és a mélységi ellenőrzési hatékonyságot, amely hipotézisemet alátámasztja a viszonylati bontásban tapasztalt növekedési ütem is (2. ábra). Ezen típusú szolgálatellátás miután ki lett terjesztve Nyugat-Magyarország egészére, az a 2022. évi eredményességben is megmutatkozott (1. ábra).

Az elkövetői kör állampolgársága tekintetében a TOP4 állampolgársági kategóriát gyűjtöttem ki, amely az alábbiak szerint alakult:

Állampolgárság	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
román	119	43	12	20	15	84	231	284
ukrán	8	10	4	2	15	62	92	272
szerb	267	53	32	44	25	51	209	194
magyar	426	27	26	10	19	53	176	136

5. ábra: TOP4 állampolgársági bontás (Határrendészeti helyzetkép)⁸

⁸ URL1

Reálisan tekintve a magyarországi jogalkotói szándékot az embercsempészás bűncselekmény büntetési tételeinek növelésére vonatkozóan, annak hatása véleményem szerint kizárólag a magyar állampolgárságú elkövetői kör statisztikai adataiból mérhető. Ezen adatokból lehet levonni megalapozott következtetéseket, ugyanis a magyar állampolgárok jellemzően tudatában vannak cselekményük súlyával és aktuális büntetőjogi megítélésével. Minden egyes tényállási változást követő tendenciákból, a magyar állampolgárságú elkövetők esetében lehet következtetéseket levonni a jogalkotó szándék eredményességéről. Itt szeretném megjegyezni, hogy a társadalmi, szociatív és áldozatorientált bűnmegelőzés szerepe is a magyar állampolgárok, vagy pedig Magyarországon élő külföldi elkövetői kör vonatkozásában lehet releváns az elkövetővé válás megakadályozása érdekében.

Állampolgárság	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
magyar	426	27	26	10	19	53	176	136
Mindösszesen	1177	253	141	133	155	455	1 277	1924
%-os aránya	36%	11%	18%	8%	12%	12%	14%	7 %

6. ábra: Magyar állampolgárok %-os aránya (Határrendészeti helyzetkép)⁹

A magyar állampolgárságú elkövetők vonatkozásában levonom azon következtetést, hogy a 2015. évben megvalósult fizikai, élőerős és jogi határzár beváltotta a hozzáfűzött reményeket, mivel a 2015. évben tapasztalt 36 %-os elkövetői fertőzöttségi mutatók nagymértékben csökkentek. Kutatásaim alapján megállapítható és statisztikailag alátámasztható, hogy az embercsempészás büntetőjogi tényállásának módosítása, a büntetési tételek növelése a magyar állampolgárok vonatkozásában komoly visszatartó hatást eredményezett.

A bűnügyi statisztika előállítását az egységes nyomozó hatósági és ügyészégi bűnügyi statisztika (ENyÜBS) adatgyűjtésének segítségével történik.¹⁰ A közzétett adatok a Bűnügyi Statisztikai Rendszerben¹¹ (a továbbiakban: BSR-rendszer) kerülnek publikálásra. A BSR-rendszer statisztikai adatait elemezve megállapítottam, hogy azok nem feltétlenül korrelálnak egymással a rendőrség honlapján publikált rendészeti statisztikai adatokkal.

⁹ URL1

¹⁰ URL2

¹¹ URL3

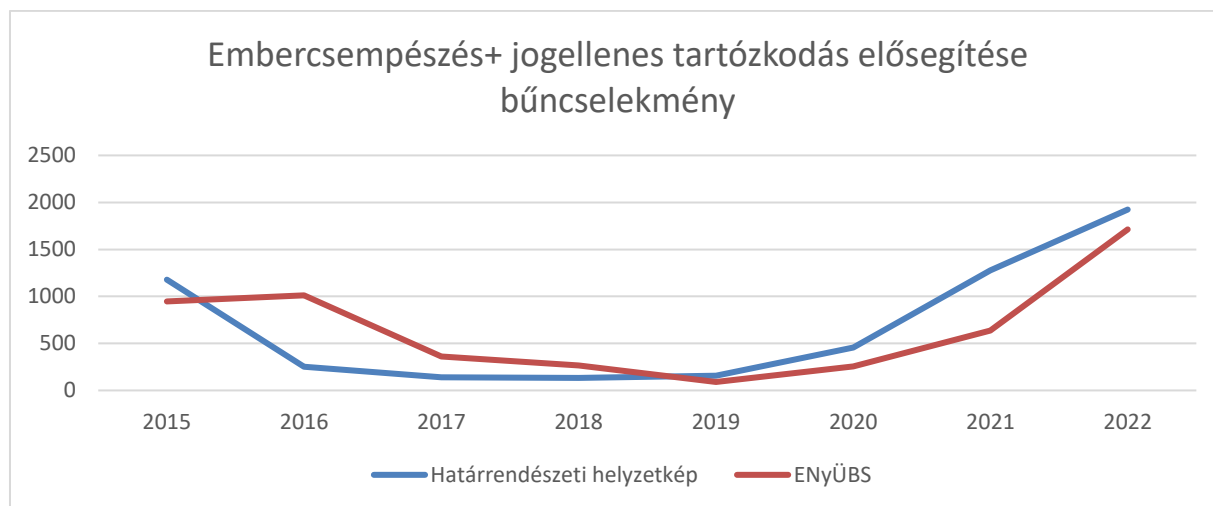
Az összehasonlíthatóság érdekében az embercsempészás és jogellenes tartózkodás elősegítése bűncselekményt összeadtam a BSR-rendszer adatbázisából az alábbi táblázatban:

Megye	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Budapest	55	52	28	27	10	9	9	43
Baranya	1	1		3	3	21	20	9
Bács-Kiskun	98	95	22	33	10	43	119	277
Békés	4	6	7	6	6	11	14	7
Borsod	2		1	2		1	2	9
Csongrád-Csanád	460	732	226	87	31	35	67	325
Fejér	24	3	10	1	2	11	36	59
Győr-Moson-Sopron	105	57	21	10	14	46	127	391
Hajdú-Bihar	11	4	1	2	2	11	4	3
Heves							1	1
Komárom-Esztergom	62	13	10	14	2	11	37	122
Nógrád	39			3				13
Pest		18	4	16		5	30	281
Somogy	1	2	2	2	1	4	8	6
Szabolcs-Szatmár-Bereg	19	9	11	55	7	31	21	14
Jász-Nagykun-Szolnok	1					1	2	
Tolna		1	3	1		1	58	62
Vas	7	4		1	1	8	43	44
Veszprém		2	3			5	31	36
Zala	57	13	8	1	1	2	7	10
Országhatáron kívül		1	4			1		1
Mindösszesen	946	1 013	361	264	90	257	636	1713

7. ábra: BSR-rendszerből megyei bontás, regisztrált bűncselekmények száma az elkövetés helye szerint (Forrás: ENyÜBS)

Felmerülhet az a kérdés, hogy miért nem egyeznek meg a két adatbázisban található statisztikai adatok? Hiszen mindkét adatforrás tekintetében a rendőrség hivatalos honlapján publikált adatokról beszélünk, amelyet a rendőrség, mint adatközlő szerv bizonyos pontossággal és ellenőrzési kritériumok mellett végez.

A két adathalmazt egy grafikonon szemléltetve szeretném érzékeltetni a szám adatok közötti különbséget:

8. ábra: Határrendészeti helyzetkép – ENyÜBS adatok összehasonlítása (saját készítés)

Először is levonom azon következtetést, hogy az adatgyűjtés szemléletmódja teljesen más a rendészeti és ENyÜBS oldaláról nézve. Egyik adatbázisban a végrehajtó rendőri szerv dominál, míg másikban a területi (megyei) bontás képez prioritást.

A kulcsszó talán azon van, hogy a rendőrség ugyanazon tárgykörben azonos tárgyszóval (embercsempészes), viszont eltérő tartalom szerint gyűjti és elemzi a statisztikai adatokat. A határrendészeti helyzetképekben publikált adatok (un. rendészeti adatok) az embercsempészes és jogellenes tartózkodás bűncselekmények gyanúja miatt elfogott személyek számát együttesen, amíg az ENyÜBS az adott időszakban lezárt büntetőeljárások számát tartalmazza. Ugyanarról a dologról beszélünk, viszont más aspektusban és idősíkbán. A rendészeti statisztika például nem ad választ arra a kérdésre, hogy a bűncselekmény gyanúja miatt előállított személyek vonatkozásában hány esetben indult ténylegesen büntetőeljárás. Az ENyÜBS statisztikából ugyanígy nem derül ki, hogy mikor indult pontosan a büntetőeljárás, lehet több éve folyamatban tartó ügy lett lezárva az adott évben és csak az aktuális évben szerepel a statisztikában.

Visszakanyarodva a hipotézisemhez, hogyan tudok arra az egyszerű kérdésre választ adni, hogy mennyi embercsempészes volt hazánkban a 2022. évben? 1713 fő vagy 1924 fő? Szerettem volna

pályamunkámban rávilágítani, hogy nagyon nehéz dolgom lenne és csak a precízen megfogalmazott kérdésre tudnám megadni válasz, mint például:

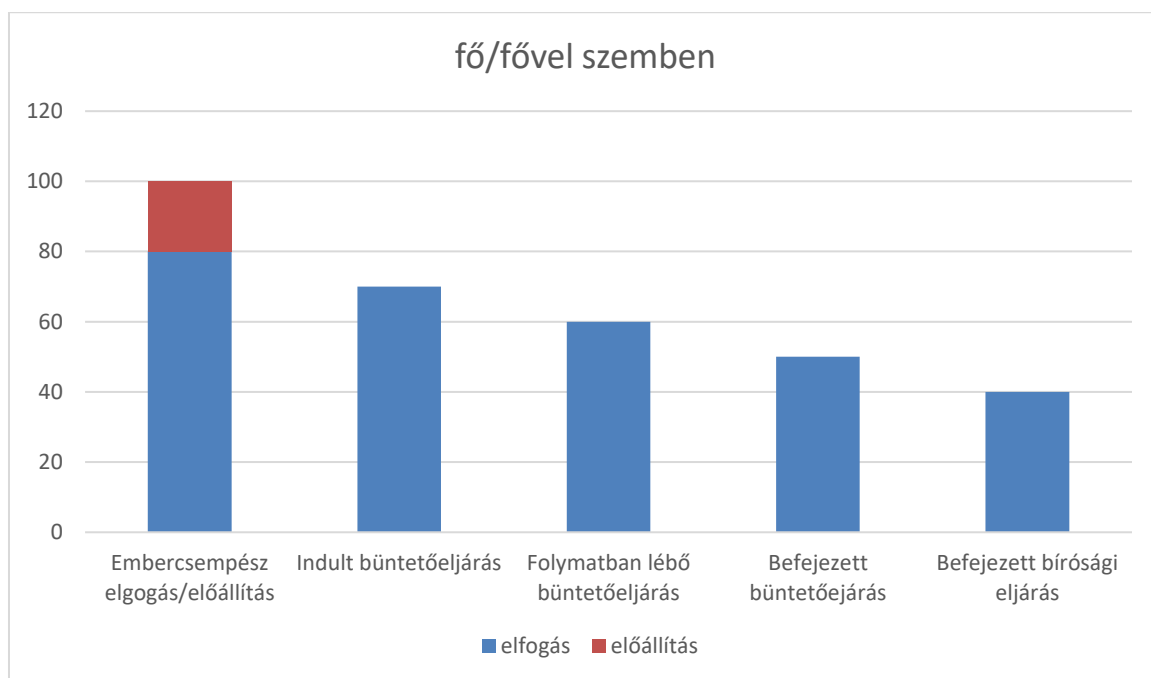
- Hány fő került előállításra embercsempészs bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt?
- Hány fővel szemben indult büntetőeljárás embercsempészs bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt?
- Hány fővel szemben fejeződött be eredményesen vádemeléssel a büntetőeljárás embercsempészs bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt?
- Hány főt ítelt el a bíróság embercsempészs bűncselekmény elkövetése miatt?

Felvetődik bennem a kérdés és a megoldási alternatíva is körvonalazódik, hogy miért nincs egy egységes statisztikai adatgyűjtési gyakorlat, tovább megyek informatikai felület, amely stádiumonként végigkíséri az embercsempészs bűncselekmények alakulását. Miért is nem valósulhatna meg első körben Magyarországon, azután viszont valamennyi európai uniós tagállamban az egységes adatgyűjtési gyakorlat?

Egy „embercsempészs statisztikai adatot” stációkra lebontva az alábbiak szerint tudnám meghatározni, hogy az adatot párhuzamosan előállító/kezelő/karbantartó statisztikai adatbázisok ne duplikálják és az kölcsönösen értelmezhető legyen minden szakterület részére:

1. Embercsempészs bűncselekmény gyanúja miatt elfogott (tetten ért) személyek száma.
2. Embercsempészs bűncselekmény gyanúja miatt előállított személyek száma (tettenéresen kívül történt intézkedések).
3. Embercsempészs bűncselekmény miatt indult büntetőeljárás száma (hány fő gyanúsított).
4. Embercsempészs bűncselekmény miatt folyamatban lévő büntetőeljárások száma (hány fő terhelt).
5. Embercsempészs bűncselekmény miatt befejezett büntetőeljárások száma a büntetőeljárás döntés típusa szerint (hány fő vádlott).
6. Embercsempészs bűncselekmény miatt befejezett bírósági eljárások száma a jogerős alkalmazás után ítélet szerint (hány fő elítélt).

Egy fiktív időszaki diagrammon szemléltetett folyamatábrán szeretném ábrázolni az elgondolásomat, hogy az embercsempészs bűncselekmény statisztikai adatait hogyan lehetne egy keretrendszerben gondolkozva, egységes metodika mentén kimutatni:

9. ábra: Folyamatábra fiktív időszak elemzéséről (saját készítés)

A téma aktualitását igazolhatja Dr. Rétvári Bence, a Belügyminisztérium miniszterhelyettes parlamenti államtitkára M1 híradóban 2022. augusztus 05-én tett nyilatkozata, amely szerint „az összesen 19 ezer magyarországi fogvatartott 10 százaléka, mintegy 2000 fő külföldi embercsempész”¹².

Felvetődhet a kérdés, hogyan jutottunk el idáig? A válasz az általam is felvázolt statisztikai adatok mögötti tendenciákban kereshető, amely adatok – stációk szerinti – kimutatása megítélésem szerint jobban érzékeltethetné a növekedés mögött zajló folyamatokat. Meglátásom szerint az embercsempészség bűncselekmény folyamatos növekedése nemcsak a rendészeti és bűnügyi rendőri állományt terheli le jelentős mértékben az adott stádiumban, hanem a bíróságokat és büntetés-végrehajtási intézményeket is. Fogalmazhatnánk úgy, hogy az illegális migrációs jelenség minden érintett szervezet részére jelentős, ugyanakkor stádiumonként eltérő megterhelést indukál és ez várhatóan a közeljövőben is így lesz.

A statisztikai adatok elemzése alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a jogalkotási szándék ellenére annak hatása nem feltétlenül illeszkedik az Európára nehezedő illegális migrációs trendekhez. Az európai uniós tagállamoknál sem egységes az embercsempészség

¹² URL4

bűncselekmény büntetőjogi megítélése, hogyan is lehetne Magyarországnak egymaga megállítani az illegális migrációt?

Amennyiben statisztikai adatokról beszélünk indokolt megjegyezni, hogy az embercsempészás bűncselekmény és maga az illegális migráció vonatkozásában rendkívül nagy a látencia, amely nehezen mérhető, a bűnügyi statisztikában, kizárólag az ismertté vált bűncselekmények jellennek meg. Ugyanakkor a statisztikai adatok képesek egyedül mérhetővé tenni a jelenség mértékét és a hatóságok eredményességét.

Úgy gondolom, ezért is lenne fontos ezen bűncselekmény vonatkozásában egy egységes statisztikai adatgyűjtési gyakorlat kialakítása, amely lehetővé tenné pontosabban mérni a hatóságok által bevezetett proaktív intézkedések hatását és eredményességét.

Felhasznált irodalom

Szakirodalom

1. Vájlok László (2016): *Az illegális migrációs folyamatok változása 2012 és 2016 között Magyarországon.* Belügyi Szemle 2016/12. p. 40.
<https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.12.3>
- 2.

Jogszabályok, egyéb jogi eszközök

1. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

Online hivatkozások

1. URL1: *Rendőrség hivatalos honlapja, a Rendőrségről/Statisztikák/Határrendészet*
<http://www.police.hu/index.php/hu/a-rendorsegrol/statisztikak/hatarrendeszet>
2. URL2: *Központi Statisztikai Hivatal hivatalos honlapja, HSSz. – Tagok – Belügyminisztérium (BM).* https://www.ksh.hu/hssz_tagok_bm
3. URL3: *Bűnügyi Statisztikai Rendszer.* <https://bsr.bm.hu/>
4. URL4: *MTI: Rétvári: Minden tizedik rab embercsempész a magyar börtönökben.*
<https://hirado.hu/belfold/cikk/2022/08/05/retvari-minden-tizedik-rab-embercsempesz-a-magyar-bortonokban#>

Dragon Sándor¹

A kompetencia világa

Absztrakt

A szerző a tanulmányában a digitális világ kialakulásával összefüggésben megjelent - a szervezetekre és az egyénekre gyakorolt - hatást kívánja bemutatni. Fontosnak tartja a környezet, a szervezet és az egyén hármasa összefüggéseinek bemutatását. Az általános főbb kompetenciák ismertetésén keresztül szemlélteti a digitális kompetencia kialakulását, annak fejlődését, továbbá a szervezet jövője szempontjából kiemelt jelentőséggel bíró vezetői kompetenciák változásait. A szerző jelen tanulmánya kapcsolódik a már korábban megjelent a digitális világgal foglalkozó megelőző cikkeihez.

Napjainkban nem a digitális eszközök, rendszerek stb., szabnak határt a fejlődésnek, hanem az egyén kompetenciáinak hiánya, nem megfelelő szintje jelenti a fejlődés gátját. Ebben a tanulmányban a szerző igyekszik javaslatokat megfogalmazni - példák megjelenítésén keresztül -, melyek azok a lehetőségek, amelyek az egyének rendelkezésére állnak a kompetenciáik kialakítására.

Sándor Dragon²

The world of competence

Abstract

The author intends to present in his study the impact appeared - on organizations and individuals- in connection with the emergence of the digital world. He considers it important to show the interconnectedness of the triad of the environment, the organization and the individual. Through the description of the general main competencies, it illustrates the development of digital competence, its development, as well as the changes in leadership competencies that are of paramount importance for the future of the organization. The author's present study is linked to his previously published preventive articles on the digital world.

Nowadays, it is not digital tools, systems, etc., that sets a limit to development, but the lack and inadequate level of the individual is the barrier to development. In this study, the author seeks

¹ dr.jur., tanársegéd, r. ezredes, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék, e-mail: dragon.sandor@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1850-9433>

² dr. jur., police colonel, assistant lecturer, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Law Enforcement Management Theory, e-mail: dragon.sandor@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1850-9433>

- to make suggestions, through examples-, which are available to individuals to develop their competencies.

Bevezetés

A digitalizáció napjainkra átszötte a társadalmi, gazdasági, kulturális és politikai élet legtöbb területét. Évtizedek óta folyamatosan, szinte észrevétlenül szivárog be a mindennapi életünkbe az innováció nyújtotta technikai, technológiai lehetőségeken keresztül. A felfoghatatlan mennyiségű információ felforgatta a megszokott életünket. A korábbi személyes ügyintézést már régen felváltotta az on-line rendszer, a szolgáltatások köre és színvonala erőteljesen megváltozott. Az elképzelhetetlennek tűnő folyamatok mára már automatizmussá váltak a társadalom szinte minden rétegének nemre és korra tekintett nélkül. Ebben a világban szocializálódott emberek többsége sokkal szerteágazóbb, szélesebb körű és mélyebb tudásra tehetnek szert, mint a korábbi generációk. A digitális világ sokkal intenzívebb és ösztönzőbb módon hat az emberekre.

Kompetencia

Először, mi is a kompetencia³ szó jelentése:

„A mai köznyelvben a kompetencia szónak kettős jelentése van: 1) illetékesség, hatáskör, jogosultság; 2) szakértelem, hozzáértés, alkalmasság. [...]

A kompetencia fogalom egyes emberre vonatkoztatott minősége, minősítése a kompetens, [...] szavakban nyer értelmet. A kompetens szó jelentése: 1) illetékes, jogosult, feljogosított; 2) szakmailag hozzáértő, alkalmas. [...]

A kompetencia nem szinonimája a képességnek (skill), hanem képesség (ability) komplex feladatok adott kontextusban történő sikeres megoldására. A fogalom magába foglalja az ismeretek mobilizálását, a kognitív és gyakorlati képességeket, a szociális és magatartási komponenseket és attitűdöket, az érzelmeket és az értékeket egyaránt.”⁴

A kompetenciák értelmezése esetén meg kell vizsgálnunk a környezet szerepét is. Minden kompetencia, valamilyen szervezeti környezetben jelenik meg, így az abban bekövetkezett

³ Berényi László (2012): Digitális kompetencia helyzetkép a szervezeti kompetenciafejlesztés szempontjából. Gazdaságtudományi Közlemények, 6. kötet, 1. szám 6. old.

⁴ A kompetencia szó jelentése.

http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/curriculum/iii_1__a_kompetencia_sz_jelentse.html (A letöltés ideje: 2023.01.31.)

változások nagyban befolyásolják a kompetenciákat is. Két lehetőségünk van: az egyik, hogy már a meglévő kompetenciánkhoz keresünk olyan feladatot, amelyeket el tudunk végezni. A második szerint pedig, az elvégzendő feladathoz keressük meg azokat a kompetenciákat és egyéneket, akik ezeket a jegyeket hordozzák. Kialakul egy körforgás, amelyben a szervezeti célok az egyéneken keresztül valósulnak meg, azzal, hogy az egyén rendelkezik a szervezet számára fontos kompetenciákkal.

„személy ismereteinek, készségeinek, képességeinek, magatartási, viselkedési jegyeinek összessége, amely által a személy képes lesz egy meghatározott feladat eredményes teljesítésére”⁵

„Az egyének kompetenciáinak megszerzéséhez, fejlesztéséhez és alkalmazásához az alapot a képzés [...] és a munkavégzés, (rutin megszerzése) [...] szolgáltatja.”⁶

Digitális kompetencia

A digitalizációra való igény az ember részéről már nem újdonság. Egyre több eszköz és rendszer jelent és jelenik meg az életünkben és meg kell birkóznunk ezek egyidejű használatával, a kezelésük, alkalmazásuk szabályaival. A digitális és információs dömping egyrészt a növekedés, a fejlődés ösztönzője, másrészt, amennyiben az alkalmazói nem elég felkészültek, nem elég hatékonyan alkalmazzák a rendelkezésre álló lehetőségeket, akkor ez a növekedést gátolhatja. Minden szervezetnek meg kell találnia, ki kell alakítania a számára legmegfelelőbb felületet a működése számára, amelyet a szervezetben zajló folyamatok és a munkavállalók harmonikus egyensúlya jellemez. Nem minden szervezetnek kell törekednie feltétlenül, hogy digitális rendszereket dolgozzanak ki. Vannak olyan szervezetek is – nem kis létszámban -, amelyek számára a meglévő rendszereik digitalizálásával kell megtenniük az első lépéseket. Nagyon sok olyan szervezet van, amely a digitalizációra, az informatikára épül és azzal is foglalkozik, ezen esetekben a fejlesztés a fontos, az újabb rendszerek kidolgozása és azok tesztelése, további fejlesztése, míg akik csak eszközként használják, náluk a rendszerek átállítása a fontos.

A digitalizáció gépi, informatikai megjelenésének formái és az egyéni kompetenciák kölcsönhatásban állnak egymással. Egységes rendszert képeznek, amelyben az egyik

⁵ 2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről 29.§ 10. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0100101.TV> (A letöltés dátuma: 2023.02.05.)

⁶ Pató Gáborné Szűcs Beáta (2006): Kompetenciák, feladatok logisztikai rendszerekben. Pannon Egyetem, Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola.

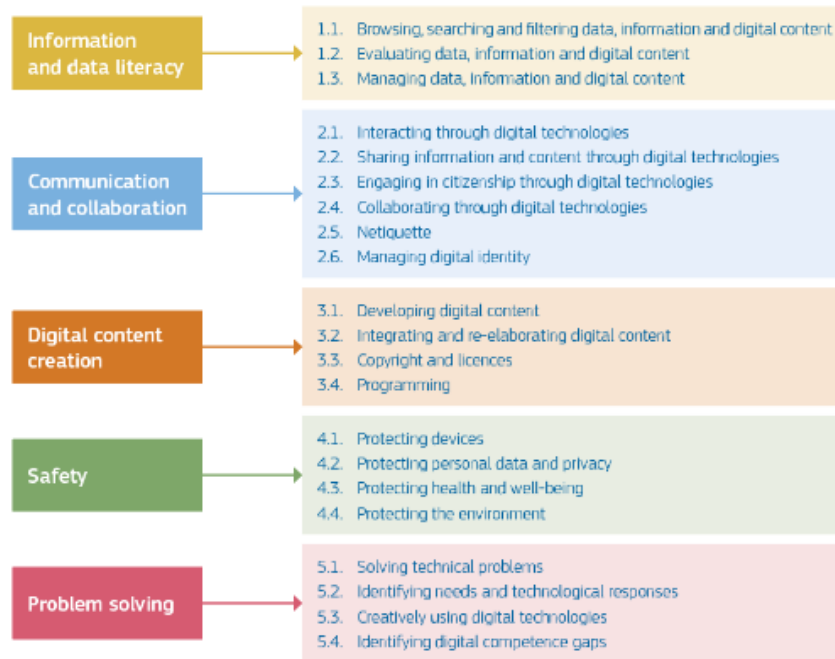
kompetenciáinak fejlődése egyenesen hozza magával az újabb módszerek, metódusok, eszközök kidolgozását. Ahogyan a dolgok megjelennek és már megtörtént a gyakorlati alkalmazásuk, akkor ezek hatást gyakorolnak az egyéni kompetencia fejlődésére.

A kompetenciák vizsgálata során elengedhetetlen a sokféle kompetencia között bemutatni a megfelelő összefüggéseket, amelyek segítik a rendszer felépítését megérteni. Az EU az élethosszig tartó tanuláshoz (http://ec.europa.eu/education/tools/llp_hu) nyolc kulcskompetenciát határozott meg, amelyek a tudásalapú társadalom jellemzői is egyben:

1. Anyanyelven folytatott kommunikáció.
2. Idegen nyelven folytatott kommunikáció.
3. Matematikai, tudományos és műszaki kompetenciák.
4. Digitális kompetencia.
5. A tanulás elsajátítása.
6. Szociális és állampolgári kompetenciák.
7. Kezdeményezőkézség és vállalkozói kompetencia.
8. Kulturális tudatosság és kifejezőkézség.

A kulcskompetenciák az élet egész területét behálózzák, rendszerben működnek, egyes elemei kölcsönhatásban állnak egymással, egymást erősítve, egymás létezését feltételezve működnek. A digitális kompetenciák megléte, mint egy utat biztosít a többi kompetencia érvényesülésének. Nem elegendő, hogy rendelkezünk a technológiai tudással, sokkal inkább jelenti annak tudatos felhasználását. Sokkal szélesebb azon szervezetek, munkahelyek köre, amelyek csak ennek a kompetenciának a meglétére szerveződtek. A társadalmunkban működő szervezetek jelentős része csupán felhasználója ezt a tudást, eszközként alkalmazza a mindennapi tevékenysége során. Szükségesnek tartom azonban megjegyezni, hogy elengedhetetlen ennek a tudásnak az alapos, magabiztos alkalmazása.

Az Európai Bizottság megalkotta a digitális kompetencia európai keretrendszerét (DigComp), amelyet az állampolgárai esetében alkalmaz, amelyben 5 területet határoz meg, 21 további tagolással:

Forrás: The DigComp Conceptual reference model ⁷

1. Információs és adatműveltség:

- adatok, információk és digitális tartalmak böngészése, keresése és szűrése,
- adatok, információk és digitális tartalom értékelése,
- adatok, információk és digitális tartalmak kezelése.

2. Kommunikáció és együttműködés:

- interakció digitális technológiák révén,
- megosztás digitális technológiákon keresztül,
- a polgárok digitális technológiákon keresztüli szerepvállalása,
- együttműködés digitális technológiákkal,
- netikett,
- digitális identitás kezelése.

3. Digitális tartalom létrehozása:

- digitális tartalom fejlesztése,
- digitális tartalom integrálása és újra kidolgozása,
- szerzői jog és licenck,
- programozás.

⁷ The DigComp Conceptual reference model. https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcomp/digcomp-framework_en (A letöltés dátuma: 2023.02.05.)

4. Biztonság:

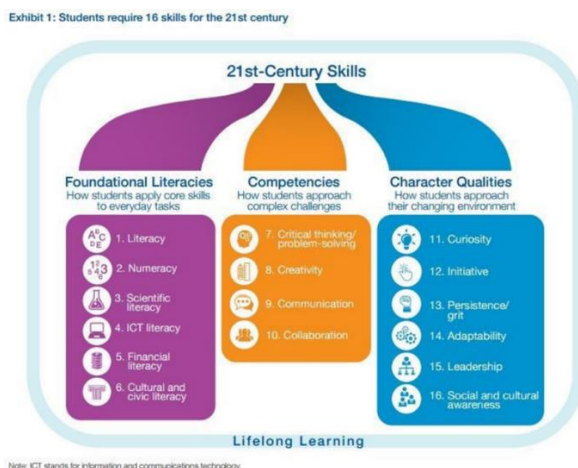
- eszközök védelme,
- a személyes adatok és a magánélet védelme,
- az egészség és a jólét védelme,
- a környezet védelme.

5. Problémamegoldás:

- technikai problémák megoldása,
- az igények és a technológiai válaszok azonosítása,
- a digitális technológiák kreatív használata,
- a digitális kompetenciák hiányosságainak azonosítása.

A digitális világban a versenyképesség, a hatékonyság megtartása érdekében a szervezetek fejlesztése elengedhetetlen. A szervezetek vizsgálata során két féle kompetenciát különböztethetünk meg, egyrészt a szervezeti, amelynek megfelelően fel kell tártani a szervezet gyenge, fejlesztésre szoruló területeit, azokat a pontokat, ahol igény merül fel a szükséges változtatások elvégzésére. Meg kell határozni azokat a szervezetfejlesztési kompetenciákat, amelyek hozzájárulnak az eredményes munkavégzéshez, másrészt az egyénieket, amelyek a munkavállalóktól elvárt kompetenciákat foglalják magukba. Ezeken keresztül valósul meg a szervezet további fejlődése. Ezen alapvető képességeket összefoglaló néven - az EU-n kívül más nemzetközi szervezetek is már deklarálták, többek között a Világgazdasági Fórum – „digitális” kompetenciának hívunk.

A Világgazdasági Fórum (2015) 21. századi oktatási kompetenciáinak bemutatása:

Forrás: Students requeri 16 skills for the 21 st century ⁸

⁸ <https://widgets.weforum.org/nve-2015/chapter1.html> (A letöltés dátuma:2023.01.31.)

1. Alapvető írástudás:
 1. írástudás;
 2. számolás;
 3. tudományos műveltség;
 4. ICT-műveltség;
 5. pénzügyi műveltség/ írástudás;
 6. kulturális és polgári műveltség.
2. Kompetenciák (hatáskörök):
 1. kritikus gondolkodás/ problémamegoldás;
 2. kreativitás;
 3. kommunikáció,
 4. kollaboráció/együtműködés.
3. Karakter/jellemtulajdonságok:
 1. kíváncsiság,
 2. kezdeményező képesség,
 3. kitartás,
 4. adaptációs/alkalmazkodóképesség,
 5. vezetési képesség,
 6. társadalmi és kulturális tudatosság.⁹

Környezet- szervezet- egyén

A digitalizáció hatására a környezetben bekövetkezett változások visszavonhatatlan hatást gyakoroltak a társadalmunkban működő szervezetekre és az azokat irányító vezetőkre. Új szervezetek formálódtak, amelyek új szakmák megjelenését is magukkal hozták, amelyek újabb elvárásokat támasztottak a munkavállalókkal szemben. Az új világban új kompetenciák alakultak ki, a rugalmasság, a gyors reagáló képesség és változás management felértékelődtek, a régiek pedig átalakultak, az élet minden területén a hangsúlyok áthelyeződtek a digitális világra.

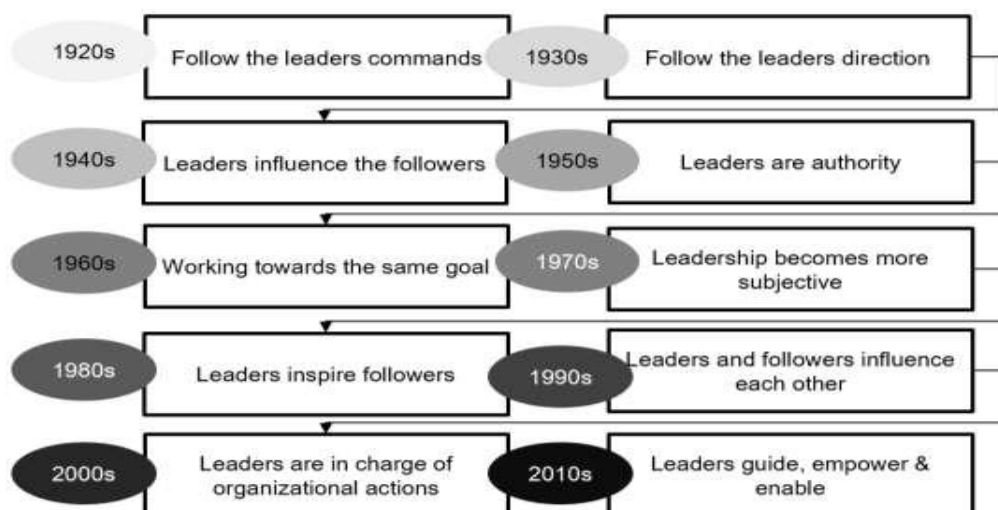
Vannak szervezetek és a vezetők, amik/akik részben vagy egészében visszautasítják a már zajló folyamatokat. Idegenkednek, nem szeretnének azonosulni velük. Érthető ez a tartózkodás, hiszen a 10-20 éve elindult változás viharosan söpört végig az életünk minden egyes területén

⁹ <https://widgets.weforum.org/nve-2015/appendices.html#appendix3> (A letöltés dátuma: 2023.01.31.)

a 80-as, 90-es évekhez képest. Aki nem tartja a lépést, nem fektet elég hangsúlyt a környezetben bekövetkezett változásokra az lemarad, vagy elveszítheti korábban megszerzett előnyét. A lemaradás az idő múlásával behozhatatlan lesz, illetve behozhatatlan károkat fog okozni. Kettős hatást fog gyakorolni. Egyrészt a szervezet elmarad a versenyben az élen állóktól, másrészt az egyén lehetőségei is romlani fognak. Ez a két dolog egymásra is negatívan hat, továbbá kihat a hatékonyságra, az értelmi és érzelmi intelligenciára, a digitális technika további fejlődésére, az újabb nemzedékre. A szervezet, a szervezet környezete és a szervezetben tevékenykedő egyének szoros kapcsolatban állnak egymással. **Komplex/itás** módon hatnak egymásra, befolyásolják, ily módon alakítják egymást. A szervezetek és a környezet változása között nincs teljes harmónia. A környezet változik a szervezettől függetlenül is. A kérdés jelen esetben csak az, hogy a szervezet mennyire akarja, illetve képes lekövetni ezeket a változásokat. Minden szervezetet egyének alkotnak, így az itt bekövetkezett változások jobban hatnak egymásra, mint az előbbi példánál. Az egyének szervezeti keretek között igyekeznek megvalósítani a szervezet céljait. A szervezet és az egyének változása a szervezet működési kereteinek változását is magával hozza. Napjainkban a tudomány a siker kulcsát a szervezet és az egyén **fejlesztésében** látja. Nem megóvni kell az egyént a digitális világtól, hanem ellenkezőleg felkészíteni, biztosítani számára a folyamatos fejlődés lehetőségét.

Számtalan kutató foglalkozik és igyekszik válaszokat adni arra a kérdésre, hogy milyen az a vezetői szerep, amelyre szükségünk van a jövőben és milyen változások vezettek el idáig.

A vezetés változása, fejlődése Bernard Bass szemszögéből¹⁰:

Forrás: If managers lead, do employees follow?–Rethinking the role of followership for modern leadership¹¹

¹⁰ Bernard M. Bass rövid önéletrajza. <https://www.pocketbook.co.uk/blog/2016/05/24/bernard-bass-transformational-leadership/> (A letöltés dátuma: 2020.12.06.)

¹¹ Ronald, B., & Julia, B. (2021): If managers lead, do employees follow?–Rethinking the role of followership for modern leadership. *Advances in Management*, 14(2), 12-32.

A digitális világ vezetői kompetenciái

Általánosságban elmondható, hogy a szervezet esetében a vezető szerepe összetett, számtalan képességgel kell, hogy felruházva legyen. Csak néhány jellemző: innovatív gondolkodás, empátikus készség, őszinteség és becsületesség. Mindezek garantálják a szervezet sikerességét, az alkalmazottak elégedettségét. Ahhoz, hogy mindez ténylegesen megvalósuljon elengedhetetlen a vezetők részéről a vezetői kompetenciák kellő szintű elsajátítása és annak folyamatos fejlesztése.

„Ha tudod ki vagy, azt a javadra tudod fordítani”. Mit is jelent ez? Semmi mást, mint az önismeret, önértékelés fontosságát, amely az egyik vezető kompetencia a jelenben. Tisztában kell lennünk pozitív és negatív tulajdonságainkkal, készen kell lennünk azokon változtatni vagy fejleszteni, ily módon hasznára válunk a szervezetünknek és annak érdekében cselekszünk. Ebben az esetben fellelhető Fayol 14 elvének egyike, a szervezeti célok elérésének primátusa a saját érdekekkel szemben. Vagyis a saját magunk képességeinek tisztán látása esetén első sorban a szervezetünket támogatjuk. A jól működő szervezet keretet biztosít az egyénnek a további fejlődéséhez.

Csak néhány fontos kérdés, amellyel a vezetőnek még foglalkoznia kell. Ki kell emelni, hogy másokban meg kell látni, fel kell fedezni a lehetőségeket és ösztönözni, támogatni őket, a tudástranszfer megjelenése. A folyamatosan változó környezetet figyelemmel kell kísérniük, azokkal lépést kell tudni tartaniuk. A fiatalabb generáció motiválása, beilleszkedésük elősegítése, a munkahelyi légkör kialakítása, amely hatékonyan hozzájárul a fluktuáció visszaszorításához. Ebből a pár példából is látható a vezetői szerep összetettsége.

A vezetővé válás folyamata többszintű, amelyben az aktuálisan fontos kompetenciák egymásra épülnek, egymást egészítik ki. A folyamat során a lépcsőzetesség betartása fontos. A cél meghatározása után az „én kép” kialakítása. Következő lépésként a meglévő, elvárt kompetencia elemek felmérése és a szükséges képzési program meghatározása, a folyamat véghezvitele. Talán bejárva ezt az utat válunk jó vezetővé, ami kiemelt jelentőséggel bír. Hiszen a vezető aktuális érzelmi és értelmi állapota, tulajdonságai, jellemzői meghatározóak a szervezet működése, menedzselése és az alkalmazottak szempontjából.

Jelen korunkban a megszokott motivációs sémákat tovább kell fejlesztenünk. A régi módszerek ugyan megmaradhatnak, mint a jutalmazás, fegyelmi felelősségre vonás, a teljesítmény értékelés rendszere, stb., de nem ezzel kell feltétlenül elérni, hogy a munkatásaink motiváltak legyenek. Kimondhatjuk, hogy még a teljesítmény értékelés jelen rendszere sem váltotta be teljes mértékben a hozzá fűzött reményeket. A felgyorsult világunkban, az ember alapvető kompetenciáiban is gyökeres változások következtek be. Sokkal nagyobb hangsúlyt kell fektetni az ösztönző, inspiráló, kreatív és innovatív munkahelyi légkör megteremtésére. Ennek megteremtése biztosítékul szolgál a vezető és beosztottak közötti **interakció**, a vezető **elérhetősége** megvalósulásához. Ne gondoljuk, hogy a munkahelyi légkör minőségének eddig nem volt jelentősége. Ennek ellenére sok vezető nem tartotta annak, nem helyezte rá elég hangsúlyt, gondolva, az alá- fölérendeltség, a bürokratikus rendszer majd mindent megold. Szerencsére nem így van, a generációk egyre jobban igénylik azt és az élet egyre jobban kikényszeríti a vezetőkből a helyes XXI. századi gondolkodást és hozzáállást. A munkatársak számára egyre fontosabb igényként és egyre erőteljesebben jelentkezik a fejlődés, a munkahelyi előrehaladás igénye, a **karrier** jelentősége. Egyrészt, a munkahelyi légkör minőségi megvalósulásának igényét nem a digitalizáció és a fiatal generációk megjelenése váltotta ki a munkavállalókban, ez a korábbi évtizedekben is megvolt bennük. Tovább megyek, nem jelenthetjük ki, hogy egyáltalán nem voltak olyan vezetők, akik hangsúlyt fektettek volna a fentiek biztosítására, csak nem voltak elegendő létszámban. Másrészt, nem a minőség megjelenésével kellene, hogy kialakuljanak az ideális szervezeti formák és keretek, hanem vezetőknél kellene, hogy ez alapvető igényként jelenjen meg. A digitális világ és annak fentebb említett kompetenciái már több mint egy évtizede jelen van társadalmunkban, folyamatosan alakítva, formálva azt. Nem hivatkozhatunk arra, hogy nem volt elegendő időnk felkészülni a változásokra.

Álláspontom szerint a szervezetek vezetői három kategóriába tartoznak:

1. Azok a vezetők, akiket nem érint meg a változás szele. Akik nem értik meg, vagy amennyiben meg is értik, nem törődnek azzal, ami a környezetükben zajlik. A szokások rabjai. Azt mondják és képviselik, hogy ami jó volt évtizedekig, az jó lesz még egy pár évig, hiszen kisebb- nagyobb változások mindig voltak és az ő vezetési stílusuk még mindig fennmaradt. Az olvasó ne gondolja azt, hogy azokban időkben nem lehetett volna eredményesebben, teljesítmény orientáltabban vezetni a szervezeteket.
2. Azok a vezetők, akik mindent látnak, sőt kijelenthetjük, nagyon jól látnak. Felkészültek is vagy nyitottak, rendelkeznek mindazon kompetenciával, ami szükséges az „új”,

digitális világban egy szervezet vezetésére- irányítására, azonban egyedül érzik magukat. Úgy érzik, hogy a szervezet nem eléggé nyújt számukra segítséget, illetve tartanak attól, hogy a változás bevezetését, legyen az akár pozitív, előnyös is, a szervezet nem veszi jó néven.

3. Vannak azok a vezetők, akik mindent jól látnak, követik a környezetben bekövetkezett változásokat, sőt előre látják azokat, ők az iniciatív, agilis vezetők. Felkészültek, ami a legfontosabb rendelkeznek kiváló döntéshozatali és prioritizáló képességgel. Megteszik a szükséges lépéseket, az új és hasznos trendek befogadására és azoknak a szervezetükbe történő integrálására. Olyan tudással és szemléletmóddal rendelkeznek, amelyek segítségével át tudják lendíteni a munkatársakat a nem várt nehézségeken –motivációs akadályokon-, hatékonyan tudják kezelni az előre nem látható akadályokat, ezzel további lendületet adva a munkatársaknak.

Sokan, akik vezetővé válnak nem születnek arra. Vannak, akik képzés során válnak azzá, de vannak, akik nem tanulnak semmit a vezetővé válás folyamatáról, rövidebb- hosszabb utat bejárva válnak azzá. Mindenkinek újabb vezetői kompetenciákra kell szert tennie. Tudtuk, hogy ezek a kompetenciák eddig is fontosak voltak, de most már kijelenthetjük, hogy nélkülözhetetlenné váltak. Lesznek, akik ennek megfelelnek és lesznek, olyanok is, akik nem lesznek alkalmasak - az újabb követelményeket támaztó - vezetői beosztások betöltésére. A vezetői rétegben igen komoly változások következnek be. Jelenleg megfigyelhető, hogy egyes szervezetek struktúrájában a vezetői beosztások száma eltúlzott és ezek a klasszikus vezetői funkciókat jelenítik meg. Mit is jelent ez? A vezetőknél megszokott irányítói, delegálói és ellenőrző szerepek helyett, megjelennek azok az egyének/ vezetők, akik a szervezet elérendő céljait magukénak vallják, *stratégiai látásmód/ célorientáltság* jellemezi őket. Az elvégzendő feladatokat önként vállalják, csapatba szerveződnek, felelősséget vállalnak a cselekedeteikért, *felelősség és kockázatvállalás*. Az utóbbi esetben a vezető, mint egy csapattag jelenik meg, aki a régi szerepköröket hátrahagyva, megteremti a kiváló, motiváló munkahelyi környezetet, légkört, támogatja az egyének kezdeményezését, fejlődését, visszacsatol, visszajelzést kér, tud elnézést kérni. Ez utóbbi kvalitás a hagyományos vezetői szerepkörben a vezető gyengeségének, a vezetői tekintély csorbulásának volt a jele és ritkán alkalmazták a vezetők. A jelen korunkban pedig pont ellentétesen, a felkészült munkavállalók is tisztában vannak a vezetői szerepkörök megújulásával és éppen ellenkezőleg ítélik meg az elnézést kérni tudó vezetőt. Pontosan az eddigiekhez képest ellentétesen tekintélynövelő kvalitásként értékeli.

A vezetői szerepkörökben bekövetkezett változásokat nagyon jól példázza még, hogy korábban érdemként tekintettünk arra a vezetőre, aki hosszú éveken – akár évtizedeken – keresztül töltötte be ugyanazon beosztást. A jellemzőiben, tulajdonságaiban az eltelt idő alatt változás nem következett be, sőt semmi nem is ösztönözte, hogy fejlődjön. Mondhatjuk azt is, hogy „olyan régóta csinálja, hogy mást már nem is tudna”. Ez a mondat hűen ábrázolja, a korábbi viszonyokat. Jelen körülmények között elvárható, sőt követelménynek kellene lennie a vezetővel szemben, hogy más területeken is megmértesse magát. Ezzel újabb tapasztalatokkal vértessze fel magát, újabb kompetenciákkal. Természetes folyamatként kellene tekintenünk, hogy az új beosztással a már meglévő vezetői kompetenciák egy részének jelentősége csökken, másoké viszont felerősödik, sőt újabbak jelennek meg. Ez a vezető az idő múltával és más területek megtapasztalásával, szélesebb látókörrel, és alaposabb, a jelen követelményeknek megfelelő kompetenciákkal fog rendelkezni. Sokkal professzionálisabb tagja lesz szervezetének. Ki kell emelnem, hogy ez abban az esetben valósul meg, amennyiben a szervezetben zajló folyamatok a vezetés és szervezéstudomány által meghatározott elvekkel egybevágóak. Mára már nem beszélhetünk élethosszig tartó beosztásról, nem a kor vagy a szervezetben eltöltött idő lesz a meghatározó.

A középpontban az egyén/vezető kompetenciái állnak. Ezek fogják meghatározni a vezető szerepét. A vezetésstudomány új nézete alapján a vezető és a beosztottak kapcsolati dinamikájában változásnak kell beállnia. A beosztotti szerepkörben a vezető irányába történő bizalom, elköteleződés, a vele való azonosulás, *lojalitás*, rugalmas alkalmazkodás, valamint a team gondolkodás és a csapat inspirálása, a *csapatmunka* erőteljes megjelenése. Fel kell hagyni a korábbi rossz beidegződésekkel, nem lehet és nem is szabad értekezletről értekezletre rohanni, ezzel mutatni, hogy „én” a vezető vagyok. Nem jelent megoldást az sem, amennyiben nem mozdulunk ki a vezetői irodánkból, hanem annak a mélyéről, az általunk valósnak vélt elképzeléseink alapján irányítunk. Nem veszünk tudomást a minket valójában körülvevő világról. Éppen ellenkezőleg kell lépnünk, együtt kell lélegeznünk a kollégáinkkal, egymást erősítve, a *személyes kommunikáció* előnyeit felhasználva kell a közösen meghatározott céljainkat elérni. A beosztottak nem csak a rosszul működő szervezeteket hagyják ott, hanem menekülnek az inkompetens, alkalmatlan vezetőtől is.

Kiemelkedő jelentőséggel bír a szervezet környezetében bekövetkezett változások mielőbbi megismerése, olyan gondolkodásmód kialakítása, amely segíti a folyamatok gyors megértését és biztosítja a felelőségteljes döntéshozatalt. A digitalizációban nem csak a technika, a

technológia fejlődésére kell alapozni, hanem ki kell használni az emberi erőforrásban rejlő kivételes, egyedüli lehetőségeket. A digitális átalakulás megvalósítása a munkavállalókba (a vezetőkbe és a beosztottakba) történő befektetés –oktatás, képzés, támogatás- nélkül nem lesz sikeres. A változások közepette nem csak a szervezetek alakultak át agilis szervezetekké, hanem a vezetői kompetenciák is, amelynek következtében a vezetőknek időről időre meg kell újulniuk, képesnek kell lenniük különböző vezetői szerepeket betölteni.

Minden vezető és minden alkalmazott más és más, ezért nem lehet mindenki felé ugyanazon elvárásokat támasztani. Másképp kell kezelni a fiatalabb generáció tagjait. Nem szabad egyformán kezelni az új belépőt a régi munkatársakkal, de megint másképp kell hozzáállni egy tapasztalt, de motivációját vesztett kollégához is. Egyéni kompetencia elemeket kell megállapítani a szervezet felépítése, működése, elérendő céljaitól függően. Minden vezető és alkalmazott más és más úton fogja elérni céljait, de szervezeti keretben. Az elérendő célok megvalósítását a szervezet humánerőforrás menedzsmentje kell, hogy támogassa.

A humánerőforrás menedzsment¹² fontossága egyre nagyobb teret kell, hogy hódítson, elkerülhetetlenné vált/válik a HR feladatok átalakítása:

- amely kihatással lesz a szervezeti kultúra egyes elemeinek gyors átalakítására;
- egyre fontosabb szerep jut a stratégia kidolgozásában;
- a vezetői és az operatív szintek közötti változás menedzsment kezelésében;
- a bekövetkező változások előrejelzésében;
- a szükséges képességek kialakításában;
- gördülékeny átmenetet kell biztosítani a jelen és a jövőbeni digitális trendek között;
- fel kell készítenie a vezetői állományt a beosztotti állománnyal történő kapcsolattartásra;
- a megjelenő fiatalabb állomány igényeinek kezelésében.

A vezetők többsége különböző helyzetekben ösztönösen, tapasztalás, megfigyelés útján viselkedik, hozzák meg helyes vagy helytelen döntéseiket. Egy azonban bizonyosan kijelenthető, hogy az válik jó vezetővé, aki ugyan már rendelkezik vezetői kompetenciákkal, de az élete során folyamatosan képezi magát, nyitott az új módszerekre, eljárásokra és követi a környezetben bekövetkezett változásokat. Ezen vezetőket a digitális világban „agilis”

¹² Poór József – Schottner Krisztina – Frajna Piller Annamária – Hárskúti János – Kis-Kálmán Dániel: Változások az emberi erőforrás menedzsmentben a digitális transzformáció útján egy magyarországi empirikus kutatás tükrében. Munkaügyi Szemle 62. évf. (2019) 2. szám

vezetőknek hívjuk, akiknek a főbb kompetenciáit három megközelítés alapján tudjuk meghatározni.

Fontos figyelembe venni:

- A munkavállalói állomány milyen követelményeket támaszt a vezetővel szemben.
- A vezetők, hogyan látják saját magukat, milyen pozitív, illetve negatív tulajdonságokkal rendelkeznek, mennyire vannak ezekkel tisztában. Itt meg kell említeni a **szupervíziót**, amely az önismeretet jelenti. Tehát a vezetőnek tisztán kell látnia, hogy mely területen kell változnia és arra mennyire van felkészülve. Csak a saját magával tisztában lévő ember képes másokat befolyásolni, változásra készíteni.
- Továbbá kiemelt jelentőséggel bír, hogy hogyan gondolkodunk a „jó vezető” meghatározásának kérdéséről, mennyire tartjuk fontosnak a szervezet vezetés szempontjából.

Jack Zenger¹³ és Joseph Folkman¹⁴ által készített kutatás keretében 16 kompetenciából összeállított listát dolgoztak fel, amelyek legjobban jellemzik a „jó” vezetőt. 332860 vezetőt és társaikat, továbbá beosztottakat kérdeztek a vizsgálat keretében, hogy különböző vezetői szinten, mely kompetenciák szükségesek és vannak a legnagyobb befolyással a vezetők sikeres tevékenységére.

WHAT LEADERSHIP SKILLS DO YOU NEED MOST?

These competencies were voted the most important for all management positions.

SOURCE ZENGER/FOLKMAN

HBR.ORG

Forrás: The skills leaders need at every level¹⁵

¹³ Jack Zenger: <https://www.linkedin.com/in/zengerfolkman> (A letöltés dátuma: 2020.12.06.)

¹⁴ Joseph Folkman: <https://zengerfolkman.com/joe-folkman/> (A letöltés dátuma: 2020.12.06.)

¹⁵ Jack Zenger- Joseph Folkman: The skills leaders need at every level. <https://hbr.org/2014/07/the-skills-leaders-need-at-every-level> (A letöltés dátuma: 2020.12.06.)

Inspirálni és motiválni másokat; integritás és őszinteség megjelenítése; probléma elemzés és megoldás; eredményre törekvés; meggyőző kommunikáció; együttműködés és csapatmunka támogatás; kapcsolatépítés; műszaki és szakmai tapasztalat; a stratégiai szemlélet megjelenítése; mások fejlesztése; kezdeményező készség; innováció; prioritás változtatása; a csoport környezettel való összekötése; célkitűzés; önfejlesztés gyakorlása.

A válaszok kiértékelését követően megállapították, hogy az általuk várt eredményt hozta a kutatás. A kiválasztott kompetenciák nem csak a vezetői szintektől, hanem a betöltött beosztásoktól és a munkahelyi körülményektől is függték. A grafikonok az első hét kompetenciát fontossági sorrendben tüntették fel, amelyből látható, hogy kimagaslóan nagy különbségek nem voltak, tehát ezekre szinte minden vezetői szinten szükség van. Kijelenthető, hogy ezek alap kompetenciák a jelen korunkban. A többi esetében kijelenthető, hogy szinte fele értékelést kapták. Megállapították, hogy ugyan nem minden kompetenciára van szüksége a vezetőnek szakmai karrierük különböző szakaszaiban. Viszont vannak úgynevezett kritikus kompetenciák, amelyekre a vezetőnek adott helyzetben és időben nincs még szüksége, de amennyiben megvárják, hogy az életükben szükség legyen rájuk és csak akkor fognak ezekkel rendelkezni, már késő lesz. A felsőbb vezetők szeretnék ezen készségeket felfedezni a jövő vezetőiben, mint például a stratégiai szemlélet megléte.

A kompetencia változás és fejlődés már korábban megkezdődött és napjainkban zajló folyamat. Miért is nevezük folyamatnak? Mivel a környezet változásával a munkavállalók kompetenciái is változni kényszerülnek, annak érdekében, hogy sikeresen tudják a napi feladatukat végrehajtani. A bekövetkezett változások gyorsabbak, mint 20-30 évvel ezelőtt, mivel a világunk is a 4. ipari forradalom hatására gyorsabban változik. Nehéz megmondani, hogy melyek azok a kompetenciák, amelyek megmaradnak, melyekben zajlik kisebb változás és melyek azok, amelyek újként jelennek meg.

A változások vizsgálata, elemzése elengedhetetlen a jövőbeni trendek meghatározása szempontjából. A kutatások által biztosított eredmények segítenek a változás helyes irányainak megállapításában és kiindulópontként szolgálhatnak az alkalmazottak kompetenciáinak fejlesztése területén.

„A vállalatokat, gazdasági vezetőket és kormányokat különböző kihívások elé állítja a jövőbeni munkaerő fejlesztési igényeinek kielégítése. Szükséges a jelenlegi munkavállalók átképzése a digitális gazdaságnak megfelelően, valamint fontos, hogy a leendő munkavállalók

kompetenciái a későbbiekben jelentkező feladatokkal és elvárásokkal is szinkronban legyenek.”¹⁶

A lentebb található ábrák Dimitra Iordanoglou kutató, 5 európai és az USA-ban történő kutatásának összefoglaló eredményeit mutatják be. Kutatásában a földrajzi elhelyezkedés, a vezetői szintek különbözősége és a kutatási alanyok neme is jelentőséggel bírnak. Kijelenthető a tanulmány alapján, hogy a fent említett összetevőkre figyelemmel, minden vezetőnek, minden szinten szüksége van készségekre.

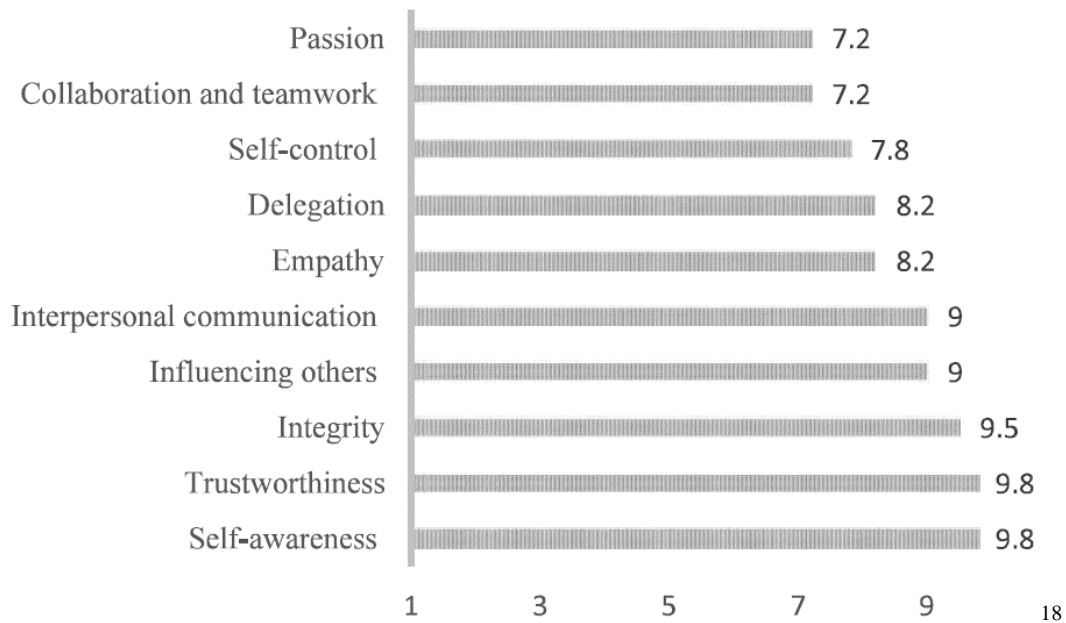

Forrás: Fontos vezetői készségek a jövő vezetői számára – európai minta.¹⁷

Konfliktuskezelés; konkrét célok és célkitűzések meghatározása; önbizalom; kreatív probléma megoldás; rugalmasság; alkalmazkodás; stratégiai gondolkodás és tervezés; mások ösztönzése; együttműködés és csapatmunka, megbízhatóság.

¹⁶ Pató Gáborné Szűcs Beáta – Kovács Klaudia – Abonyi János (2021): A negyedik ipari forradalom hatása a kompetenciacerélődésre. A vezetéstudomány. LII. évfolyam 1. szám. 58.old. <https://journals.lib.uni-corvinus.hu/index.php/vezetestudomany/issue/view/52/15> (A letöltés dátuma: 2023.02.05.)

¹⁷ Dimitra Iordanoglou (2018): Future trends in leadership development practices and the crucial leadership skills (A vezetésfejlesztési gyakorlatok jövőbeli trendjei és a kulcsfontosságú vezetői készségek). Journal of Leadership, Accountability and Ethics Vol. 15(2) 18 <https://articlegateway.com/index.php/JLAE/article/view/648/601> (A letöltés dátuma: 2022.12.06.)

Forrás: Fontos vezetői készségek a jövő vezetői számára - USA minta.

Szenvedély; együttműködés és csapatmunka; önkontrol; delegálás; empátia; személyes kommunikáció; mások befolyásolása; integritás; megbízhatóság; öntudatosság.

A két kutatás alapján könnyedén megállapítható, hogy a változó környezet a földrajzi elhelyezkedéstől függetlenül hasonló eredményeket hozott. Tehát a már zajló átalakulási folyamatok világméretben történnek. Nagyobb hangsúly helyeződik az öntudatosságra, a megbízhatóságra, mások befolyásolására, a személyes kommunikációra, a rugalmasságra, az alkalmazkodó képességre, a szervezet számára kifejezetten fontos stratégiai gondolkodásra és tervezésre, valamint az együttműködésre és csapatmunkára. Ezen kompetenciák jelennek meg a jelen tanulmány egyes részeiben, rövid magyarázatok megjelenítésében. A kutatásban szereplő egyéb kompetenciák is fontosak, de az értékelés során a fentiekől kisebb értékeket kaptak.

Megállapítható, hogy a munkavállalóknak komplexebb világban, komplexebb feladatokat kell végrehajtaniuk, amelyeket csak a jelen kor vívmányainak alkalmazásával, elsajátításával, lehetőségeinek maximális, időbeni kiaknázásával lehetséges megoldani.

¹⁸ Ui.

Összefoglalva

A sikeres szervezet, vezetés és vezető titka komplex, sok tényezőből és körülményből áll össze. Egy szervezet eredményessége – mérjük azt bármilyen mutatókkal is – nem csak a technikai eszközök, fejlett technológiák, innovatív módszerek alkalmazásától függ, hanem azon vezetői kompetenciáktól is nagyban, amelyek segítik a saját, az alkalmazotti fejlődést, a motivációt, az alkalmazottak proaktív hozzáállását és a fenntartható fejlődést.

A mai szervezet fenntarthatósága és versenyelőnye főképpen attól függ, hogy képesek-e hozzáidomulni a változó környezet által diktált körülményekhez. Az új folyamatok megjelenése, új követelmények támasztásával párosul. Nem elegendő csak az új kompetenciákkal felvértezett munkaerővel foglalkozni, feltétlenül fontos a meglévők tudatos fejlesztése, a munkaerőpiaci szereplők közötti különbségek tudatos csökkentése.

Felhasznált irodalom

1. A kompetencia szó jelentése.
http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/curriculum/iii_1__a_kompetencia_sz_jelentse.html (A letöltés ideje: 2023.01.31.)
2. Berényi László (2012): Digitális kompetencia helyzetkép a szervezeti kompetenciafejlesztés szempontjából. Gazdaságtudományi Közlemények, 6. kötet, 1. szám 6. old.
3. Bernard M. Bass rövid önéletrajza.
<https://www.pocketbook.co.uk/blog/2016/05/24/bernard-bass-transformational-leadership/> (A letöltés dátuma: 2020.12.06.)
4. Dimitra Iordanoglou (2018): Future trends in leadership development practices and the crucial leadership skills (A vezetésfejlesztési gyakorlatok jövőbeli trendjei és a kulcsfontosságú vezetői készségek). Journal of leadership, Accountability and Ethics Vol. 5(2) <https://articlegateway.com/index.php/JLAE/article/view/648/601> (A letöltés dátuma: 2020.12.06.)
5. Jack Zenger: <https://www.linkedin.com/in/zengerfolkman> (A letöltés dátuma: 2020.12.06.)
6. Jack Zenger- Joseph Folkman: The skills leaders need at every level. <https://hbr.org/2014/07/the-skills-leaders-need-at-every-level> (A letöltés dátuma:2020.12.06.)

7. Joseph Folkman: <https://zengerfolkman.com/joe-folkman/> (A letöltés dátuma: 2020.12.06.)
8. Pató Gáborné Szűcs Beáta (2006): Kompetenciák, feladatok logisztikai rendszerekben. Pannon Egyetem, Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola.
9. Pató Gáborné Szűcs Beáta – Kovács Klaudia – Abonyi János (2021): A negyedik ipari forradalom hatása a kompetenciacserélődésre. A vezetéstudomány. LII. évfolyam 1. szám. 58.old. <https://journals.lib.uni-corvinus.hu/index.php/vezetestudomany/issue/view/52/15> (A letöltés dátuma: 2023.02.05.)
10. Poór József – Schottner Krisztina – Frajna Piller Annamária – Hárskúti János – Kis-Kálmán Dániel: Változások az emberi erőforrás menedzsmentben a digitális transzformáció útján egy magyarországi empirikus kutatás tükrében. Munkaügyi Szemle 62. évf. (2019) 2. szám
11. Ronald, B., & Julia, B. (2021). If managers lead, do employees follow?—Rethinking the role of followership for modern leadership. *Advances in Management*, 14(2), 12-32. [file:///D:/Users/dragons/Downloads/ifmanagersleaddoemployeesfollow-230109113005-7666c9b7%20\(2\).pdf](file:///D:/Users/dragons/Downloads/ifmanagersleaddoemployeesfollow-230109113005-7666c9b7%20(2).pdf) (A letöltés dátuma: 2020.12.06.)
12. <https://widgets.weforum.org/nve-2015/chapter1.html> (A letöltés dátuma:2023.01.31.)
13. <https://widgets.weforum.org/nve-2015/appendices.html#appendix3> (A letöltés dátuma: 2023.01.31.)
14. 2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről 29.§ 10. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0100101.TV> (A letöltés dátuma: 2023.02.05.)

Kovács Gábor

Az európai biztonság záloga, a migrációs útvonalak ellenőrzése

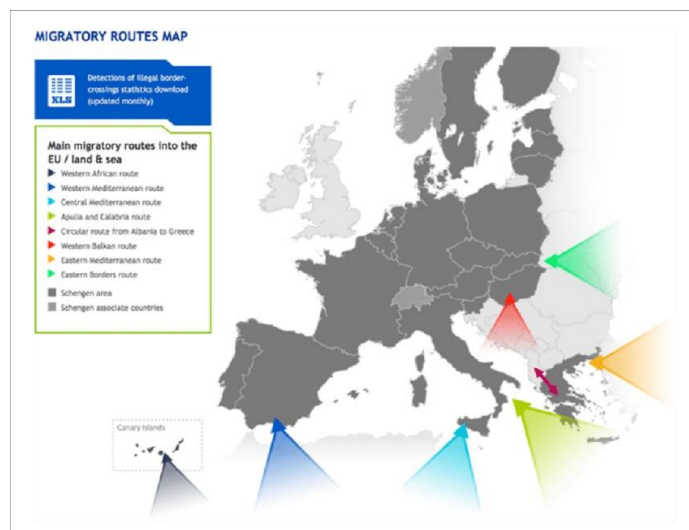
Korunk egyik meghatározó kihívása, amellyel az Európai Unió és az európai országok szembesülnek az a migráció, a modern kori népvándorlás, amely biztonsági kockázatot is magában hordoz, különösen, ha olyan államból érkeznek a személyek, ahol alacsony a közbiztonság és a szociális háló gyengén funkcionál.

Az Európai Unióba irányuló migráció, mint folyamat több útvonalon valósul meg, ezek lehetnek szárazföldi és tengeri útvonalak is. A szárazföldi útvonalak közül kiemelkedő a nyugat- balkáni útvonal, amely a schengeni térség és egyben az Európai Unió külső határain, többek között Magyarországon jelenik meg.

Általánosságban elmondható, hogy több nagyobb útvonalat különböztetünk meg, amely mindegyike az Európai Unióba, azon belül is a „jobb körülményekkel” rendelkező nyugat-európai államokba irányul.

Az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség, (FRONTEX) a következőképpen csoportosítja a migrációs útvonalakat:

- nyugat-afrikai útvonal;
- nyugat-mediterrán útvonal;
- közép-mediterrán útvonal;
- nyugat-balkáni útvonal;
- kelet-mediterrán útvonal;
- keleti határok útvonal;
- a csatorna útvonal.

Migrációs útvonalak Európában¹

A nyugat-afrikai útvonal²

Az útvonal magába foglalja Szenegált, Gambiát, Marokkót, amely útvonal célja a Kanári-szigetek és Spanyolország. Korábban nem tartozott a legnagyobb nyomásnak kitett útvonalak közé, azonban a korábbi években növekvő tendencia figyelhető meg. 2021-ben a főbb állampolgárságok, akik ezt az útvonalat használták Marokkó és más észak-afrikai államok állampolgárai. A 2020-as évben a koronavírus következtében bevezetett határellenőrzések miatt, ez az útvonal előtérbe került, az ott észlelt migrációhoz kapcsolódó cselekmények dinamikusán megnöttek.

Évszám	Illegális határátlépések száma
2021	22.504 fő
2020	23.029 fő
2019	2.718 fő
2018	1.323 fő
2017	421 fő
2016	671 fő

¹ https://www.researchgate.net/figure/Frontex-migratory-routes-map-screenshot-taken-28-September-2017-Frontex-2017_fig1_324020686 Letöltés: 2022.11.20.

² FRONTEX Migratory Routes Western African Route: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-african-route/> (A letöltés időpontja: 2022.11.01.)

A nyugat-mediterrán útvonal³

A nyugat- mediterrán útvonal, tengeri útvonal, amely a Földközi tengeren keresztül zajlik, Spanyolország és Marokkó közötti tengeri részen, a célország ebben az esetben is Spanyolország, a kiindulási ország az észak afrikai országok, mint Marokkó és Algéria, ez az útvonal azonban nem csak az embercsempészethez kapcsolódik, hanem megjelenik a kábítószercsempészet is. Az útvonalat használók főbb állampolgárságai az algír és a marokkói. A 2020-as évben a koronavírus következtében bevezetett határellenőrzések miatt, ez az útvonal háttérbe került, az ott észlelt migrációhoz kapcsolódó cselekmények csökkentek, az útvonalat használók áttértek a nyugat- afrikai útvonalra.

Évszám	Illegális határátlépések száma
2021	18.466 fő
2020	17.228 fő
2019	23.969 fő
2018	56.245 fő
2017	23.063 fő
2016	9.990 fő

A közép-mediterrán útvonal⁴

A közép- mediterrán útvonal is hasonlóan a korábbiakhoz a Földközi- tengeren keresztül vezet, ennek az útvonalnak a kiinduló államai is az észak- afrikai államok, mint Marokkó és Tunézia. A célország, azonban ebben az esetben Olaszország, ez az egyik kiemelkedő migrációs útvonal az Európai Unióba.

Évszám	Illegális határátlépések száma
2021	68.315 fő
2020	36.435 fő
2019	14.874 fő
2018	24.800 fő
2017	119.385 fő
2016	181.459 fő

³ FRONTEX Migratory Routes Western Mediterranean Route:
<https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-mediterranean-route/> (A letöltés időpontja: 2022.11.01.)

⁴ FRONTEX Migratory Routes Central Mediterranean Route:
<https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/central-mediterranean-route/> (A letöltés időpontja: 2022.11.01.)

A nyugat-balkáni útvonal⁵

Az Európai Unió területére irányuló egyik legfőbb útvonal, amely szárazföldön vezet keresztül az Európai Unió tagállamaiba. Az útvonal elsődleges kiinduló állomása Görögország és Bulgárián keresztül a schengeni térség külső határához vezet, a Magyarország és Szerbia között található határszakaszra. A főbb nemzetiségek, akik ezt az útvonalat használják a szírek, irakiak, irániak, de megjelennek az afgánok és az észak- afrikai államok állampolgárai.

Évszám	Illegális határátlépések száma
2021	61.735 fő
2020	26.969 fő
2019	15.152 fő
2018	5.869 fő
2017	12.176 fő
2016	130.325 fő

A kelet-mediterrán útvonal⁶

A kelet- mediterrán útvonal magába foglalja Görögországot és Ciprust, mint az Európai Unió tagállamait. Ezt az útvonalat főként a szírek, afgánok és a törökök használják. A fent említett országokból a továbbutazás után eljutnak a nyugat- balkáni útvonalhoz.

Évszám	Illegális határátlépések száma
2021	20.567 fő
2020	20.280 fő
2019	83.333 fő
2018	56.561 fő
2017	42.319 fő
2016	182.277 fő

⁵ FRONTEX Migratory Routes Western Balkan Route:

<https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-balkan-route/> (A letöltés időpontja: 2022.11.01.)

⁶ FRONTEX Migratory Routes Eastern Mediterranean Route:

<https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/eastern-mediterranean-route/> (A letöltés időpontja: 2022.11.01.)

A keleti- határok útvonal⁷

Az Európai Unió keleti külső határain is megjelennek a migrációs folyamatok, habár nem olyan kiemelkedő mértékben, mint a többi útvonalon. Ehhez a külső határokhoz tartozik a Fehéroroszországgal, Moldovával, Ukrajnával, Oroszországgal közös határszakasszal rendelkező tagállamok határszakaszai, mint Észtország, Finnország, Magyarország, Litvánia, Lettország, Lengyelország, Szlovákia és Románia.

Évszám	Illegális határátlépések száma
2021	8.184 fő
2020	677 fő
2019	722 fő
2018	1.084 fő
2017	872 fő
2016	1.384 fő

A csatorna útvonal⁸

Az útvonal a kontinentális Európa és az Egyesült Királyság közötti területre korlátozódik. 2021-ben több mint 52.000 alkalommal próbáltak meg kis hajók segítségével átjutni a két terület között, amelyből 22.000 alkalmat a francia és belga hatóságok észleltek, 30.000 alkalmat az Egyesült Királyság hatóságai észleltek.

Magyarországon áthaladó útvonal

A nyugat- balkáni útvonal Magyarország szempontjából kiemelkedően releváns, hiszen ez a migrációs útvonal átvezet a Görögország - Törökország közötti határszakasztól egészen az Európai Unió schengeni határszakaszának a külső részére, a Magyarország és Szerbia közötti határszakaszig.

⁷ FRONTEX Migratory Routes Eastern Borders Route:
<https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/eastern-borders-route/> (A letöltés időpontja: 2022.11.01.)

⁸ FRONTEX Migratory Routes The Channel Route:
<https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/the-channel-route/> (A letöltés időpontja: 2022.11.01.)

A magyar – szerb határszakaszon jelenleg többlépcsős határőrizet valósul meg, amelyet a rendészeti állomány hajt végre, továbbá a migrációs nyomásra válaszul kialakításra került az ideiglenes biztonsági határzár és a hozzá tartozó rendszerek (kamerarendszerek, infrastrukturálishálózat), amelyek célja a schengeni külső határ őrizetének a maximalizálása. Az ideiglenes biztonsági határzár megépítését követően a korábbi szerb – magyar határszakaszról eltolódott a migrációs útvonal a Szerbia és Horvátország közötti határszakaszra.

A koronavírus időszakában a járvány terjedése miatt, több európai uniós tagállam is visszaállította ideiglenesen a belső határokon történő ellenőrzéseket, amelyek befolyásolták a migrációs folyamatokat, hiszen ennek okán a célországokba (Németországba, Franciaországba és egyéb más nyugat-európai országokba) történő eljutás során több esetben kell ellenőrzésen átesni.

A migrációs folyamat a koronavírus okozta lezárásokat követően ismét megerősödött, amely során a schengeni tagállamok új kihívással néztek szembe, amely során több kompenzációs intézkedés került végrehajtásra, amelyek során fokozódott a nemzetközi együttműködés a tagállamok között. Ennek az együttműködésnek a kiváló példája a magyar – osztrák közös ellenőrzések végrehajtása a Magyarország és Ausztria közötti határszakaszon, amely mint az egyik fő útvonal ellenőrzés alá került, több esetben is került végrehajtásra illegális migrációhoz kapcsolódó rendészeti intézkedés. A közös ellenőrzések hatására ismét változás következett be a migrációs útvonalakban, azok hazánkon keresztül Szlovákia és Csehország irányába, majd onnan Nyugat-Európába irányultak. Ennek hatására együttműködés kezdődött Magyarország és Szlovákia, valamint Szlovákia és Csehország⁹ között, amely az „új” útvonal ellenőrzésére irányult.

A migrációs útvonalak biztosítása, mint az Európai Unió biztonságának záloga

A korábbi időszakoktól eltérően megjelent a terrorizmus az Európai Unió területén, más számos olyan fenyegetés jelent meg az Európai Unióban, amely a migrációra vezethető vissza, ennek

⁹ Nem 15, hanem 45 nappal hosszabbította meg Csehország a szlovák határ ideiglenes ellenőrzését: <https://ma7.sk/nagyvilag/ennek-bose-lesz-vege-ujabb-15-nappal-hosszabbította-meg-a-hatarellenorzéseket-csehország> (A letöltés időpontja: 2022.11.04.)

szomorú példája a 2015-ben Franciaországban bekövetkezett terrortámadás¹⁰ vagy a 2020-ban bekövetkezett Ausztriát érintő bécsi terrorcselekmény végrehajtása¹¹.

Maga a terrorizmus a globalizáció egyik mellékterméke, amelynek táptalaja a társadalmi egyenlőtlenség, valamint a szegénység és a már meglévő diktatúrák hatalomvágya. A terrorizmus közvetlen veszélyt jelent nemcsak lokálisan, hanem globális szinten is.¹²

Az illegális migráció kontroll alatt tartásának legfőbb eszköze a rendészeti szervek által végrehajtott ellenőrzések, határőrizeti tevékenységek ellátása.

A migráció egy dinamikus folyamat, amely során szükséges, sőt elengedhetetlen a tagállamok közötti együttműködés. A jelenleg meglévő és használt migrációs útvonalak változnak, abban az esetben, ha ellenőrzés alá kerül az egyik útvonal az embercsempészettel foglalkozó szervezetek új útvonalakat vesznek igénybe.

Az illegális migrációval összefüggő jogellenes cselekmények egyes viszonylatok és megyék közötti eltolódása, változása mellett érzékelhető az illegális migrációs folyamatok mögött álló embercsempész elkövetési módszer folyamatos változása, amelyhez „szoros lépésben” szükséges hozzáigazítani a hatósági fellépés mértékét és módszerét. Mindez azt jelenti, hogy nincs egy állandó „recept” a jogellenes cselekmények azonos színvonalú felderítési hatékonyságára, folyamatosan nyomon kell követni a modus operandi változását.¹³

A fent leírtak alapján, a rendészeti és határellenőrzési feladatban résztvevő rendészeti állomány feladatát kell képezze a meglévő és az újonnan megszerzett adatok elemzése a leghatékonyabb fellépés érdekében, mivel az illegális migráció minden esetben valamely reagálás, új kihívásra való választ követően valósul meg.¹⁴

¹⁰ A terror órái Párizsban:

<https://hu.euronews.com/2015/11/14/parizsi-merenyletek-az-egyik-elkoveto-a-hirszerzes-altal-korabbrol-ismert> (A letöltés időpontja: 2022.11.05.)

¹¹ Minden, amit a bécsi terrortámadásról eddig tudunk:

<https://hu.euronews.com/2020/11/03/minden-amit-a-becsi-terrortamadasrol-eddig-tudunk> (A letöltés időpontja:2022.11.05.)

¹² Babos Tibor: Az európai biztonság öt központi pillére, Zrínyi Kiadó 2007. pp. 52. https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/babos_tibor.pdf Letöltve: 2022.11.19.

¹³ Bartus Gábor: Aktuelle Modi Operandi der Menschenschleusung in Mitteleuropa. Mitteleuropäische Polizeiakademie Fachjournal 2022: 1 pp. 23-30. 8 p. (2022)

¹⁴ Németh Gábor – Kakócz Krisztián – Vedó Attila – Balla József – Vájlok László: Innovation at Hungary's external borders. In: Bodnár László - Heizler György (szerk.) 2nd Fire Engineering & Disaster Management Prerecorded International Scientific Conference Védelem online – cooperated with the University of Public Service: Book of extended abstracts Budapest, Magyarország : *Védelem online* (2022) 201 p. pp. 186-187. , 2 p; Balla József - Vedó, Attila: Grenzverkehrskontrolle der Zukunft? Mitteleuropäische Polizeiakademie Fachjournal 1 : 1 pp. 14-20. 7 p. (2021)

Felhasznált irodalom

1. Bak Pál – Hangács Ádám – Polák Attila – Szabó Márk – Veres Eszter Adrienn: Az Európát érintő fő migrációs útvonalak és a bevándorlás alakulása.
http://real.mtak.hu/124956/1/HSZ_2018_146_5_Bak_Pal.pdf (A letöltés időpontja: 2022.11.01.)
2. Babos Tibor: Az európai biztonság öt központi pillére. Zrínyi Kiadó 2007. pp. 52.
https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/babos_tibor.pdf Letöltve: 2022.11.19.
3. Bartus Gábor: Aktuelle Modi Operandi der Menschenschleusung in Mitteleuropa. Mitteleuropäische Polizeiakademie Fachjournal 2022/1.
4. Németh Gábor - Kakócz Krisztián - Vedó, Attila - Balla József - Vájlók László: Innovation at Hungary's external borders, In: Bodnár László - Heizler György (szerk.) 2nd Fire Engineering & Disaster Management Pre-recorded International Scientific Conference Védelem online – cooperated with the University of Public Service Book of extended abstracts. Budapest, Magyarország: Védelem online (2022) 201 p. pp. 186-187. p. 2.
5. Balla, József - Vedó, Attila: Grenzverkehrskontrolle der Zukunft? Mitteleuropäische Polizeiakademie Fachjournal 1 : 1 pp. 14-20. 7 p. (2021)

A cikkben szereplő online hivatkozások

6. FRONTEX Migratory Routes Western African Route: (A letöltés időpontja: 2022.11.01.) <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-african-route/>
7. FRONTEX Migratory Routes Western Mediterranean Route: (A letöltés időpontja: 2022.11.01.) <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-mediterranean-route/>
8. FRONTEX Migratory Routes Central Mediterranean Route: (A letöltés időpontja: 2022.11.01.) <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/central-mediterranean-route/>
9. FRONTEX Migratory Routes Western Balkan Route: (A letöltés időpontja: 2022.11.01.) <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-balkan-route/>

10. FRONTEX Migratory Routes Eastern Mediterranean Route: (A letöltés időpontja: 2022.11.01.) <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/eastern-mediterranean-route/>
11. FRONTEX Migratory Routes Eastern Borders Route: (A letöltés időpontja: 2022.11.01.) <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/eastern-borders-route/>
12. FRONTEX Migratory Routes The Channel Route. (A letöltés időpontja: 2022.11.01.) <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/the-channel-route/>
13. Nem 15, hanem 45 nappal hosszabbította meg Csehország a szlovák határ ideiglenes ellenőrzését: <https://ma7.sk/nagyvilag/ennek-sose-lesz-vege-ujabb-15-nappal-hosszabbította-meg-a-hatarellenorzeseket-csehország> (A letöltés időpontja: 2022.11.04.)
14. A terror órái Párizsban <https://hu.euronews.com/2015/11/14/parizsi-merenyletek-az-egyik-elkoveto-a-hirszerzes-altal-korabbrol-ismert> (A letöltés időpontja: 2022.11.05.)
15. Minden, amit a bécsi terrortámadásról eddig tudunk <https://hu.euronews.com/2020/11/03/minden-amit-a-becsi-terrortamadasrol-eddig-tudunk> (A letöltés időpontja: 2022.11.05.)

Mgr. Denisa Szajkóová

Álláspályázat, az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség készenléti alakulatába

1. Az Európai Unió ügynökségei

Az Európai Unió (a továbbiakban csak „EU“) ügynökségei nem részei az európai intézményeknek. Önálló jogalanyiságú szervezetek, amelyeket különleges feladatok végzésére alapítottak az EU jogrendszerével összhangban. Az EU decentralizált ügynökségei olyan kérdések és akadályok megoldásán dolgoznak, amelyek hatással vannak az EU-ban élő 500 millió lakos mindennapi életére. Szakmai ismereteket nyújtanak az EU intézményei és országai számára különböző területeken, mint például: élelmiszerek, gyógyszerek, vegyi anyagok, művelődés, a szakmai élet és a munkakörnyezet minősége, igazságszolgáltatás, közlekedésbiztonság, biztonság, alapjogok, szolgáltatásnyújtás a nyilvánosság és az ipar részére. Elmondható, hogy az EU decentralizált ügynökségein kívül léteznek az EU végrehajtó ügynökségei és az EU Közös Kül- és Biztonságpolitikai Ügynöksége. Az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex) az EU egyik decentralizált ügynöksége.

2. A Frontex és az alapvető információk

Az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökséget (a továbbiakban csak „Frontex“) 2004-ben alapították. Az ügynökség székhelye Lengyelországban, Varsóban található. Az ügynökség jelenlegi elnöke Hans Leijtens. A Frontex fő feladata, hogy segítse az EU tagállamokat és a schengeni térséghez társult országokat a külső határaik igazgatásában. Egyúttal hozzájárul a határellenőrzések összehangolásához az EU-ban. Megkönnyíti az együttműködést az EU egyes tagállamainak határvédelmi hatóságai között, és műszaki támogatást, valamint szakmai ismereteket biztosít. A Frontex ügynökség a tevékenységéért az Európai Parlamentnek és Tanácsnak felel az EU vonatkozó rendeletének megfelelően. Azok az EU tagállamok, akiknek a külső határai egyúttal az EU külső határai területén húzódnak, kizárólagos felelősséggel tartoznak ezeknek a külső határoknak az ellenőrzéséért. Az utóbbi években a külső határokon a befelé irányuló illegális migráció és menekülthullám emelkedése tapasztalható, az illegális bevándorók minden eszközt megragadnak az EU területére való bejutás érdekében. A Frontex kiegészítő műszaki támogatást tud nyújtani az említett EU tagállamoknak, amelyeknek a nagyon intenzív migráció következtében komoly gondokkal kell szembenézniük. A Frontex erre a célra hangolja össze a kiegészítő technikai eszközök biztosítását (pl. repülőgépeket és

hajókat küld), valamint speciálisan képzett határvédelmi erőket biztosít. A Frontex összehangolja, a tengeri műveleteket (pl. Görögországban, Olaszországban és Spanyolországban), továbbá a külső szárazföldi határok mentén (Bulgáriában, Romániában, Lengyelországban és Szlovákiában) támogatja a tagállamok határellenőrzési tevékenységét. A Frontex munkatársai egész Európában, számos nemzetközi repülőtéren is jelen vannak. Az ügynökség stratégiai határozatainak elfogadásáért a Frontex igazgatótanácsa felel, az EU vonatkozó rendeleteinek megfelelően. Az igazgatótanácsban minden tagállam egy képviselővel van jelen, a bizottságnak két képviselője van, mindannyian szavazati joggal rendelkeznek. A tisztségi idő négyéves és meghosszabbítható. Az ügyvezető igazgatót a bizottság javaslata alapján az igazgatótanács nevezi ki a hatályos közösségi norma rendelkezései alapján.

3. A Frontex jogállása

Az Európai Parlament és Tanács 2019. november 13-án kelt 2019/1896 számú rendelete az Európai Határ- és Parti Őrségről, valamint az 1052/2013/EU és a 2016/1624/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről (a továbbiakban csak „rendelet“) jelenleg a Frontex működésének alapvető jogi kerete. A szóban forgó rendelet 2019. december 4-én vált hatályossá. Az említett rendelet célja a migrációs kihívások és az esetleges jövőbeni kihívások és fenyegetések kezelése, megoldása a külső határokon, biztosítja az Unión belüli magas szintű belső biztonságot az alapvető jogok teljes tiszteletben tartása mellett, és egyúttal védi a személyek szabad mozgását az Európai Unión belül. A rendelet hozzájárul a határokon átnyúló bűnözés felderítéséhez és megakadályozásához a külső határokon, és a bűnözés ellen folytatott küzdelemhez.

4. A Frontex és feladatai

A rendelet értelmében a Frontex főleg az alábbi feladatokat látja el:

1) a migrációs áramlás nyomon követése és kockázatelemzés végzése: tekintettel az integrált határigazgatás minden aspektusára, beleértve az alapvető emberi jogok betartását a külső határokon végzett tevékenységek és a visszatérési (tolonc) műveletek során;

2) sebezhetőségi értékelés készítése: beleértve a tagállamok képességének és felkészültségének értékelését, hogy képesek legyenek ellenállni a külső határokon jelentkező fenyegetésekkel és kihívásokkal szemben;

3) segítségnyújtás: a tagállamoknak azokban a helyzetekben, amelyek fokozott technikai és műveleti segítséget igényelnek a külső határokon, beleértve a gyorsreagálású határvédelmi műveleteket, a közös műveletek összehangolása és szervezése, figyelembe véve,

hogy némely esetben humanitárius vészhelyzet következhet be, és amellyel összefüggésben mentésre van szükség a tengeren, az uniós és a nemzetközi jognak megfelelően;

4) Bűncselekményekkel kapcsolatos információcsere és támogatásnyújtás: a tagállamoknak olyan helyzetekben, amelyek fokozott technikai és műveleti (operatív) intézkedést igényelnek a külső határokon, a határokon átnyúló bűnözés és terrorizmus elleni harc keretében;

5) Szerepvállalás a visszküdesi (tolonc) műveletekben: azon személyek származási országukba történő visszatérés, akik nem jogosultak arra, hogy az Európai Unióban maradjanak;

6) Szakmai képzés és kutatás: azaz segítségnyújtás az EU tagállamok és harmadik országok számára a határőrizeti hatóságok, a határőrség tagjainak oktatása, más munkatársak és a visszatérési szakterület szakembereinek képzése során. A közös képzési módszerek és programok magukban foglalják az alapvető jogok oktatását is. Az ügynökség részt vesz a külső határok ellenőrzésével kapcsolatos kutatási és innovatív tevékenységek fejlesztésében és irányításában, beleértve a modern technológiák használatát a határfelügyelet területén;

7) Együttműködés harmadik országokkal: együttműködés az EU-n és a schengeni övezeten kívüli országokkal a rendelkezésben megszabott területeken, akár a határigazgatási csapatok műveleti bevetése által, harmadik országokban.

5. A Frontex készenléti alakulata

A Frontex készenléti alakulata (a továbbiakban csak „készenléti alakulat”), az EU első saját egyenruhás szolgálatát jelenti. A Frontex a készenléti alakulat tagjait határigazgatási, migrációkezelési, támogató, vagy visszatérési műveletek végrehajtására, a tagállamok határellenőrzési erőivel közös műveletekben, gyorsreagálású erőként alkalmazza. Az ilyen tevékenységet csak az érintett tagállam vagy harmadik ország jóváhagyásával lehet végezni. A készenléti alakulat bevetésre küldött személyzetének létszáma a műveleti igényektől függ. A készenléti alakulat bevetése a tagállamok által kifejtett erőfeszítéseket egészíti ki. A készenléti alakulat négy műveleti személyzeti kategóriából áll össze. Ezek a kategóriák magukba foglalják a Frontex személyzetét és tisztviselőit, akiket a tagállamok küldenek ki az ügynökségbe rövidtávú vagy hosszútávú misszióba, vagy akik krízishelyzetekben aktiválható tartalékosként tevékenykednek.

A munkatársak alábbi kategóriáit különböztetjük meg:

- 1. kategória: közvetlenül a Frontex által állandó munkatársakként foglalkoztatott határőrizeti alakulat tagjai, akiket rendszeresen bevetnek határőrizeti missziókban a profiljuknak megfelelően;
- 2. kategória: a tagállamok által a készenléti alakulat tagjaként hosszú távra kiküldött személyzet;
- 3. kategória: a tagállamok személyzetének tagjai, akik rövid távú kirendeléssel érkeztek az ügynökséghez;
- 4. kategória: az EU tagállamok határőrségi tartalékállománya, ami válsághelyzet esetén a Frontex rendelkezésére áll bevetésre gyors határigazgatási műveletekben.

A készenléti alakulatnak 2027-ig összesen 10 000 munkatársa lesz, akik közül 3 000 személy az 1. kategóriába tartozik, azaz a Frontex alkalmazottja. További 7 000 tisztviselőt az EU tagállamai küldenek. A Szlovák Köztársaságnak 2017-ig 35 személyt kell küldenie a 2. kategóriába, 128 személlyel hozzájárulnia a 3. kategória létszámához, a gyors bevetési kategóriában pedig 35 személlyel vesz részt.

6. Állaspályázat a Frontex készenléti alakulatába

A Frontex 2019 októberében kezdte meg első toborzási kampányát a készenléti alakulat első kategóriájának tisztviselői helyeire, és a meghirdetett 700 pozícióra 7500 jelentkezés érkezett Európa egész területéről. A kiválasztott jelentkezők 2020-ban a szakmai felkészülés nagy részét az Európa határain való bevetésre történő felkészüléssel, képzéssel töltötték. A határőrök ezen első csoportja lett az alapja annak az új alakulatnak, amelyik tartós támogatást fog nyújtani a belföldi hatóságoknak, akik kihívásokkal néznek szembe a külső határaikon. Az alakulat tagjai akár az EU-n kívül is dolgozhatnak, olyan országokban, amelyek megállapodást írtak alá az Unióval, például Moldáviában. A Frontex tagjainak magas szintű szakmai felkészítésen kell részt venniük, és ezután a legújabb elérhető technológiákkal látják el őket, hogy fel legyenek készítve a határokon rájuk váró kihívásokra. Minden kiválasztott jelentkezőnek hathónapos szakmai alapképzésen kell részt vennie, hogy felkészüljenek a bevetésre a műveleti területeken. A szakmai felkészítés lényege annak biztosítása, hogy a tisztviselők megszerezzék a szükséges készségeket ahhoz, hogy bármilyen műveleti területen együtt tudjanak működni, az EU érvényes jogi előírásaival és etikai normáival teljes összhangban. Az állaspályázat olyan jelentkezők keresésére irányul, akik tapasztalatokkal rendelkeznek az ún. „törvényérvényesítés“ területén (például rendőrség, vámhivatal, határőrség és parti őrség), készenléti szolgálat, civil krízisirányítás, hadsereg, vagy hasonló területeken (aktív és kiszolgált személyek). Minden jelentkezőnek ismernie kell az angol nyelvet, legalább középfeladói (B2)

szinten. Az első fázisban több mint 700 tisztviselő felvételét tervezték a Frontexbe. A pályázat iránt érdeklődők a tapasztalataik alapján, három szinten pályázhatnak a Frontex határőrség tisztviselői beosztására: alap-, közép- vagy haladó szinten. A pályázat lezárulása után a kiválasztott jelentkezőknek ötéves munkaszerződést kínálnak fel kilenckhónapos próbaidővel. Minden kiválasztott tisztviselő hat hónapig tartó alapképzésen vesz részt, és záróvizsgát kell teljesítenie, hogy elbírálják, felkészült-e a feladatai teljesítésére.

1. A jelentkezések lezárása után az álláspályázat az alábbi fázisokból áll:
A jelentkezések elbírálása.
2. Angol nyelvi teszt.
3. A jelentkezők szűkebb körének összeállítása.
4. Fizikai állóképesség teszt.
5. Elbeszélgetés.
6. Munkaajánlat.
7. Orvosi ellenőrzések.
8. A szerződés aláírása.
9. A próbaidő kezdete.
10. Szakmai felkészülés, képzés.
11. Felkészültségi záróteszt.

7. A Frontex készenléti alakulata és feladatai

A készenléti alakulat a külső határok működése szempontjából rendkívül hasznos, több százmillió európai lakos, és itt jogszerűen tartózkodó külföldi szabad mozgásának megerősítését szolgálja az EU területén. A készenléti alakulat nagyobb rugalmasságot biztosít a Frontexnek, tekintettel a tisztviselők besorolásának módjára és helyére. Bővíti a tevékenységét a migrációkezelés és visszatérés, a biztonság és törvényérvényesítés területén, a szárazföldön és a tengeren egyaránt. A Frontex az újonnan létrehozott készenléti alakulattal jelen van minden olyan helyen, ahol az európai országoknak támogatásra van szükségük, és együttműködik velük a biztonságosabb és békésebb Európa megteremtésében.

A határőrség tagjai, akik közvetlenül a Frontex alkalmazásában állnak, saját európai egyenruhát viselnek, ami a teljes Európai Uniót képviseli. A tisztviselők ellenőrizhetik a személyek személyazonosságát és állampolgárságát, engedélyezhetik vagy megtagadhatják a belépést az EU területére, és járőrözhetnek a határátkelőhelyek között. Részt vesznek továbbá a visszatérési műveletekben is.

A készenléti csoport három kategóriából áll. Az elsőt a közvetlenül a Frontex által, nem az egyes tagállamok által foglalkoztatott személyek alkotják. A második kategória a belföldi személyzetet kapcsolja össze, akiket legalább két évre küldenek ki a Frontex ügynökséghez, a harmadik kategóriába pedig a tagállami tisztviselők tartoznak, akiket rövidebb időre, általában néhány hónapra vetnek be az ügynökségi műveletekbe.

8. A Frontex készenléti alakulata és alkalmazási lehetőségei

A rendelet értelmében minden tagállamnak évente kétoldalú tárgyalások keretében ~~kellene~~ megegyeznie a Frontex-el a készenléti alakulatba való rövid távú bevetések pontos intervallumáról és a technikai felszerelés elérhetőségéről. A Frontexnek lehetőséget kell kapnia arra, hogy a meghatározott időre kihelyezett munkahelyeket (képviseleti irodákat) hozzon létre a jelentős műveleti tevékenységek közelében lévő helyeken, összekötő feladatot lásson el az ügynökség és az érintett fogadó állam között, koordinációs és logisztikai támogató feladatokat végezzen, és megkönnyítse az együttműködést az ügynökség és a fogadó állam között. A tagállamok és a Frontex határigazgatási és visszatérési operatív tervet fogadnak el. A tagállamok operatív tervét, amelyek azokat a határszakaszokat érintik, amelyek magas vagy kritikus hatásszintet értek el, a szomszédos államokkal és az ügynökséggel is koordinálják, annak érdekében, hogy elvégezzék a szükséges határon átnyúló intézkedéseket, és továbbá azért is, hogy az ügynökség képes legyen támogatás biztosítására.

A Frontex a készenléti alakulatot a határigazgatási csapatok, migrációkezelést támogató csapatok és visszatérési csapatok keretében veti be a közös műveletek során, valamint a határon a gyors reagálási beavatkozások, visszatérési műveletek és visszatérési intervenciók támogatására. A tagállam segítséget kérhet a Frontextől a külső határok ellenőrzését érintő kötelességei teljesítéséhez. Az ügynökség a rendelet értelmében megszervezi a fogadó ország számára a szükséges technikai és operatív segítséget, és meghatározott intézkedéseket fogadhat el, például koordinálhatja a közös műveleteket egy vagy több tagállam számára, és bevetheti a készenléti alakulatot és a műszaki felszerelést, megszervezheti a gyors határmenti beavatkozást, bevetheti a készenléti alakulatot a migrációkezelést támogató csapatok keretében, egyebek mellett a problémát jelentő területeken, annak érdekében hogy technikai és operatív segítséget nyújtson, szükség esetén a visszatérítési tevékenységek során is. A fogadó tagállam, vagy harmadik országgal történő együttműködés esetén az érintett harmadik ország bevetés esetén utasításokat ad ki a határigazgatási csapatok, a visszatérítési csapatok, valamint a migrációkezelést támogató csapatok részére. A Frontex koordinációs tisztviselője benyújthatja a fogadó tagállamnak az álláspontját a csapatoknak kiadott utasításokkal kapcsolatban. A

fogadó tagállam tudomásul veszi az ügynökség állásfoglalását, és a lehető legnagyobb mértékben ezek szerint jár el.

9. A Frontex ügynökség készenléti alakulata és a munkakörök

A Frontex készenléti alakulata különböző tevékenységeket végez, segít a határellenőrzésnél, támogatást nyújt a migrációkezelésben, többek között az állampolgárság kiderítése, regisztrálás és ujjlenyomat vétel által. Tisztviselői segítenek felderíteni a határon átnyúló kábítószer- és fegyvercsempészt, valamint az egyéb illegális tevékenységeket. A készenléti alakulat tagjai támogatják azoknak a személyeknek a visszatérését, akik jogellenesen tartózkodnak az EU területén. A hivatalnokok határellenőrzési jogkörrel rendelkeznek, és lőfegyvert viselhetnek.

Az alábbi munkavégzési profilokat különböztetjük meg:

1. **Az ún. Debriefing** (meghallgató) megbízható információkat gyűjt a migránsokkal való önkéntes névtelen beszélgetés alapján, miután ezek a személyek átkelnek a veszélyes migrációs útvonalakon. A beszélgetés után jelentést készítenek, amit megküldenek a Frontex elemző munkatársainak.
2. **Az információs/tájékoztatási tisztviselő** koordinálja az információk összegyűjtését a migránsokkal folytatott beszélgetések után, és biztosítja, hogy a határt átlépő minden személyt megfelelően azonosítsanak. Az információs/tájékoztatási tisztviselők folyamatos munkarendben dolgoznak. Felkutatják és összegyűjtik azokat az adatokat, amelyek később azokhoz a jelentésekhez felhasznált információkká válnak, amelyek a döntéshozatal során a későbbiekben felhasználhatók. Nyomon követik a helyzet alakulását, helyzeti jelentéseket dolgoznak és adnak ki, amelyek az ügynökség és partnerei számára aktualizált helyzeti áttekintést adnak az EU külső hatáiról és azokon kívüli helyzetről, közel valós időben.
3. **A határvédelmi tisztviselő** különböző helyeken kerül bevetésre az EU külső határain. Segít a belföldi szerveknek a határfelügyeletben és a határ menti járőrtevékenységben.
4. **A kitoloncolási kísérő és támogató tiszt** segítséget nyújt a belföldi hatóságoknak a visszatérési művelet minden fázisában. Kíséri azokat a személyeket, akik határozatot kaptak a visszatérésükről, azonosítja a kiszolgáltatott, veszélyeztetett csoportokat vagy gyermekes családokat, és segít nekik. Képzéssel rendelkezik a mediációs technikák, elsősegélynyújtás, gyermekvédelem és veszélyeztetett csoportok védelme területén.
5. **A gépjárművekkel kapcsolatos bűncselekmények felderítésére szakosodott tisztviselő** szakmai felkészültséggel rendelkezik az EU határait átlépő gépjárművekkel kapcsolatos bűncselekmények vagy szabálytalanságok azonosítására. Ez a munkakör

sok műszaki ismeretet igényel a személygépkocsikkal, hajókkal, tehergépjárművekkel, motorkerékpárokkal kapcsolatosan, egyebek mellett a gyártási számot (VIN) és piaci értéket illetően. A tisztviselő felkészült a (hamis) bizonylatok azonosítására is.

6. **Haladó szintű okmányszakértő** – felkészült a hamis vagy hamisított okmányok leleplezésére. Ismeretekkel rendelkezik az útiokmányokban használt biztonsági jegyekről, elemekről, és mindennapi munkája során nagyítót, mikroszkópot és adatbázisokat használ. Hotspotokon, határátkelőhelyeken és repülőtereken dolgozik.
7. **A taktikai támogatást nyújtó tiszt** felel a Frontex operatív reagálásának tervezéséért a terepen. Szoros kapcsolatban áll a belföldi szervekkel és a bevetett tisztviselőkkel. Szervezi a Frontex operatív munkatársainak munkáját a helyszínen, és segíti őket. Felel a meglévő infrastruktúra, a műszaki eszközállomány telepítése és bevetése nyomon követéséért és erre vonatkozó beszámolóért. Az ő felelőssége a napi jelentések összeállítása a folyamatban lévő operatív tevékenységekről, a határőrség, a debriefer és a bevetett gépkocsik és csónakok legénységétől nyert információk alapján.

10. A kényszerítő eszköz használatának szabályai

A fogadó tagállam a rendelet értelmében engedélyezi a csapatoknak, beleértve az állandó személyzetet, a profiljuk szerint, hogy a bevetés során olyan feladatokat teljesítsenek, amelyek kényszerítő eszköz alkalmazását igénylik, beleértve a szolgálati fegyverek, lőszer és felszerelés viselését és használatát, és ezt a fogadó tagállamnak, vagy az állandó személyzet esetén az ügynökségnek jóvá kell hagynia. A kényszerítő eszköz alkalmazása, beleértve a szolgálati fegyverek, lőszer és felszerelés viselését és használatát, a fogadó állam törvényeinek megfelelően, és a fogadó állam határőrsége tagjainak jelenlétében történik. A fogadó tagállam a származási tagállam vagy az ügynökség jóváhagyásával engedélyezheti a csapatok tagjainak, hogy a fogadó tagállam határőrsége tagjainak távollétében az állam területén kényszerítő eszközt alkalmazzanak. A fogadó tagállam megtilthatja némely szolgálati fegyver, lőszer és felszerelés viselését, ha a jogrendjében azonos tilalom vonatkozik a saját határőrségére vagy a visszatéréssel kapcsolatos feladatokban résztvevő munkatársakra. Az erő alkalmazását és fegyver használatát szabályozó általános alapelveket, amelyek a csapatok tagjaként bevetett állandó személyzetre vonatkoznak, a rendelet V. Melléklete tartalmazza. A kényszerítő eszköz alkalmazása azt jelenti, hogy a csapatok tagjaként bevetett állandó személyzet tagjai fizikai eszközöket használnak feladataik ellátására vagy önvédelmük biztosítására, ami a kéz, a test vagy bármilyen eszköz, fegyver használatát jelenti, beleértve a lőfegyvereket és a felszerelést. A fegyver, lőszer és felszerelés viselése és használata csak a műveletek során lehetséges.

Fegyver, lőszer és felszerelés viselése vagy használata a szolgálati időn kívül tilos. A csapatok tagjaként bevetett állandó személyzet tagjainak a kényszerítő eszköz alkalmazása és a fegyverhasználat során be kell tartania a szükségesség, arányosság és az óvatosság kötelezettségének elvét. Az elkerülhetetlenség alapelve megszabja, hogy a kényszerítő eszköz alkalmazása, akár közvetlen testi kontaktus, akár fegyver vagy felszerelés használatával, csak kivételesen lehetséges, és csak akkor kell használni, ha ez az ügynökség kötelességeinek teljesítéséhez, vagy önvédelemre feltétlenül szükséges. Az arányosság alapelve megszabja, hogy ha nem kerülhető el a kényszerítő eszköz vagy lőfegyver törvényes alkalmazása, a csapatok tagjaként bevetett állandó személyzetnek a helyzet súlyosságával és az elérni kívánt jogos céllal arányosan kell eljárnia. Az óvatosság kötelezettségének elve megszabja, hogy a csapatok tagjaként bevetett állandó tisztviselők által végzett műveletek során teljes mértékben tiszteletben kell tartaniuk az emberéletet és emberi méltóságot, és igyekezniük kell azt megőrizni. Meg kell tenni minden szükséges lépést, hogy a műveletek során minimálisra csökkentsék a sérülés és a kár kockázatát.

11. A Frontex készenléti alakulata és a Szlovák Köztársaság

A Frontex ügynökség készenléti alakulatának kapacitását minden évben a rendelet mellékletei értelmében határozzák meg, tekintettel az egyes országok kötelezettségére. Például a 2022-es évre a készenléti alakulat teljes megszabott kapacitása 6 500 munkatárs, ebből az 1. kategóriában (állandó személyzet) 1 000 személy, a 2. kategóriában (hosszú távra kirendelt operatív személyzet) 500 munkatárs, a 3. kategóriában (rövid távra kirendelt operatív személyzet) 3 500 személy, a 4. kategóriában pedig (a gyors bevetési tartalék) 1 500 személy vesz részt. Az éves hozzájárulás, amit a készenléti alakulatnak az egyes tagállamok a tisztviselők hosszú távú kirendelésével nyújtanak, úgy van megszabva az egyes országok részére, hogy ezek a számok fokozatosan emelkednek. A Szlovák Köztársaság számára például a 2022-es évre 12 tisztviselő, 2024-re pedig 18 tisztviselő kirendelését határozták meg. Az éves hozzájárulás, amit az egyes tagállamok a készenléti alakulatnak a tisztviselők rövid távú kirendelésével nyújtanak, úgy kerül meghatározásra az egyes országok részére, hogy ezek a számok fokozatosan emelkednek. A Szlovák Köztársaság számára például az így megszabott szám a 2022-es évre 82 tisztviselő, 2024-re pedig 99 tisztviselő kirendelése. Az éves hozzájárulást, amit a készenléti alakulatnak az egyes tagállamoknak a gyors bevetési tartalékalakulatnak nyújtanak, úgy határozzák meg az egyes országok részére, hogy ezek az értékek az országok számára változatlanok. A Szlovák Köztársaság számára például ez a szám

35 tisztviselő, Lengyelország esetében 100 tisztviselő, Franciaország esetében pedig 170 tisztviselő. (I. – IV. Melléklet).

12. A Frontex készenléti alakulata és az ukrán válság

Oroszország Ukrajna elleni katonai beavatkozása következtében, amire 2022 februárjában került sor, széleskörű migrációs mozgás következett be az érintett régióban. Az említett invázió kezdete óta Ukrajnából és Moldáviából 7,6 millió ukrán állampolgár lépett be az EU területére. Ugyanebben az időszakban 4,7 millió ukrán állampolgár lépett ki az EU területéről Ukrajna irányában. 2022 júliusa során valamivel több ukrán állampolgár távozott Ukrajnába (1,17 millió), mint érkezett az EU-ba (1,16 millió). Ez nagyjából ugyanazon a szinten van, mint 2022. június hónapban, amikor 1,09 millió ukrán állampolgár érkezett az EU-ba, és 1,11 millió távozott az EU területéről. A tárgyalt háborús konfliktus hatással lehet az Orosz Föderáció (Oroszország) és az EU közti határokra. Egyúttal fennáll az illegális határátlépés és a hamis dokumentumok használatának kockázata, főleg az Oroszország részéről folytatott agresszív mozgósítási taktikára való tekintettel. A Frontex továbbra is nyomon követi a helyzetet a külső határokon. Jelenleg 259 tiszt és tisztviselő van bevetésben az Ukrajnával szomszédos országokban, hogy támogassák a belföldi szerveket a határellenőrzés során. A Szlovák Köztársaság Belügyminisztériuma 2022. február 28-án kiadott sajtóközleménye értelmében, a szlovák kormány arról szóló határozata ellenére, hogy meg kell erősíteni a szlovák-ukrán határ védelmét a fegyveres erők tagjaival, a Szlovák Köztársaság támogatást kér a Frontex ügynökségtől is. A Szlovák Köztársaság belügyminisztere, Roman Mikulec megállapította: „Mint az első vonalban lévő ország, tudatosítjuk, hogy a teljes schengeni térség külső határáról van szó.” Az Ukrajna területén kialakult konfliktussal kapcsolatban a Szlovák Köztársaság rendszeresen nyomon követi a helyzetet, és intenzív kommunikáció zajlik Ukrajna határvédelmi szolgálatának illetékes szerveivel, a Szlovák Köztársaság Kijevi Képviseleti Hivatalával és az EU-s partnerekkel. A készenléti terveket rendszeresen aktualizálják a helyzet alakulásának több lehetséges forgatókönyve esetére, beleértve a szükséges kapacitások előkészítését harmadik országok polgárai áramlásának esetére a külső határokon. A Frontex és Moldávia nemzetközi konferenciát szervezett Ukrajnáról és a határbiztonságról a jelenlegi ukrán válsággal kapcsolatban. A konferencián, ami a moldáviai Kisinyovban zajlott, a tagállamok jogérvényesítő és határvédelmi szerveinek képviselői, az EU intézményei és a nemzetközi szervezetek képviselői gyűltek össze. Ezen a nemzetközi konferencián Ukrajna képviselői is részt vettek. A rendezvény során a részt vevők bemutatták a műveleti tevékenységekben szerzett

tapasztalataikat az ukrainai konfliktussal kapcsolatban, és beszélgettek arról is, milyen hatással van a háború a határon átnyúló bűnözésre. A Frontex első moldáviai műveletét 2022 márciusában kezdte, miután az EU és a moldáviai hatóságok aláírták a megállapodást az alapszabályzatról. Az ügynökségnek jelenleg Moldáviában 59 állandó alakulati tagja van bevetésben, akik segítettek a belföldi szervezeteknek feldolgozni az Ukrajnából érkező menekültáradatot.

A Frontex tisztviselőket küldött az Ukrajnával szomszédos államokba is, hogy segítsen ezeknek az országoknak a válság kezelésében.

Felhasznált irodalom

1. A Frontex Ügynökség és Moldávia nemzetközi konferenciát szervez Ukrajnáról és a határok biztonságáról (Agentúra Frontex a Moldavsko organizujú medzinárodnú konferenciu o Ukrajine a bezpečnosti hraníc.) 2022.06.28. In: Frontex. [online]. [idézve: 2022.08.22.].
Elérhető az interneten: Agentúra Frontex a Moldavsko organizujú medzinárodnú konferenciu o Ukrajine a bezpečnosti hraníc (europa.eu).
2. Az EU decentralizált ügynökségei (Decentralizované agentúry EÚ). In: Európska únia. Kiadja: Euractiv Slovensko. [online]. [idézve: 2022.08.22.]. Elérhető az interneten: Decentralizované agentúry EÚ (europskaunia.sk).
3. Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex). In: Európska únia. Az Európai Unió hivatalos internetes oldalai. [online]. [idézve: 2022.08.22.]. Elérhető az interneten: Frontex (europa.eu).
4. A Frontex 2020 dióhéjban (Frontex 2020 v skratke). In: Európai Határ- és Parti Órség (Frontex). 2021. Luxemburg: Az Európai Unió Kiadóhivatala. 2021. ISBN: 978-92-9471-971-3. [online]. [idézve: 2022.08.22.]. Elérhető az interneten: Frontex_Inbrief_2020_SK.pdf (europa.eu).
5. A visszatérésért felelős miniszterek bécsi konferenciáján az ukrainai helyzet alakulásáról is tárgyaltak. 2022.02.22. In: A Szlovák Köztársaság Belügyminisztériuma, sajtóhírek. 2022. [online]. [idézve: 2022.08.22.]. Elérhető az interneten: Na konferencii ministrov pre návraty vo Viedni sa hovorilo aj o vývoji situácie na Ukrajine, Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (minv.sk).
6. Az Európai Parlament és Tanács 2019. november 13-án kelt 2019/1896 számú rendelete az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökségről, valamint az 1052/2013/EU és a 2016/1624/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről. Az Európai Unió Hivatalos Közlönye L 295/1. 14.11.2019.
7. A külső határok védelméhez segítséget kérünk a Frontextől. 2022.02.28. In: A Szlovák Köztársaság Belügyminisztériuma, sajtóhírek. 2022. [online]. [idézve: 2022.08.22.]. Elérhető az interneten: Pri ochrane vonkajšej hranice požiadame o pomoc agentúru Frontex, Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (minv.sk).

8. Készenléti alakulat. In: Frontex. [online]. [idézve: 2022.08.22.]. Elérhető az interneten: Stály zbor (europa.eu).
9. Készenléti alakulat. Profilok. In: Frontex. [online]. [idézve: 2022.08.22.]. Elérhető az interneten: Profily (europa.eu).
10. Legyen a Frontex Határ- és Partvédelmi Ügynökség tagja – új erőket veszünk fel!
In: Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex). Az Európai Unió Kiadóhivatala. 2019. 3 - 5. oldal [online]. [idézve: 2022.08.22.]. Elérhető az interneten: Staňte sa príslušníkom pohraničnej stráže agentúry Frontex – prijímame posily! (europa.eu).
11. Ukrajna: A nyár folyamán stabilizálódik a beáramlás a külső határokon. 2022.08.08.
In: Frontex. [online]. [idézve: 2022.08.22.]. Elérhető az interneten: Ukrajina: Toky cez vonkajšie hranice sa počas leta stabilizujú (europa.eu).

„Ha megszoktuk, hogy helytelen okokkal magyarázzunk természeti jelenségeket, nem akarjuk elfogadni a helyeseket, hiába fedezik fel őket.”¹

Teke András

Béke és biztonság lehetséges összefüggései²

A jól bejáratott dolgokhoz való ragaszkodás sok esetben „megalapozott” magabiztosságot, sőt garanciát is jelenthet, feltéve, ha a folyamatokban, rendszerekben és a környezetben bekövetkezett változások intenzitása és mértéke nem érte el azt a szintet és gyakoriságot, ami a dolgok újragondolását indokoltá teheti. A folyamat és rendszerszemlélet érvényesülését a béke, a biztonsági, a rendészeti kérdések tekintetében a fentiek tükrében célszerű vizsgálni. A biztonság és a béke értelmezése sok hasonlóságot, ugyanakkor eltérést is mutat. Jelen tanulmány a párhuzamok feltárása mellett az összefüggésekre keresi a választ, amely a béke, a biztonság, a rendészet és a hozzájuk kapcsolódó tevékenységi-megoldási formák, módok kapcsolatának, természetének körülhatárolására irányul.

Possible links between peace and security

Adherence to well-established things can in many cases be “founded” confidence and even a guarantee, provided that the intensity and extent of changes in processes, systems and environments have not reached the level and frequency that might justify rethinking things. The implementation of the process and system approach with regard to peace, security and law enforcement issues should be examined in the light of the above. The interpretation of security and peace shows many similarities, but at the same time differs. In addition to exploring parallels, the present study seeks an answer to the contexts, which is aimed at delimiting the relationship and nature of peace, security, law enforcement and related forms of activity-solution.

Bevezető gondolatok

A 2023-as tudományos-szakmai rendezvények állandó témája az orosz-ukrán konfliktus, amely egyben meghatározza a hivatalos mondanivaló irányultságát is. Ritkán fordul elő, hogy egy

¹ Blaise Pascal, https://www.citatum.hu/kategoria/Tudomany/15?r=6_ (Letöltve: 2020.11.12.)

² A tanulmány Pécsi Tudományegyetemen 2023. június 22-én megtartott nemzetközi tudományos konferencián elhangzott „Béke és biztonság” című előadás kibővített változata.

„kortárs” esemény ennyire és ilyen gyorsan hasson a gondolkodásmódra. Ez a fajta hozzáállás egyúttal nem preferálja a folyamat- és rendszerszemléletű hozzáállást, sőt a hálózatos szemléletet sem. A béke-háború, a biztonság-káosz, a rendészet-társadalmi zavarok stb. természetének vizsgálata a megváltozott körülmények között másfajta hozzáállást igényel. A paradigmák azonban makacsul tartják magukat. Még az 1970-es években a gimnáziumi fizika tanárunk elmagyarázta, hogy a japán tudósok megvizsgálták egy közönséges poszméh testi felépítését, repülési technikáját, a szárnyfelületet, a szárnyak csapásszámát stb., az így keletkező felhajtóerő kiszámítása után és arra következtetésre jutottak, hogy a poszméh az adottságai alapján nem képes repülni. Ám ezt a poszméh nem tudta és repült. A különböző jelenségekre adott magyarázatok csak addig időtállóak, amíg újabb összefüggésekre nem bukkannak rá. A béke és a biztonság, mint fogalmak viszonylag érthetőek, mindenki tudja, hogy miről van szó, de ha megvizsgáljuk az összefüggéseket, akkor kiderülhetnek olyan dolgok, amire nem is gondoltunk volna. Egy 2014-ben megjelent szemle ismertetésében³ olvasható: (Maximilian Lanzinnerre hivatkozva): „A béke és a biztonság alapelveknek számítottak, ugyanakkor mégsem tartoztak össze, nem mindig feltételezték egymást céljukat tekintve. A profán békekötések a XVII. század folyamán egyre intenzívebbé váltak azért, hogy a tartós békét, a pax perpetuát (örök béke) elérjék. A veszfáliai békével kezdődött el a „klasszikus nemzetközi jog” korszaka, amely a békén és a biztonságon, a háborúk megelőzésén alapult.” (...) (Gabriele Haug-Moritz szerint) „A biztonság fogalma először a versailles-i békében jelenik meg nemzetközi biztonság értelemben, ugyanakkor az 1815-ös párizsi békében is elhangzik szóban a biztonság fogalma, amely célként szerepel a szomszédos államok között. (...) az 1815-ös békében a biztonság és a béke fogalma még nem esett egybe. Ugyanakkor a versailles-i béke már mindkét fogalmat használta, a békét a háború lezárulásának tükrében, a biztonságot pedig mint intézményes kifejezést a nemzetközi jogban, amely a nemzetközi rend békéjét tartósan hivatott biztosítani.”⁴

A közelmúlt történései (orosz-ukrán fegyveres konfliktus, energia-válság, elszabadult infláció stb.) a biztonság és a béke vonatkozásában egyfajta figyelemmegosztást és súlyponteltolódásokat eredményeztek az összefüggések azonosítása, hangsúlyozása, és főleg az integrált gondolkodás helyett. (Az emlegetett összefüggések az esetek többségében a politikai döntések, elindított folyamatok, esetleg magas szinten kialakított ötletelés igazolását hivatottak

³ Kasuba Judit: Biztonság a modern kor előtt és a jelenben. Világtörténet, 2014. 2.sz. (Szemle) Sicherheit in der Vormoderne und Gegenwart. Symposium der Nordrhein-Westfälischen Akademie der Wissenschaften und der Künste. Hg.: Lanzinner, Maximilian. Paderborn–München–Wien–Zürich, 2013..

⁴ U.o.

támogatni.) *Az egyértelműen világossá vált, hogy a „hagyományos értelemben” vett biztonság- és békeértelmezés kezd elcsúszni – az emberi jogok túlhangsúlyozása és „belemagyarázása” mellett - a társadalmi és az emberi biztonság irányába és a fegyveres „megoldások”, az erőszakalkalmazás, a szankciók, békeműveleteknek nevezett nyílt beavatkozások, a demonstrációk is „önálló életet” kezdenek élni.*

A békét és a biztonságot gyakran együtt, néha szinonimaként is emlegetik egyes szerzők, a napi közéletben pedig szinte állandó szókapcsolattá váltak. Voltak, vannak kísérletek a béke és a biztonság kapcsolatrendszerének az elemzésére, de ezek legtöbbször a „tyúk-tojás” dilemmán nem jutottak túl. A béke esetében a háború és az erőszak hiánya az az indikátor, mely alapján békéről beszélhetünk, ugyanakkor a biztonság tényezőinek egyik oldali nagy csoportja a veszély, fenyegetés, kockázat, a mi nem mindig jelent háborút. Ezeket a kérdéseket próbálja, főleg problémafelvetésre, kérdésfeltevésre alapozva körüljárni a jelen írás.

A biztonságáról röviden

A biztonság kapcsán számos tanulmányban kifejtettem a véleményemet, ezt részleteiben nem kívánom megismételni.⁵ A biztonság egy dinamikus viszonyrendszer, egyfajta egyensúlyi állapot. Alaphelyzetben meghatározó a biztonság tényezőinek (veszély, fenyegetés, kockázat + biztonsági/védelmi rendszer) egymáshoz való viszonya. A biztonsági tényezők a biztonsági/védelmi rendszer működésére vonatkoznak és itt már nem kockázatokról, hanem sebezhetőségről célszerű beszélni. E kettő a szakmai-tudományos megközelítésekben erősen keveredik. A klasszikus katonai biztonsági megközelítés tarthatósága ma már erősen megkérdőjelezhető és a komplex jelzővel illetett elemzések helyett inkább az integrált megközelítés javasolt.

Johan Galtung (lásd később) békeformulája⁶ (ahol a számlálóban a méltányosság és a harmónia szorzata szerepel, a nevezőben pedig a traumák és a konfliktusok szorzata) szerint a „biztonság

⁵ Teke András: Az emberi biztonság (human security) és a „klasszikus biztonságfelfogás” viszonyrendszere, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XX.2018. (25-32. old.) HU ISSN 1589-1674, HU ISBN 978-615-00-3499-7.; A biztonsági-rendészeti megelőzés és beavatkozás folyamat-és rendszerműködési kérdései, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXI.2019.(13-21 old.) HU ISSN 1589-1674, HU ISBN 978-615-00-3499-7.; Emberi biztonság és migráció (Human Security and Migration) Az emberi biztonság koncepciójától a „Biztonságos, rendezett és szülőzött migrációról szóló globális paktum”-ig From The Conception of Human Security to The Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration”, Kiadja: A MRTT, Felelős kiadó: dr. Kovács Gábor főtktár, 200. pld. ISBN: 978-615-814441-2-4.; A rendkívüli helyzetek és a rendészet, (A kérdés megközelítése a folyamat- és rendszerszemlélet oldaláról nézve). Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXIII.2021. 39-47. old.) HU ISSN 1589-1674, HU ISBN 978-615-00-3499-7.; Helyzetek-tényezők-biztonság. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXIV.2022. 39-51. old.) HU ISSN 1589-1674, HU ISBN 978-615-00-3499-7.

⁶ University for Peace: Ideas for Peace. Number 13 – July 2017. Peace: A Peace Practitioner’s Guide Prof. Dr. mult. Johan Galtung. <https://www.upeace.org/files/Ideas> for peace (Letöltve: 2023.05.12.)

egyszerű”, mert minden, ami azonosítható az igazságtalansággal, mindaddig, amíg nincs megfelelő erőfeszítés a megváltoztatására, rontja az összefüggéseket és csökkenti a béke fenntarthatóságát. Ez politikailag még csak értelmezhető, de társadalmi, nemzetközi, globális paritásba már nehezen hozható a szubjektív elemek sokasága miatt. A biztonság stabilitást, status quo-t, törvényt és rendet (is) jelent. Az igazságtalanság is nehezen értelmezhető általános összefüggésben. Az egyenlőtlenségek pl. az emberi és a társadalmi biztonság esetében biztonságot veszélyeztető tényezők.

A westfáliai béke óta a biztonság és a béke kérdését illetően a nemzetállamok váltak fő aktorokká. Az ENSZ létrejötté óta, majd a NATO, EU és más nemzetközi szervezetek, NGO-k, INGO-k megjelenésével és aktivizálódásával újabb és újabb foratókönyvek készülnek, amelyek mindig a pillanatnyi érdekek és erőviszonyok alapján alakítják át a viszonyrendszereket. Az emberi biztonság kérdése még ennél is problémásabb. A békéhez és az erőszakhoz szorosan kötődik az emberi biztonság fogalma, melyben tükröződik az az elképzelés, hogy az erőszak és a nélkülözés különféle formái összefüggnek egymással. Az emberi biztonsághoz hozzátartozik az egyének és közösségek védelme nemcsak a fizikai erőszak közvetlen fenyegetésével, hanem a szegénységből és a szociális, gazdasági vagy politikai egyenlőtlenségek egyéb formáiból eredő, illetve a természeti katasztrófákkal és betegségekkel együtt járó közvetett veszélyekkel szemben is. Megtörténhet, hogy egy országot nem fenyeget külső támadás vagy polgárháború (elvileg béke van), mégsem biztonságos, például, ha nem képes fenntartani a jogrendet, ha az éhínség sokakat lakóhelyük elhagyására kényszerít; vagy betegség tizedeli a népet; vagy a lakosság egy része nélkülözi a túléléshez szükséges legalapvetőbb javakat, vagy emberi jogai nem érvényesülnek. Az emberi biztonság eszméje – képviselői szerint - segíti az emberi jogok érvényesülését, mert az emberi jogokat súlyosan veszélyeztető helyzetekkel foglalkozik, és támogatja az olyan rendszerek kialakítását, amelyek biztosítják a túlélés, a méltóság és az alapvető szabadságok alapelemeit: a nélkülözéstől és a félelemtől való mentességet, és azt a szabadságot, hogy az ember saját nevében és érdekében felléphessen. Két általános stratégia segítheti ennek elérését, a védelem és a megerősítés/reziliencia. A védelem megóvja az embereket a közvetlen veszélyektől, de a biztonság fenntartásához szükséges normák, eljárások és intézmények kialakítása is idetartozik. A megerősítés révén az emberek képessé válnak arra, hogy kiteljesítsék saját lehetőségeiket, és teljes mértékben részt vegyenek a döntések meghozatalában. A védelem és a megerősítés kölcsönösen kiegészítik egymást, és a legtöbb esetben mindkettőre szükség van.⁷ A fentieket

⁷ Council of Europe, Compass, <https://www.coe.int/hu/web/compass/peace-and-violence> (Letöltve: 2023.04.24.)

értelmezve, ha „csak” pl. az élelmiszer, egészség, környezet, személyes, gazdasági, közösségi, politikai biztonságot vesszük alapul, már ez is elegendő alapot jelent arra, hogy az emberi biztonságot bármi veszélyeztesse. *Erre a hagyományos biztonságfelfogás kombinálva a béke kérdéseivel nem tud adekvát választ adni, a politika pedig megoldáskeresés látszata mellett inkább az érdekérvényesítést preferálja.* Az is bonyolítja a helyzetet, hogy a biztonság különböző szinteken kerül értelmezésre. Lehet egyéni (kiragadott, nem tipikus példákkal), kollektív (egy-egy etnikai, nemzetiségi, vallási csoportokra, „áldozatokra” vonatkoztatva), vagy nemzetközi (globális, vagy annak mondott) szintre kivetítve.

A tartalom nem változott: lehet (1) katonai, ezt sokszor leegyszerűsítik az állam védelmi képességére és keverik a rezilienciával; (2) politikai (a nemzeti vagy más értelemben vett szuverenitás veszélyeztetése); (3) gazdasági (az utóbbi időben előtérbe került az energiabiztonság, de ide tartozik a társadalmi jóléthez, az erőforrások feletti rendelkezéshez, a pénzeszközökhöz és a piacokhoz való hozzájutáshoz, a termeléshez, való hozzáféréshez kapcsolódó érdekérvényesítési lehetőség); (4) társadalmi (nyelv, kultúra, vallás, nemzeti identitás, önazonosság); (5) környezetbiztonság (klímaváltozás, környezetterhelés, élehető környezet fenntartása). A biztonságérzet az érintettek és érdekelték számára kedvezőtlen változások bekövetkeztének alacsony vagy maga kockázatával függ össze. És továbbra is „élnek” a biztonság kapcsán a „területek”, „szektorok”, „dimenziók”, „aspektusok”, elméletek és koncepciók. A hálózatosodás kiteljesedésével teljesen új hozzáállás szükséges a biztonság modernkori lényegének megértéséhez, ehhez pedig szükséges (lenne) a „koncepció-szereplők-szabályok” elv/összefüggés naprakész tisztázása.

A béke megközelítése

A „békekutatásnak” (*peace research avagy polemológia, konfliktológia*), azaz a béke elméleti és gyakorlati összefüggései keresésének vannak előzményei. Szokás ezt leegyszerűsítve (kérdést elbagatellizálva) az ENSZ 1945-ös megalakulásához kötni.

Az előzményeket nevek, intézmények, események fémjelzik. Pl. 1884-ben hozták létre a Fabian Societyt Nagy-Britanniában, 1916-ban a Brookings Institutiont az USA-ban. Ezek főleg szociális, politikai, társadalmi és gazdasági témakörökben, elsősorban megbízásból és a megbízó pénzügyi támogatásával végeztek kutatásokat.

„1899 május 18-án 26 állam képviselői az első békekonzferenciára Hágában összeültek, az egész világ, kivéve néhány békebarátot, a legnagyobb kétkedéssel nézett a tanácskozás kimenetele elé. Annál nagyobb volt a meglepetés, midőn látták a fényes eredményt, amellyel a konzferencia végződött. Midőn pedig 1907 június 15-én a második békekonzferencia ült össze, ugyancsak

Hágában, a bizalmatlanság iránta már nem volt oly nagy. Most már 44 állam vett részt a tanácskozásokon, s az eredmény is gazdagabb, mint az első konferenciáé.”⁸

Az Egyesült Államokban és Európában az első tudományos béke-tanszékeket közvetlenül az első világháború után létesítették, mégpedig az általános politikatudományon belül a nemzetközi kapcsolatok tanulmányozásának szerves részeként. Ekkortájt az úgynevezett negatív békefogalom dominált: a békét háborúnélküliségként fogták fel, a háborút pedig az államok közötti ügyként.⁹

A béke kutatás az 1950-es évek második felétől vált önálló (sokáig, máig is vitatott) diszciplínává. Ennek az egyik oka a hidegháborús időszakban a döntéshozók támogatása volt a „feladat” objektív és megbízható adatokkal, tudással, amely lehetővé tette a nemzetközi konfliktusok (lehetőleg) háborúmentes megoldását. Erre épülve alakultak ki a ma is működő szellemi műhelyek: pl. International Peace Research Association = IPRA (Belgium); Peace Research Foundation (USA); International Peace Research Institute =IPRI (Norvégia); Stockholm International Peace Research Institute =SIPRI (1966. Svédország). Azt el lehet mondani, hogy a békekutatás alapjait elsősorban a nyugati tudósok rakták le. Kezdetben komoly szkepticizmus, kritika kísérte a folyamatot. Először neves személyiségek köré kutatócsoportok szerveződtek, amelyek a későbbiekben átalakultak intézetekké vagy kutatóközpontokká. Szimpóziumokat és előadássorozatokot rendeztek, a háború és a béke különböző problémáival foglalkozó könyveket és folyóiratokat adtak ki. Először 1957-ben Cecil Eaton nagyiparos kanadai birtokán, Pugwashban volt ilyen rendezvény. Ezt megelőzte 1955-ben Albert Einstein, Bertrand Russell és Frederic Joliot-Curie felhívása az atomenergia háborús célokra történő felhasználása ellen. E folyamatokban részt vett Szilárd Leó is. A Pugwash-i rendezvényt követően rendszeresen kiemelt témák kerültek a kutatás fókuszába. Fegyverkereskedelem (1971), nukleáris proliferáció, amely visszatérően jelentkezett (1974), űrfegyverkezés (1987), hidegháború utáni helyzet, Oroszország, Európa, új biztonsági agenda (1997) és napjaink eseményei is adnak „témát” a kutatásokhoz.

Mindenképpen említést érdemel a SIPRI (Robert Neild kezdeményezésére) 1969 óta megjelenő „Évkönyv”, amely a fegyverkezéssel és leszereléssel foglalkozik, s amely pl. a békeindex számításánál fontos dokumentum. (Lásd később.)

⁸ Hadi beszédek. 11. füzet. Magyary Géza egyetemi tanárnak 1914. december 11-én tartott felolvasása. A béke mozgalmak és a világháború. Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt. 1915. (6-7. old.)

⁹ Stobbe, Heinz-Günther: Teológiai békekutatás, Vigilia 1995/11. 60. évf. november. HU ISSN 0042-6024 (811-824.old.)

A keleti blokkban is folytak békekutatások, azonban ezeket áthatotta az uralkodó ideológia, amely a békét az imperializmus támadásai elleni (hatékony) fellépés eredményeként tüntette fel. Magyarországon főleg katonai szakírók foglalkoztak a témával. A rendszerváltozást követően nálunk is megalapozott szakmai, tudományos és társasági tevékenység köthető a békekutatóhoz. *A békekutatás és a békemozgalmak egymást részben átfedő, de bázisát tekintve két különböző folyamatot képviselnek.*

A nyugati békekutatók közül sokan elítélik a háborút, s elemzéseik és következtetéseik (sok esetben) tökéletlensége és következetlenségeik ellenére helytelenítő magatartásuk bizonyos mértékben hozzájárulhat a békemozgalom terebélyesedéséhez. Sajnos azonban, a háború okainak és megelőzése módjainak a polgári ideológia szellemében történő értelmezése az objektíve pozitív hatást nem csekély mértékben csökkenti. „Az utóbbi évszázadban a békemunka áttekinthetetlen méretűvé növekedett, békemozgalmak, béketanácsok, békeszervezetek, a békét kutató tudományos és politikai intézetek megszámlálhatatlan tömege keletkezett, a békéről szóló szakirodalom beláthatatlan és feldolgozhatatlan nagyságúra duzzadt. Mindazonáltal úgy tűnik föl, hogy az említett szervezetek súlyos korlátok között működnek, perspektíváik általában nem elég mélyek és szélesek, hatókörük pedig elégtelen. Az a benyomás alakulhat ki továbbá a szemlélőben, hogy a béke kérdését az egész korszakban inkább szaktudományos kérdésként, a biztonságpolitika, a leszerelés, a nemzetközi jog önmagában fontos, értékes és nélkülözhetetlen műfajain keresztül közelítik meg, de alig akad, aki a kérdést filozófiai mélységeiben meri és kívánja megragadni.”¹⁰

„Tudományágként” a béketanulmányok már több évtizede léteznek, de csak az elmúlt tíztizenöt évben szerzett a terület viszonylagos jelentőséget. A béketanulmányok különböző fókuszterületekkel rendelkeznek, beleértve az alternatív világrendeket, a békeoktatást és a (nukleáris) leszerelést, és hangsúlyozza a békét, mint eszközt és célt. Maga a terület inter- és transzdiszciplináris, ami azt jelenti, hogy számos hagyományos tudományos tudományágból származó betekintésre, kutatásra és elméletre támaszkodik.

A teljesség igénye nélkül meg kell említeni néhány emblematikus nevet a témában: Kenneth Boulding, Elise Boulding, Adam Curle, Johan Galtung, Betty Reardon, Peter Wallenstein, Martin Luther King Jr., Mohandas Gandhi aktivistákat, valamint T. Lentz Toward, J. Laulicht,

¹⁰ Frenyó Zoltán: A béke filozófiája. Előadás „A Magyar Tudomány Ünnepe” alkalmából „Oknyomozó tudomány” címmel rendezett konferencián. Tomori Pál Főiskola, Budapest, 2016. XI. 22.; Megjelent: In: Fata Ildikó – Kissné Dr. Budai Rita (szerk.): Oknyomozó tudomány. (Tudományos Mozaik, 13. köt.) Tomori Pál Főiskola, Budapest, 2017. (177-190. old.)

R. Carrère, Lederach, Johann Paul., Kumar, K., Deutsch, K., Mitchell, C. R., Coser, L., Buzan, B., Bush, Kenneth. a magyarok közül többek közt Kende István, Valki László nevét.

Az ENSZ békéért folyó erőfeszítéseinek alapelveit, formáit, keretét 1992-ben főtítkára, Boutros Boutros-Ghali főtítkár összeállított Békeprogram (An Agenda for Peace) fogalmazza meg. (1) preventív diplomácia; (2) béketeremtés; (3) békefenntartás; (4) konfliktust követő békeépítés. (Megjegyzés: a fentiek bizonyos szintű folyamat- és rendszerszemléletet tükröznek, de a környezeti illesztés nem kap hangsúlyt az anyagokban.)¹¹

1999-ben Hágai Békefelhívás¹². 1999 májusában Hágában megrendezésre került világkonferencia a békéről egybeesett az Első Nemzetközi Hágai Békekonferencia százéves évfordulójával. (1997 decemberében az ENSZ Közgyűlése határozatot hozott, amelyben támogatja az 1999-es centenáriumi terveket.)

„Akkor valósul meg a béke kultúrája, ha a világ polgárai megértik a globális problémákat, rendelkeznek konfliktusmegoldó képességekkel, erőszakmentesen küzdenek az igazságosságért, az emberi jogok és a méltányosság nemzetközi normái szerint élik az életüket, értékelik a kulturális sokszínűséget, és tisztelik a Földet és egymást. Mindezt csak módszeres békére neveléssel lehet elérni.”¹³

Hágai béke és igazságosság menetrendje a 21. században: A napirend a Hágai Felhívás négy fő ágát tükrözi: (1) A háború kiváltó okai/a béke kultúrája. (2) Nemzetközi humanitárius és emberi jogi törvények és intézmények. (3) Erőszakos konfliktusok megelőzése, megoldása és átalakítása. (4) Leszerelés és emberi biztonság. A Hágai Felhívás komponenseit a konferenciaprogramtól a kampányokig a következő témák motiválják: Hagyományos kudarcok; Emberi biztonság; Gyenge teljesítmény; Teljeskörű emberi jogok mindenkinek; Az erőszak törvényének felváltása a jog erejével; A béketeremtés kezdeményezése; Alulról felfelé irányuló globalizáció; Demokratikus nemzetközi döntéshozatal; Humanitárius beavatkozás; A pénz „megtalálása” a békére és a háborút támogató alapok elsorvasztása;

Főbb intézkedések: (1) A hágai menetrend végrehajtása; (2) A kézi-fegyverekkel foglalkozó nemzetközi cselekvési hálózat (IANSA); (3) Globális kampány a békeoktatásért; (4) Globális ratifikációs kampány a Nemzetközi Büntetőbíróság számára; (5) Nemzetközi kampány a

¹¹ An agenda for peace: preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping: report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992 / Boutros Boutros-Ghali. <https://digitallibrary.un.org/record/145749> (Letöltve: 2023.04.29.)

¹² (The Hague Appeal for Peace Conference, The Hague, 11-15 May 1999) <http://www.haguepeace.org> (Letöltve: 2023.04.28.)

¹³ Hágai Békefelhívás – globális kampány a békére nevelésért. Global Campaign for Peace Education (GCPE). www.peace-ed-campaign.org/wp-content/uploads/2014/08/HagueAgendaPeace-Justice4The21stCentury.pdf, További információk: www.peace-ed-campaign.org/about/ (Letöltve: 2023.05.30.)

taposóaknak betiltásáért; (7) A nukleáris fegyverek eltörlése; (9) Globális fellépés a háború megelőzésére; (10) A gyermekkatonák alkalmazásának beszüntetése; (A felhívás 4 fő pontjában rögzítetteket 50 pontban részletezi.)

A 2010-ben a békéhez való emberi jogról tartott nemzetközi kongresszus által elfogadott Santiagói Nyilatkozat az egyik legalaposabban kidolgozott dokumentum a békéhez való jogról.¹⁴ A békéhez való jogról szóló nyilatkozat sok tekintetben befolyásolja a biztonságról és a békéről korábban alkotott nézeteket¹⁵. Elismeri, hogy az egyének, csoportok, népek és az egész emberiség az „igazságos, fenntartható és tartós békéhez való elidegeníthetetlen jog” birtokosai (lásd: 1. cikk), az államok pedig „külön-külön, együttesen vagy multilaterális szervezetek részeként” a békéhez való emberi jog biztosításának elsődleges kötelezettjei. A nyilatkozat emellett a békéhez való jog részeként szorgalmazza „a békéről és minden más emberi jogról, a béke és minden más emberi jog érdekében történő oktatáshoz” való jogot, mert „a békére nevelés és szocializáció elengedhetetlen feltétele annak, hogy leszokjunk a háborúzásról, és olyan identitásokat építsünk fel, amelyek mentesek és függetlenek az erőszaktól”. Az emberi biztonsághoz való jog, valamint a biztonságos és egészséges környezetben folytatott élet joga, „ideértve a félelemtől és a nélkülözéstől való szabadságot is”, szintén szerepel, mint a „pozitív béke” eleme. A békéhez való jog egyéb vetületei: a polgári engedetlenséghez és a lelkiismereti okokból való tiltakozáshoz fűződő jog; az elnyomással szembeni ellenállás és a vele való szembeszegülés joga; valamint a fegyverzetleszereléshez való jog. A nyilatkozat külön cikket szentel az áldozatok jogainak, beleértve az igazságszolgáltatáshoz való jogukat, valamint részletesen taglalja a békéhez való emberi joggal járó kötelezettségeket. A Santiagói Nyilatkozatot civil szervezetek szerkesztették, azzal a hozzáállással és meggondolással, hogy az egy későbbi ENSZ alapidokumentum gyökere lehet. *(A hálózatosodás megállíthatatlanul érvényesíti a hatását.)*

Hat évvel később, 2016. december 19-én az ENSZ el is fogadta a „Nyilatkozat a békéhez való jogról” című dokumentumot, de annak szövegét a civil szervezetek nem tartották az eredeti

¹⁴ The International Congress on the Human Right to Peace, Meeting on 9 and 10 December 2010 in Santiago de Compostela (Spain) on the occasion of the 2010 Forum or World Social Forum on Peace Education; International Congress on the Human Right to Peace. Address at the opening of the International Congress on the Human Right to Peace in Santiago de Compostela, Spain, 09 December 2010. <https://www.oikoumene.org/resources/documents/international-congress-on-the-human-right-to-peace> (Letöltve: 2023.05.30.)

¹⁵ Declaration on the Right to Peace [Nyilatkozat a békéhez való jogról], elfogadta az ENSZ közgyűlés 2016. december 19-én, A/RES/71/189. sz.

elképzeléseikhez képest elfogathatónak.¹⁶ A Santiagói Nyilatkozatot 2017-ben kiegészítették és frissítették.¹⁷ Az ENSZ által 2015-ben elfogadott Fenntartható Fejlődési Célok (Sustainable Development Goals = SDGs) szintén tükrözik azt a felfogást, hogy a biztonság kulcsszerepet játszik a fejlődésben. A dokumentumot (2030-ig szóló fenntartható fejlődési keretrendszer) 193 ország egyhangúlag elfogadta 17 fenntartható fejlődési céllal (SDG-k). Az SDG-k mögött álló célkitűzések és indikátorok egy viszonyítási alapot jelentenek az elgondolás megvalósulásának méréséhez. Ebből az általában „Béke és igazságosság” néven emlegetett 16. cél arra irányul, hogy a „békés és befogadó társadalmak támogatása a fenntartható fejlődés érdekében, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés biztosítva legyen mindenki számára, és hatékony, elszámoltatható és mindenki számára nyitott intézmények épüljenek ki minden szinten”. Ebből egyenesen következik, hogy a béke az emberi jogok egyik pillérévé vált. A magyarázatok szerint a béke az együttélés olyan módja, amely a társadalom minden tagja számára lehetővé teszi emberi jogai kiteljesítését és gyakorlását; az emberi jogok megvalósításának egyik legfőbb feltétele. Magát a békét is egyre inkább emberi jognak tekintik, újonnan kibontakozó jogként vagy az úgynevezett szolidaritási jogok részeként.

A békéről mindenki beszél - nagyon gyakran a biztonsággal együtt - de ha megkérdezzük, hogy mi is valójában a béke, akkor rendszerint egyfajta magyarázkodás kezdődik. (A békének nincs konszenzusos fogalma, viszont számos megközelítése és értelmezése létezik.) A leggyakoribb válasz az, hogy „ha béke van, akkor nincs háború”. Ez ellentmondásos, mert napjainkban is kb. 22 helyen folyik a világban valamilyen háború. (Sok esetben a háború fogalma sem egyértelműen definiált.)

„A háborút és a békét általában együtt emlegetjük, a kettőt fogalompárként szoktuk használni, s a békét közkeletű módon a háború után következő állapotként képzeljük el. Ha megfontoljuk, beláthatjuk, hogy ez a felfogás tulajdonképpen félrevezető.”¹⁸

Emellett a béke fogalma is mást jelent a politikában, a katonai terminológiában, a köznapi szóbeszédben, filozófiai, vallási értelmezésben stb. A fenti példára utalva a gyökereket a kultúrában is kell keresni. Az ókori mondás szerint: „Si vis pacem, para bellum” azaz ‘Ha békét

¹⁶ Resolution adopted by the General Assembly on 19 December 2016 [on the report of the Third Committee (A/71/484/Add.2)] 71/189. Declaration on the Right to Peace <https://daccess-ods.un.org/tmp/2980836.03382111.html> (Letöltve: 2023.04.29.)

¹⁷ www.humanrights.asia/wp-content/uploads/2018/07/Asian-Human-Rights-Charter-2nd-Edition-English.pdf (Letöltve: 2023.04.29.)

¹⁸ Frenyó Zoltán: A béke filozófiája. Előadás „A Magyar Tudomány Ünnepe” alkalmából „Oknyomozó tudomány” címmel rendezett konferencián. Tomori Pál Főiskola, Budapest, 2016. XI. 22.; Megjelent: In: Fata Ildikó – Kissné Dr. Budai Rita (szerk.): Oknyomozó tudomány. (Tudományos Mozaik, 13. köt.) Tomori Pál Főiskola, Budapest, 2017. (177-190. old.)

akarsz, készülj fel háborúra'. Az 1950-es években a szocialista táborban a „békeharc” elterjedt fogalom volt, ami önmagában is ellentmondást rejtett: „a béke csak harc árán érhető el”. Ehhez jött még a „békekölcsön”, ami „önkéntes” felajánlást jelentett, de a munkáltató/állam vonta le a fizetésből, ez is a békeharcot támogatta.

Világháború lassan nyolcvan éve nem volt Európában, de lokális fegyveres konfliktusok voltak, vannak, s a béke az új generációk számára nagyon elvont fogalommá vált, főleg tartalom nélkülivé.

A béke a biztonsághoz hasonlóan valamilyen viszony(rendszer)t tételez fel.

A legrégebbi az egyházi megközelítés (bibliai lapokra hivatkozva, főleg a katolikus egyház esetében). Az Ótestamentum „salom” szavát, ami békét is jelent, kéttucatnyi kifejezéssel (is) fordítják. Jelentheti a „béke”: (1) két fél rendezett viszonyát is, így egyes emberek, ill. embercsoportok (népek) egymás közötti, (2) valamint Isten és az ember, egy nép viszonylatában.¹⁹ „A béke minden keresztény közösség számára tagadhatatlanul nagy értéket jelent.”²⁰ Az isteni viszonyítás mellett, később nemzeti szinten is megjelenik a „szövetség”, mint tényező. Abban szinte minden megközelítés egyetért, hogy a béke, mint állapot, időszak, jelenség, viszonyrendszer, eredmény a legkülönbözőbb élethelyzetekben és formákban is megvalósulhat.

„Ebben az emberi világban a béke két – nem egyenrangú - fogalmát kell megkülönböztetnünk egymástól. 1) Az egyik a fegyvernyugvás, a háború-nélküli állapot, amit az előbb leverésként és a békétlenség szülőjeként jellemeztünk. 2) A másik az elrendezettség elve. Az, ami a metafizikában a létrend, az emberi életben (mindig korlátolt módon) a béke. Ez nem statikus rend, nem megállás, hanem rendeltetés szerinti igazságos és arányos elrendezés, szubsztancia szerinti bontakozás, azaz entelekeia, az adekvát és autentikus egyéni és közösségi létezés folyamata. Ez a helyzet a legkevésbé pusztá békeszerződés, hanem összhangban álló működés, egyetértésben folyó fennállás, időleges elrendezettség. S nem kezdődik, hanem kialakul. A békét azonban ritkán szokták így felfogni, hanem közkeletűen inkább szerződésként értik.”²¹

A leggyakoribb megközelítés a béke ellentétéként a háború, az erőszak, de nem kizárólag csak ezek, hanem mindaz, ami a zavartalan/elfogadott/tolerálható/megszokott viszonyrendszert

¹⁹ <http://lexikon.katolikus.hu/B/B%C3%A9ke.html> Magyar Katolikus Lexikon > B > béke_(Letöltve: 2023.04.10.)

²⁰ Stobbe, Heinz-Günther: Teológiai békekutatás, Vigilia 1995/11. 60. évf. november. HU ISSN 0042-6024 (811-824.old.)

²¹ Frenyó Zoltán: A béke filozófiája. Előadás „A Magyar Tudomány Ünnepe” alkalmából „Oknyomozó tudomány” címmel rendezett konferencián. Tomori Pál Főiskola, Budapest, 2016. XI. 22.; Megjelent: In: Fata Ildikó – Kissné Dr. Budai Rita (szerk.): Oknyomozó tudomány. (Tudományos Mozaik, 13. köt.) Tomori Pál Főiskola, Budapest, 2017. (177-190. old.)

veszélyezteteti, fenyegeti, megbontja. A béke abban az értelemben, ahogy az az egyház társadalmi tanításában szerepel, nincs összhangban a világháborúkat lezáró békékkel. A béke nemcsak a háborúskodás szüneteltetését, fegyverszünetet jelent, hanem a kölcsönös egyetértés és az egymás iránti jószándék tartalmát is magában foglalja, ami kiterjed a jólétre, a megfelelő egzisztenciális állapotra, és a béke kívánására és megbecsülésére is. Az egyházi megközelítésnél maradva a „békeség Istene” is megjelenik, elhallgatva az Ótestamentum sok esetben „bosszúra felhívó Istenét”. Az egyházi megközelítés a békét az isteni igazságosság és gondviselés jeleként, egyfajta jutalomként is értelmezi.

Nézzük meg, hogy a magyar nyelv hogyan közelít a békéhez!

Az 1862-ben kiadott „A Magyar Nyelv Szótára” szerint a béke „Nyugalmas és biztos állapot a polgári társadalom tagjai között, midőn egymás jogait sértetlenül hagyják, egymást nem bántják.” (...) „Szorosb ért. népek és fejedelmek, illetőleg különféle országok közt fennálló viszony, állapot, midőn egyenetlenség, viszálykodás nélkül élnek, s egymáson nem erőszakoskodnak; ellenkezője: háború, harcz, visszavonás, villongás.” (...) „Különösen a meghasonlott, s háborút viselt népek és fejedelmek által kötött szerződés, melynél fogva kötelezik magokat, hogy a háborgást megszüntetvén egymás vagyoni és személyi biztosságát sértetlenül tisztelni fogják.”²²

Az egy évszázad múlva megjelenő értelmező szótár szerint a béke „Az a viszony, ill. állapot, amely két v. több olyan állam, nép között áll fenn, amelyek nincsenek háborúban egymással.” (...) „Vmely ország, nép, társadalom tagjai, csoportjai, osztályai közt nyugalmas állapot, békés viszonyok, egyetértés, amelyet nem zavar meg viszálykodás, politikai, társadalmi harc, ellenségeskedés” (...) „Vkinek, vminek nyugodt, csendes, zavartalan (lelki-) állapota; a test v. a lélek, a kedély, a lelkiismeret nyugalma, egyensúlya; békeség, zavartalanság, bántatlanság.”²³

A Magyar Nyelv Nagyszótára alapján „béke: vmely állam, nép stb. életében olyan állapot, ill. időszak, amikor a területén nincs háború”; „békekötés, békeszerződés, amellyel a harcban álló

²² Czuczor Gergely - Fogarasi János: A Magyar Nyelv Szótára, A Magyar Tudományos Akadémia megbízásából készítették Czuczor Gergely és Fogarasi János M. Tudom. Akad. Rendes Tagok. Pest, Emich Gusztáv Magyar Akadémiai Nyomdásznál. 1862.

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-czuczorfogarasi-55BEC/>
(Letöltve: 2023.03.23.)

²³ A Magyar Nyelv Értelmező Szótára, Szerk. A MTA Nyelvtudományi Intézete. Akadémiai Kiadó. Első kiadás: 1959–1962. I. kötet: A-D.

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/>
(Letöltve: 2023.03.23.)

felek véget vetnek a háborúnak, ill. az ezt tartalmazó okmány” „viszálykodás nélküli, nyugalmas együttélés, egyetértés”; „(belső) nyugalom, zavartalan, háborítatlan (lelki)állapot”²⁴ „Béke: az államok és népek közötti kapcsolatok és állapot olyan szintje és harmóniája, amely kizárja a fegyveres erőszak alkalmazását, a katonai konfliktust és a háborút, mint a politikai célok elérésének legvégső eszközét.”²⁵ Megjegyzendő, hogy a Hadtudományi Lexikon²⁶, nem tartalmazza a béke fogalmát.

Johan Galtung szerint létezik: negatív béke, amelyet a háború és az erőszak hiánya határoz meg, és a pozitív béke, amelyet egy tartósabb béke határoz meg, amely a gazdasági fejlődésbe és az intézményekbe való fenntartható beruházásokra, valamint a békét elősegítő társadalmi attitűdökre épül. Ebben az összefüggésben célszerű megvizsgálni a béke fogalmának hosszú történelmi fejlődését, amelyet a béke fogalmának fokozatos meghatározása és végrehajtásának folyamatosan fejlődő módszerei gazdagítottak. 1996. Peace by peaceful means: Peace and conflict, development and civilization. PRIO: Oslo, Norway. [This book summarizes Galtung’s work on peace and peace research, including his seminal definitions of positive and negative peace, structural and cultural violence.]

Az Emberi Jogok Ázsiai Chartája szerint „Minden egyénnek joga van a békéhez, hogy teljes mértékben kibontakoztathassa testi, intellektuális, erkölcsi és szellemi képességeit, anélkül, hogy bármilyen erőszak célpontjává válna.”²⁷

Érdekes és szintetizáló jellegű megközelítésként is felfogható egy értelemző szótári megfogalmazás: „A béke a biztonság és a nyugalom stresszmentes állapota, amely akkor jön létre, amikor nincs harc vagy háború, minden tökéletes harmóniában és szabadságban létezik. Jellemző: (1) az állam uralkodik a háború nélkül; (2) egyezmény az ellenségeskedések beszüntetéséről; (3) harmonikus kapcsolatok; (4) szabadság a vitáktól; (5) a nyilvános helyek általános biztonsága; (6) a mentális stressz vagy szorongás hiánya.”²⁸

A Columbian College vezető munkatársai a békét az alábbiakban jellemezték.²⁹

²⁴ A Magyar Nyelv Nagyszótára. Megjelenik 2006 óta folyamatosan, III. B–bes (2011, 1039 o.) IV:Besz–by (2011, 1020 o.) Akadémiai Kiadó. <https://nagyszotar.nytud.hu/dictsearch.html?query=b%C3%A9ke> (Letöltve: 2023.03.23.)

²⁵ Rendészettudományi Szaklexikon, Dialóg Campus, Budapest, 2019. A kiadvány a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” című projekt keretében jelent meg. ISBN 978-963-531-092-0 (ePUB)

²⁶ Hadtudományi Lexikon, Új kötet. Dialóg Campus, Budapest, 2019. ISBN 978-963-531-094-4 (ePUB)

²⁷ *Emberi jogok ázsiai chartája, 1998, 4. cikk 1. bekezdés*

www.humanrights.asia/wp-content/uploads/2018/07/Asian-Human-Rights-Charter-2nd-Edition-English.pdf (Letöltve: 2023.04.10.)

²⁸ <https://www.vocabulary.com/dictionary/peace> (Letöltve: 2023.04.29.)

²⁹ <https://columbian.gwu.edu/what-does-peace-mean> (Letöltve: 2023.04.29.)

„A béke nyugalmat jelent. A béke azt is jelenti, hogy érvényesül a nemzetiségi, a bevándorlási státusz, a faji és az etnikai hovatartozás, a politikai hovatartozás, a vallási meggyőződés (vagy annak hiánya) vagy szexuális preferencia miatti üldöztetéstől való mentesség.” (**Daniel E. Martínez**, *Assistant Professor of Sociology*).

„A béke azt jelenti, hogy értelmes kapcsolatokat kell kialakítani a különböző kultúrákból származó kollégákkal.” (**Mika Natif**, *Assistant Professor of Art History*).

„A béke belülről jön, egyszerű dolgokból, amelyek befolyásolják a lelkünket, lelkünket.” (**Heidi Bardot**, *Assistant Professor of Art Therapy Director, Art Therapy Program*).

„A régi arámi nyelvben (az ókori Szíria nyelve) a „béke” szó a „shálam”. A régi héberben (az ókori Izrael nyelve) a szó „shalom”. Az ó-déli arabban (az ókori arab nyelvben) ez a szó „salam”. Ezeket a szavakat a világ ősi szemita nyelveiből gyakran „béke”-ként fordítják, de a tényleges jelentés sokkal mélyebb és szélesebb. Végül is ezek a szavak akkor és most nemcsak a háború hiányát jelentették, hanem a jó egészség, a nyugalom, a boldogság, a harmónia és a biztonság jelenlétét is. „ (**Christopher A. Rollston**, *Associate Professor of Northwest Semitic Languages & Literatures*).

„Sokan a „békét” és a „konfliktust” antagonizmusnak tartják; A béke a nyugalom képeit idézi. De a harcot – beleértve azokat a politikai harcokat is, amelyeket az egyetemeken láttunk – a béke iránti vágy keltheti. Ebben az esetben a béke nem feltétlenül csendes és nyugodt. Ehelyett radikális felhívás az elnyomástól való szabadságra, és merész kihívás újragondolni, hogy hogyan élhetünk együtt olyan módon, amely nemcsak tiszteletben tartjuk egymás méltóságát, hanem felismerjük és orvosoljuk a mindennapi erőszakot. A béke tehát folyamatos felhívás arra, hogy másképp éljünk.” (**Jennifer C. Nash**, *Assistant Professor, American Studies & Women's, Gender, and Sexuality Studies Director, Women's, Gender, and Sexuality Studies Program*).

„Decemberben (értsd: karácsony) a földi békére gondolunk. De nincs béke, és nem is lesz addig, amíg a még sürgetőbb szükségleteket nem elégítjük ki. Vannak emberi egyenlőtlenségek és elégtelenségek, nemcsak a gazdagságban, hanem az alapvető túlélési szükségletekben, a biztonságban, a lehetőségekben. Fogadjuk el, hogy a saját életünkben a béke elérésének kihívásában az emberi méltóság, az igazságosság, a szabadság és a jólét elérésén is munkálkodnunk kell, minden ember számára, aki itt él a földön.” (**Paul Poppen**, *Professor of Applied Social Psychology*),

„A béke egy olyan hely megtalálása, amely lehetővé teszi számomra, hogy gond nélkül kapcsolódjak a világhoz. Ez általában azt jelenti, hogy kapcsolatba lépek valami inspiráló és

gyakran vizuális dologgal. (...) Ez az érzés, hogy elveszett valami az új teremtésében.” (*Martha Morris, Associate Professor of Museum Studies Assistant Director, Museum Studies Program*). Mint látható, a békének számos megközelítése létezik, gyakran a biztonsággal együtt, de gyakran nélküle is.

Katonai és rendészeti szakterületi vonatkozásban sokatmondó a címszavak jegyzéke: békeakció, békeépítés, békeérvényesítés, békefenntartás, békefenntartó, békefenntartó erők, békefenntartó műveletek, békehiány, békeidőszak, békekikényszerítés, békemisszió, békeszerződés, béketábor, béketámogató művelet / konfliktusmegelőzés, békefenntartás, békeprogram, békeszerződés, béketeremtés, békekikényszerítés, humanitárius segítségnyújtás/ béketeremtés, béketerv, békevezetés.³⁰

Napjainkban gyakori, hogy a biztonságot és a békét is érintő elemzések zöme főleg egyes társadalmi csoportoknak vagy a társadalom egészének a biztonságával/békéjével foglalkozik. A társadalom és az egyén biztonsága miben mutatkozik meg, avagy minek a fenyegetettségét vagy hiányát kell érteni alatta? Mit értünk a társadalom fogalma alatt? Milyen értékeket, folyamatokat, jogokat vagy intézményeket sorolunk e kategóriába és ebbe az egyén (egy ember) is beletartozik-e (human security)³¹? Problémás ebbe a konstrukcióba beleilleszteni a közbiztonságot, a bűnözés helyzetét, az erőszakszerveket, a terrorizmust, a migrációt és a szélsőséges mozgalmakat. Tisztázás és kiindulás céljából nézzük meg, hogy eredeti angol nyelvi környezetben, általános értelemben, enciklopédikus megközelítésben hogyan jelenik meg a „human security”! (*Saját fordításban - Szerző*). „A humánbiztonság a nemzeti és nemzetközi biztonság olyan megközelítése, amely az embert, valamint annak komplex társadalmi és gazdasági beágyazottságát helyezi a középpontba. (...) A humánbiztonság az egyénekre koncentrál, célja, hogy az embereket megóvja a hagyományos (pl. katonai) és nem hagyományos fenyegetésektől (pl. elszegényedés, járványok). A biztonság továbbgondolása nem jelenti az állami szintű biztonság háttérbe szorítását, sokkal inkább kiegészítését. (...)”³² Van tehát egy nem letisztult és (egyoldalúan) érdekalapon értelmezett koncepció, egy sor megoldatlan, globális, regionális, lokális humán és biztonsági probléma, és valamilyen szintű, de érdekmotivációs törekvés a megoldásra, annak kikényszerítésére és/vagy a helyzet

³⁰ Rendészettudományi Szaklexikon, Dialóg Campus, Budapest, 2019. A kiadvány a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” című projekt keretében jelent meg. ISBN 978-963-531-092-0 (ePUB); Hadtudományi lexikon Új kötet. Dialóg Campus, Budapest, 2019. ISBN 978-963-531-094-4 (ePUB)

³¹ Teke András: Az emberi biztonság (*human security*) és a „klasszikus biztonságfelfogás” viszonyrendszere, *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XX.2018. (25-32. old.) HU ISSN 1589-1674, HU ISBN 978-615-00-3499-7.*

³² Human security, political science. Written By: Catia Gregoratti, In: Encyclopaedia Britannica Forrás: <https://www.britannica.com/topic/human-security>, (Letöltve: 2017.07.12.)

kihasználására. A biztonság fogalma fejlődésen ment keresztül, amiben már nem az erő az egyedüli meghatározó tényező. Az emberi biztonság kiterjesztésre került minden ember biztonságára, mindenhol: az otthonukban, a munkájukban, az utcájukban, a közösségükben, a környezetükben.³³

A nemzetközi biztonság elérésének lehetőségét a fejlesztés biztosíthatja. A hagyományos és az egyéni biztonság közelítése, az egyén biztonsági emancipációja és fejlődése a nemzetközi biztonsági menetrend fókuszába került. Fontos azonban megjegyezni, hogy az állam, a fejlesztési ügynökségekkel, a nem kormányzati szervezetekkel és a civil társadalmi csoportokkal együtt, továbbra is e biztonság leghatékonyabb szereplője maradt.³⁴

Az emberi biztonság univerzális, összetevői kölcsönösen függenek egymástól, inkább a megelőző, és nem a reagáló intézkedéseken alapul, és alapvetően emberközpontú.³⁵

A legjelentősebb kritikák különösen a fogalmi kétértelműség és a pontos meghatározás hiányára vonatkoznak.³⁶

Nehéz bármilyen állást foglalni akkor, ha nem tudjuk, pontosan miről van szó. Egy valami viszont tisztázott: az emberi biztonság koncepciója kiváló érdekpozicionálási eszközzé vált és a politikai korrektség jegyében nem illik neki ellentmondani.

A két alapelv a félelemtől és a nélkülözéstől való szabadság. Ezek nem dimenziók, hanem a dimenziókhoz, területekhez köthető veszélyek. Ezek szerint az emberi biztonság koncepciója nem is a biztonságról szól? „A biztonság akkor valós, ha a fenyegetettség mértéke megegyezik, vagy kisebb a védelmi képességnél. Azonban, ha a védelmi képesség túlzott, akkor az újabb fenyegetettségeket generálhat”. Ha egy stratégiai szintű értelmezést minden területre egyformán használnák, akkor a felsorolt tényezők valamelyike „extra” megerősítést is kaphat. Fontos tehát a stratégiai-taktikai-végrehajtó, a központi, regionális (területi) és helyi vonatkozásokat egységes rendszerben kezelni. Ez azért is lényeges, mert a jelenlegi vizsgálatok rendszerint formális kereteket töltenek ki és a társadalmi folyamatok esetében az informális tényezőkkel, ideértve a közösségi szinteket is, „nem tudnak mit kezdeni”. Az emberi biztonság koncepciójához köthető új dimenziók nem nevezhetők sem újnak, sem dimenzióknak, mert a meglévő dimenziókból, területekből logikusan leképezhetők.

³³ Mahbub ul Haq, *Reflections on Human Development*. Oxford University Press. New York 1995. (115. old.)

³⁴ Kaldor, Mary: *Human Security*, Cambridge: Polity Press. 2007. 6. old. Kaldor, Mary *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*, Cambridge: Polity Press. 1999.

³⁵ United Nations (UN) (1994) *United Nations Development Report*, New York: United Nations Development Programme (22-23. old.)

³⁶ On the problem of “conceptual stretching,” see Giovanni Sartori, ‘Concept Misinformation in Comparative Politics’, *American Political Science Review*, 64(4), (December, 1970) (1033-1053. old.)

Ürmösi Károly a társadalmi biztonságot a következők szerint definiálja: „Az állampolgárok érvényesülési lehetőségei, szociális biztonsága, a szociális ellátórendszer, az oktatás és a művelődés lehetősége, az emberi jogok, a jogbiztonság, a bűnözés és a közbiztonság. A szektort leginkább a közbiztonság minősége, illegális (fegyver) kereskedelem, bűnözés, kábítószer, terrorizmus, migráció és nem utolsósorban az állami intézmények gyengesége fenyegeti.”³⁷ Már korábban is utaltam a fordítási problémákra, amelyek érintik a rendészettudományt is. Jelen esetben a társadalmi biztonság kifejezés angol megfelelője a „*societal security*”, amely nem azonos a „*social security*”-vel, amely főleg közgazdaság-elméleti fogalom, s kizárólag a szociális ellátórendszerekkel, illetve az egyén megélhetésével foglalkozik.³⁸ A béke és biztonság összefüggéseinek értelmezésénél felmerülnek olyan megközelítések, amelyek szerint: „A fenntartható fejlődés nem létezhet reziliencia, béke és biztonság nélkül. Az erőfeszítések célja az Európai Unió integrált, hatékony és koherens fellépésének támogatása a biztonsági kockázatok enyhítése, a konfliktusok megelőzése, a béke fenntartása, a partnerországok jelentős válságokból való kilábalása és a fenntartható fejlődési célok elérése érdekében.” (...) „A rezilienciával kapcsolatos uniós szakpolitikai megközelítés azt jelenti, hogy a válság megfékezéséről az „upstream” intézkedésekre kell áttérni az instabilitás és a konfliktusok mögött meghúzódó sebezhetőségek és strukturális okok kezelése érdekében.”³⁹ Ez tovább bonyolítja a kérdést! Saját területén az adott államnak kell gondoskodnia a békéről, a biztonságról, saját polgárai megélhetéséről, védelméről. Itt merül fel az instabil államok problematikája. *A jelenlegi megközelítésben, elsősorban emberi jogokra hivatkozva a nemzetközi szervezeteknek kötelessége a polgárok érdekében beavatkozni a folyamatokba.* Ez meghatározza többek közt az EU hozzáállását a béke kérdéséhez (is). Ennek egyik pillére a fenntartható fejlődés. A fenntartható fejlődési célok viszont arra szólítják fel az államokat, hogy hozzanak létre elszámoltatható és reziliens intézményeket, amelyek minden ember számára biztonságosak és biztonságosnak érzik magukat mindennapi életükben. A konfliktusok és a biztonsági fenyegetések napjainkban egyre bonyolultabbak és elhúzódhatnak. Ezek többek között a mélyen gyökerező egyenlőtlenségekhez, a szegénységhez, a gyenge kormányzáshoz és jogállamisághoz, a befogadás és a részvétel hiányához, a szervezett bűnözéshez és az illegális gazdaságokhoz, a megkülönböztetéshez és a nemek közötti egyenlőtlenségekhez, a radikalizálódáshoz és az erőszakos szélsőségekhez, a terrorizmushoz, a kényszerű

³⁷ Ürmösi Károly: A biztonság, a biztonság fogalma. *Hadtudományi Szemle*, 2013/6, (147–154.old.)

³⁸ Buzan, B. – Wæver, O. – Wilde, J. de (1998): *Security: a new framework for analysis*. Colorado: Lynne Rienner Pub, In: *Biztonságpolitikai kézikönyv*. Szerk.: Deák Péter, 2007. Budapest: Osiris Kiadó.

³⁹ https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/peace-and-governance/peace-and-security_en (Letöltve: 2023.06.01.)

lakóhelyelhagyáshoz és migrációhoz, az éghajlatváltozáshoz és a környezetkárosodáshoz kapcsolódnak. Beleértve a természeti erőforrásokhoz, ásványi anyagokhoz és energiaforrásokhoz való egyenlőtlen hozzáférést és azok fenntarthatatlan kiaknázását. *(Burkoltan az emberi és a társadalmi biztonság tartalma jelenik meg.)*

Ezek a kihívások nem ismernek határokat, ezért globális válaszokat és helyi ismereteket igényelnek. A törékenység fogalma többdimenziós. A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) 2020. évi instabilitási jelentései szerint az instabilitás gazdasági, környezeti, politikai, társadalmi és biztonsági vonatkozású lehet. Ugyanennek a jelentésnek a becslése szerint 2030-ra a világ legszegényebb országainak több mint 80%-a törékeny körülmények között fog élni, ha nem tesznek lépéseket.

Míg a szegénység, az instabilitás és a konfliktus szorosan összefügg egymással, a fegyveres konfliktusok egyre inkább mind az alacsony, mind a közepes jövedelmű országokat érintik. Ezért az ENSZ 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlesztési menetrendje és a fejlesztési politikáról szóló új európai konszenzus kifejezetten elismeri a biztonságot, a béke és a fenntartható fejlődés kölcsönös függőségét és egymást kölcsönösen erősítő jellegét. Az instabil országok jobban ki vannak téve a belső és külső megrázkódtatásoknak, mivel nem rendelkeznek cselekvési kapacitással és legitimitással. Segíteni kell a partnerországoknak a saját törékenységeik kezelésében, hogy megerősítsék ellenálló képességüket a sokkhatásokkal szemben.

A biztonság és a béke a 16. fenntartható fejlődési cél (SDG) néhány fő szempontja. A konfliktusmegelőzés, a béketeremtés, a konfliktus utáni inkluzív és méltányos helyreállítás elengedhetetlen a reziliencia kiépítéséhez, amely a fenntartható fejlődés szükséges előfeltétele.⁴⁰

Mivel a béke definíciói eltérőek, a béke elérésének útjai számosak és változatosak. A béke elérésének katonai eszközei legitimek és elérhetőek egy negatív békeparadicsomban, de a pozitív békerajongók azt állítják, hogy ez csak erőszakmentes eszközökkel érhető el. Bár a tudósok és a gyakorlók különböznek a béke elérésének eszközeiben, a béke, mint végállapot általánosan elfogadott és elfogadott. Az eltérő definíciók azonban azt jelentik, hogy a béke továbbra is utópisztikus eszménykép és minimalista létállapot, amelyben az erőszak vagy a háború már nem sújtja a társadalmat és a világot. E definíciós különbség ellenére a béke, mint utópisztikus gondolat, olyan állapot, amely felé az emberek továbbra is törékszenek. A béke nevében vagy érdekében történő beavatkozás az esetek döntő többségében deklaráltan az egyes ember

⁴⁰ Peace and security. https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/peace-and-governance/peace-and-security_en (Letöltve: 2023.06.01.)

érdekében történik, valójában politikai, gazdasági, nagyhatalmi érdekérvényesítésről van szó, aminek sokszor a nemzetközi szervezetek az eszközei. A beavatkozásokat gyakran „objektívnek” kikiáltott/elfogadott adatokra alapozzák. A következőkben nézzünk meg ezek közül néhányat!

„Béke-indexek” csapdjában

Mint szinte mindenre, ami a biztonsággal, a társadalmi léttel kapcsolatos, léteznek indexek. Ilyen a globális békeindex (Global Peace Index = GPI) is, amely valójában egy sajátos (ideálisnak látszó spekulatív) számítás alapján összeállított és az országokat (régiókat) „békességük” és “(köz)biztonságuk”, “kalkulált” helyzete alapján rangsoroló összehasonlító lista. (Egy lista pedig nem tekinthető indexnek.) A GPI Steve Killelea ausztrál vállalkozó és filantróp nevéhez köthető. A béke általa értelmezett megértését új alapokra helyezte, ehhez a megfelelő anyagi bázist és az “agytrösztöt” is biztosította (2007-ben megalapította az Institute for Economics and Peace = IEP-et). Az IEP globálisan “méri” az erőszak gazdasági költségeit, a békét, a nemzeti fenyegetettség kockázati szintjét, és a Galtung-féle “pozitív béke” megértésére létrehozott egy 8 pilléres modellt, amelyet 163 országra vetített/vetít ki. Az országok egytől ötig terjedő skálán pontokat kapnak, és annál békésebb egy adott ország, minél alacsonyabb az elért pontszáma.⁴¹ A GPI az ország „negatív békeszintjét” méri három területen (1) folyamatos belföldi és nemzetközi konfliktusok, 6 statisztikai mutató, részvétel mértéke, betöltött szerep és időtartam; (2) a harmónia vagy a viszály szintje egy nemzetben belül; 11 statisztikai mutató, társadalmi biztonság és védelem; (3) az ország militarizációja, 6 statisztikai mutató, katonai felépítés, fegyverekhez való hozzáférés, katonai kiadások, létszámok, hozzájárulás a békemissziókhoz. A 23 statisztikai mutató az alábbiakból áll össze: (1) belső konfliktusok száma, időtartama, halálesetek; külső, szervezett konfliktusok száma, időtartama, halálesetek; belső, szervezett konfliktusok száma, időtartama, halálesetek; külső konfliktusok száma, időtartama, szerep, halálesetek; belső konfliktus halálesetek értékelése; a szervezett belső konfliktusok intenzitása, kvalitatív értékelés, a szomszédos országokkal fenntartott kapcsolatok. (2) észlelt bűnözés szintje a társadalomban, kvalitatív értékelés elemzők által; a menekültek és az országon belül lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek száma; politikai instabilitás kvalitatív értékelés útján; politikai terror skála alapján: Political Terror Scale = PTS; a terrorizmus hatása IEP Globális Terrorizmus Index (GTI); az ENSZ Kábítószer- és Bűnügyi

⁴¹ <https://www.economicsandpeace.org/bio/steve-killelea/> (Letöltve: 2023.04.21.)

Hivatala (UNODC) 100.000 főre jutó gyilkosságok száma a bűnözés tendenciáiról és a büntető igazságszolgáltatási rendszerek működéséről szóló felmérések alapján; az erőszakos bűncselekmények szintje, kvalitatív értékelés; erőszakos tüntetések valószínűsége, kvalitatív értékelés; a bebörtönzött lakosság száma 100.000 főre vetítve; a belső biztonsági tisztviselők és a rendőrség száma 100.000 főre vetítve. (3) katonai kiadások a GDP százalékában, a katonai egyenleg, becslések; a fegyveres szolgálatok személyzetének száma 100.000 főre; a főbb hagyományos fegyverek címzettként vagy átadóként történő mozgásának volumene (import-export) 100.000 főre vetítve; pénzügyi hozzájárulás az ENSZ békefenntartó misszióikhoz; nukleáris és nehézfegyver-képességek; a kézi- és könnyűfegyverekhez való könnyű hozzáférés megkönnyítése.

A fenti mutatóknak csak egy része nevezhető objektívnek, feltéve, hogy az adatszolgáltatás hiteles és validálható volt. A becült értékek alapján történő besorolás túl sok szubjektív elemet tartalmaz. A besorolási szempontok alapján történő „listázás” számos kérdést vet fel és ha a biztonság oldaláról vizsgáljuk, az ellentmondások szembetűnőek. Egy példa: a biztonság tényezőinek egyensúlyközeli állapotba hozásához, illetve a biztonsági tényezők (biztonsági rendszerműködés) stabilitásához komoly beruházásokra van szükség, nemcsak egy esetben, hanem ciklikusan is. Ez a békeindex esetében a militarizáció erősödést jelenti. A kalkulált értékekből eredeztethető, hogy bizonyos országok indexálása esetén közel azonos értékek jelennek meg, holott eltérő gazdasági, katonai potenciálról van szó.⁴²

Erre mutat rá a következő utalás is. Egy 2022-es IEP felmérés alapján Magyarország a legbékésebb országok egyike. Két helyezéssel előre lépve, a 13. helyen áll az idei globális békeindex listáján. A felső 15-ös mezőnyben van Magyarország után Finnország és Horvátország. Ezek az országok az IEP meghatározása szerint a nagyon magas békeindexű csoportban vannak – írta az MTI. Megjegyzendő, hogy 2017-ben Magyarország a 17. helyen áll, Németországgal azonos pontszámmal állt. (Elgondolkodtató a fenti megállapítás!)⁴³

Az index-eknél maradván célszerű megnézni az emberi biztonsághoz kötődő indexeket is. Humán Bizonytalansági Index (*IHI=Index of Human Insecurity*); Emberi Fejlesztési Index-szel (*HDI= Human Development Index*); Humán Kormányzati Index-szel (*HGI=Human Governance Index*); Emberi Biztonsági Index-et (*HSI= Human Security Index*); Általánosított Szegénységi Index (*GPI=Generalized Poverty Index*); Humán Biztonsági Audit (*HSA=Human*

⁴² <https://www.visionofhumanity.org/chart-of-the-week-indicators-of-peace/> (Letöltve: 2023.04.21.)

⁴³ <https://index.hu/kulfold/2022/06/15/globalis-bekeindex-haboru-iep-felmeres-nato-europai-unio/> (Letöltve: 2023.04.21.)

Security Audit); az Emberi Bizonytalanság Indexe⁴⁴ (*IHI=Index of Human Insecurity*); Humán Biztonsági Jelentés (*HSR=Human Security Report*); Harvard School Közegészségügyi Koncepció (*Harvard School of Public Health*); Hummel: Faktorelemzési Elemzés (*Hummel: Factor Analysis*). A veszélyek: Economic security (*Gazdasági biztonság*); Food security (*Élelmezés biztonság*); Health security (*Egészségügyi biztonság*); Environmental security (*Környezeti biztonság*); Personal security (*Személyes biztonság*); Political security (*Politikai biztonság*); Community security (*Közösségi biztonság*). Emberi Szabadság Index⁴⁵ (*HFI=Human Freedom Index*); Emberi Biztonsági Kézikönyv⁴⁶ (*Human Security Handbook*). A fentiekről részletes elemzés egy 2020-ban megjelent kiadványban olvasható.⁴⁷

A problémamegközelítésben érezhető egy konkrét személy hatása. Johan Galtung professzor az „Ötletek a békéért” című kiadványában olyan békekoncepciókat vázol fel, amelyek a történelemben, a földrajzban és az emberi szervezet szintjén alkalmazhatók.⁴⁸ Mindez Galtung „pozitív” és negatív” béke-megközelítéséből indul ki. (Negatív béke, amelyet a háború és az erőszak hiánya határoz meg = „kikényszerített fegyvernyugvás”, és a pozitív béke, amelyet egy tartósabb béke határoz meg, amely a gazdasági fejlődésbe és az intézményekbe való fenntartható beruházásokra, valamint a békét elősegítő társadalmi attitűdökre épül. A béke meghatározása nem pusztán a fegyveres harc befejezését, hanem a konfliktus okainak megszüntetését, a hosszú távú, pozitív béke elérését jelenti.) A békés úton történő megközelítés Galtung-féle békeformulája a következő:

$$\text{Béke} = \frac{\text{Méltányosság} \times \text{Harmónia}}{\text{Trauma} \times \text{Konfliktus}}$$

⁴⁴ Lonergan, Steve - Gustavson, Kent - Carter, Brian: *The Index of Human Insecurity, (Emberi bizonytalansági index)* Department of Geography University of Victoria , Victoria, BC Canada, A Project of the Global Environmental Change and Human Security Program (GECHS), 1999. <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/apcity/unpan037033.pdf> (Letöltve: 2018.03.23.)

⁴⁵ HFI, <https://www.fraserinstitute.org/research/human-freedom-index> (Letöltve: 2018.07.15.)

⁴⁶ *Human Security Handbook, An integrated approach for the realization of the Sustainable Development Goals and the priority areas of the international community and the United Nations system,* Human Security Unit United Nations, (*Emberi biztonsági kézikönyv, integrált megközelítés a fenntartható fejlődési célok megvalósításához és a nemzetközi közösség és az ENSZ rendszerének kiemelt területeihez*) January 2016. © Copyright 2016. United Nations <https://www.un.org/humansecurity/wp-content/uploads/2017/10/h2.pdf> (Letöltve: 2018.06.12.)

⁴⁷ Teke András: *Emberi biztonság és migráció (Human Security and Migration)* Az emberi biztonság koncepciójától a „Biztonságos, rendezett és szülőzött migrációról szóló globális paktum” -ig. From The Conception of Human Security to The Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration”, Kiadja: A MRTT, Felelős kiadó: dr. Kovács Gábor főtktár, 200. pld. ISBN: 978-615-814441-2-4.

⁴⁸University for Peace: *Ideas for Peace. Number 13 – July 2017. Peace: A Peace Practitioner’s Guide* Prof. Dr. mult. Johan Galtung. [https://www.upeace.org/files/Ideas for peace](https://www.upeace.org/files/Ideas%20for%20peace) (Letöltve: 2023.05.12.)

A számláló a pozitív, a nevező a negatív „békére” utal. A négy tényező azonosítása, megértése, értelmezése és alkalmazása Galtung szerint speciális képzést, készségek kialakítását és célirányos oktatást igényel. (1) Alapvető töke: együttműködés a kölcsönös és egyenlő haszon érdekében; (2) A harmónia felépítése: érzelmi rezonancia, hogy élvezzük az örömet és szenvedjünk mások szenvedésétől; (3) Az elmúlt traumák összeegyeztetése: megtisztítani a múltat, elismerni a hibákat, azt kívánni nekik, hogy visszavonják őket, párbeszédet arról, hogy miért és hogyan, megteremtve a jövőt. (4) A jelenlegi konfliktus megoldása: az inkompatibilis, ellentmondásos célok összeegyeztethetőbbé tétele, a negatív attitűdök és viselkedés enyhítése. Galtung visszatérően felhívja a figyelmet, hogy a racionalitás és az érzelmi megközelítés egyensúlyának a fenntartása elengedhetetlen: a traumákat és a konfliktusokat megfelelően kell kezelni. Az általános békefeladat: a közvetlen és strukturális erőszakról mind a negatív békére, mind a pozitív békére való áttérést békés eszközökkel kell megoldani. A háború, a gerilla-terrorizmus, a tárgyalások és a negatív erőszakmentesség esetében a közvetítés és a megbékélés feladatát legalább egy negatív békével kell helyettesíteni a pozitív béke elérése érdekében. És a negatív békén túl elmozdulást jelenthet a szimbiózis, transzcendencia, átmenet, abszorpció felé.

„Békeműveletek”

A globális biztonság érdekében (és sokszor csak a nevében) a nemzetközi szervezetek/befolyásos országok (valamilyen hivatkozás ürügyén) beavatkoznak a (reál)folyamatokba. Mivel a béke általános megközelítésben (vulgárisan) a háború hiányát jelenti, ezért a hatalmi tényezőre támaszkodva a fenti aktorok „békét akarnak teremteni”, „békét akarnak kikényszeríteni”, „békét fenntartani”, mert „ha béke van, akkor nincs háború”. (Ez nem mindig igaz!). Dr. Benkő Tibor akkori vezérkari főnök egy békefenntartásról szóló kiadványban Dag Hammarskjöld Nobel-békédíjas svéd diplomatára, egykori ENSZ-főtitkára hivatkozik, aki szerint „a békefenntartás nem a katonák feladata, azonban csak a katonák tudják azt elvégezni.”⁴⁹

Ez már önmagában is ellentmondást jelent, mert szintén általános megközelítés szerint a béke mindig valamilyen megegyezés (deklarált) eredménye, valamilyen mesterségesen kialakított/kikényszerített állapot, így a „béketeremtésnek” éppen a háború megelőzését kellene jelentenie. Erre van a kifejezés: „nem háborús katonai műveletek” (Military Operations Other

⁴⁹ Kiss Zoltán László: Magyarok a békefenntartásban. Katonaszociológiai adalékok a nemzetközi béketámogató műveletekben történő szerepvállalásunk fejlődéstörténetéhez és aktuális dilemmáihoz Zrínyi Kiadó Budapest. Zrínyi Média – HM Kommunikációs Kft., 2011. ISBN 978-963-327-511-5.

Thans War = MOOTW) és vannak béketámogató műveletek (Peace Support Operations = PSO). Ezek megjelennek pl. az ENSZ Alapokmányában (Charter of The United Nations. United Nations, New York, 1993.) és a NATO alapidokumentumaiban, egyéb nemzetközi egyezményekben is.

1946. június 26-án San Francisco-ban aláírt Alapokmánya a szervezet egyik fő céljaként tűzte ki: „Az Egyesült Nemzetek célja, hogy fenntartsa a nemzetközi békét és biztonságot és evégből hathatós együttes intézkedéseket tegyen a békét fenyegető bűncselekmények megelőzésére és megszüntetésére, a támadó cselekményeknek vagy a béke más módon történő megbontásának elnyomására, valamint békés eszközökkel, az igazságosság és a nemzetközi jog elveinek megfelelő módon rendezze vagy megoldja azokat a nemzetközi viszályokat és helyzeteket, amelyek a béke megbontására vezethetnek;” (1. cikk).⁵⁰ (Ezt tekinthetjük a kiindulásnak.)

Az ENSZ mellett a NATO és az EBESZ (is) tevékenykedik a béke fenntartása érdekében. Ezekhez különféle stratégiák, doktrínák, koncepciók, műveletek társulnak. Már 1992 őszén Oslóban a NATO kifejezte készségét, hogy szükség esetén támogatja az ENSZ, illetőleg az EBESZ békebevetéseit. Ez 1992 decemberében csúcsosodott ki az Észak-atlanti Együttműködési Tanács (North Atlantic Cooperation Council = NACC) külügyminisztereinek határozatával a „Partnerség a békéért” (The Partnership for Peace = PfP) program kezdeményezésében és az ezzel összefüggő, a NATO és a partnerállamoknak a békefenntartásban való együttműködésében teljesedett ki.⁵¹

Ennek realizálására a NATO állam- és kormányfőinek 1994. január 10–11-i ülésén közzétett felhívás alapján a NACC keretében létrehozták a PfP-t.⁵² Az alábbi célokat fogalmazták meg: (a) a nemzeti védelmi tervezési és költségvetési eljárások átláthatóságának megkönnyítése; (b) a védelmi erők demokratikus ellenőrzésének biztosítása (ez egyben elvárás is); (c) olyan képesség és készség fenntartása, amellyel az alkotmányos megfontolásoktól függően hozzá tudnak járulni az ENSZ fennhatósága alatt és/vagy az EBEÉ feladatköre keretében végrehajtott műveletekhez; (d) a NATO-val fennálló együttműködési katonai kapcsolatok fejlesztésében a közös tervezés, kiképzés és gyakorlatok megvalósítása, annak érdekében, hogy fokozzák a békefenntartási, kutatási és mentési, humanitárius és egyéb, a későbbiekben megállapodott műveletek végrehajtására irányuló NATO-képességeket; (e) hosszabb távon olyan erők

⁵⁰ 1956. évi I. törvény - az Egyesült Nemzetek Alapokmányának törvénybe iktatásáról. Netjogtár.

⁵¹ Malat, Horst: Friedensunterstützende Operationen - Das Konzept der NATO (I) Truppendienst Heft 4/1998 .Seite 286, und Friedensunterstützende Operationen - Das Konzept der NATO (II) Truppendienst Heft 5/1998 - Seite 381. <https://www.truppendienst.com/themen/beitraege/artikel/Inhaltsverzeichnis-1995-bis-2016> (Letöltve: 2023.06.01.)

⁵² https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50349.htm (Letöltve: 2023.06.23.)

fejlesztése, amelyek alkalmasabbak a NATO-tagok (fegyveres és rendészeti) erőivel együtt végzett műveletekre. *(2011 áprilisa óta a Pfp valamennyi tevékenysége és gyakorlata elvben nyitva áll valamennyi NATO-partner előtt, legyen szó az euroatlanti régióról, a földközi-tengeri párbeszédéről, az isztambuli együttműködési kezdeményezésről vagy a globális partnerekről.)*

2009-ben indult az „Új Horizont Folyamat”, amelynek keretében a fő cél az ENSZ békeműveletek stratégiai és politikai dilemmáinak értékelése, a békeműveletekben részt vevők közötti párbeszéd élénkítése volt. A békeműveletekhez kapcsolódóan 2009-ben készült el az ENSZ Titkárság belső anyaga, az úgynevezett „Új Horizont” (New Horizon) című dokumentum, amely kijelölte az ENSZ békefenntartás reformjának legfontosabb irányait.⁵³

2009. július 17-én a Békefenntartó Műveletek Minisztériuma (Department of Peacekeeping Operations = DPKO) és a Területi Támogatási Minisztérium (Department of Field Support = DFS) kiadott egy dokumentumot „Új partnerségi menetrend: Az ENSZ békefenntartásának új horizontja (A New Partnership Agenda: Charting a New Horizon for United Nations Peacekeeping). A dokumentum hozzájárult az ENSZ Titkárságának a békefenntartásban érdekelt felek közötti, az Egyesült Nemzetek békefenntartásával és annak különböző katonai, rendőri és egyéb polgári elemeivel szemben támasztott igények összetett és változó jellegéről, valamint a békefenntartás megerősítéséhez szükséges lépésekről szóló, már folyamatban lévő párbeszédhez a felmerülő kihívásoknak való megfelelés érdekében. Annak ellenére, hogy az ENSZ békefenntartása deklaráltan sikeres, rugalmas és hatékony eszköznek bizonyult a politikai átmenetek támogatásában és az országoknak a konfliktusból a békére való áttérésben, a békefenntartók tevékenysége és az egyre nehezebb működési környezeteknek való kitettsége valódi kihívásokat tárt fel. A dokumentum konkrét operatív kockázatokat tárt fel a helyszínen a politikai kohézió hiánya, a központban és a helyszínen működő rendszerek és működési eljárások, valamint a békefenntartó műveletek sikeres telepítéséhez, fenntartásához és átalakításához szükséges kritikus képességek hiánya miatt.

2010. november 19-20-án került sor a NATO lisszaboni csúcsertekezletére, amelyen elfogadták a szövetség új stratégiai koncepcióját, (az előző 1999-ben került elfogadásra) a szövetséges külügyminiszterek pedig Berlinben⁵⁴ egy új, hatékonyabb és rugalmasabb partnerségi politikát

⁵³ THE NEW HORIZON INITIATIVE: PROGRESS REPORT No.1 OCTOBER 20. Department of Peacekeeping Operations and Department of Field Support New York, October 2010. AZ ÚJ HORIZONT KEZDEMÉNYEZÉS: Az elért eredményekről szóló, 20. sz. jelentés. Békefenntartó Műveleti Osztály és Field Support New York, 2010. október.

⁵⁴ NATO Foreign Ministers gather in Berlin. 14 Apr. 2011 - 15 Apr. 2011. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_72360.htm? (Letöltve: 2023.06.01.)

hagytak jóvá. A miniszterek tudomásul vették a NATO által vezetett műveletekben való partnerkapcsolatokra vonatkozó felülvizsgált politikai-katonai keretrendszert is.

2014-ben Ban Ki Mun ENSZ-főtitkár bízott meg egy magas rangú diplomatákból álló független bizottságot az ENSZ-műveletek átfogó értékelésére és a jövőre vonatkozó javaslatok kidolgozására, a bizottság 2015-re készült el jelentésével. Az ENSZ-főtitkár 2014. októberben az ENSZ békefenntartási rendszer felülvizsgálatára magas szintű panelt (High-Level Independent Panel on Peace Operations) állított fel, mely 2015. június 16-án mutatta be a jelentését.

2016. július: A NATO varsói csúcstalálkozóján⁵⁵ a szövetséges vezetők hangsúlyozták, hogy – az egyre instabilabb, globális biztonsági környezet fényében, valamint a széles körű és megerősített elrettentés és védelmi pozíció alapján – a NATO arra törekszik, hogy hozzájáruljon a nemzetközi közösség erőfeszítéseivel a stabilitás kivetítésére és a biztonság erősítésére a NATO területén kívül, ezáltal hozzájárulva a szövetség általános biztonságához. Ezen erőfeszítések részeként a NATO „stratégiaibb, koherensebb és hatékonyabb partnerségi megközelítést” fog kidolgozni.

2017-ben Antonio Guterres ENSZ-főtitkár szintén az ENSZ békefenntartás reformját tűzte ki célul, és elindította az A4P programot (Action for Peacekeeping).⁵

2022. június 28–29-én, a madridi NATO csúcstalálkozón⁵⁶, az állam- és kormányfők számos fontos döntést hoztak, amelyek közül kiemelkedik az új stratégiai koncepció jóváhagyása, illetve az elrettentés és védelem megerősítése. (A fentiekben csak a leglényegesebb események, történések, döntések kerültek kiemelésre, mintegy jelezve a békeműveletek evolúciójának jellemzőit.)

2022.02.24 után (orosz-ukrán konfliktus) a helyzet meglehetősen hektikussá vált. *(Az ezt követő döntések értékelése és kontextusba helyezés korai lenne, ezért ettől eltekintünk.)*

Nézzük meg, hogy a NATO (elvileg) milyen feltételekhez köti részvételét a béketámogató műveletekben! *(Megjegyzendő, hogy ezek teljes mértékben és azonos időben nem mindig realizálódnak.)*

(1) Politikai irányelvek és ellenőrzés. (2) Világos és egyértelmű feladatmeghatározás, a tevékenység befejezésének feltételei. (3) Az érintettek hozzájárulása. (4) A tagállamok

⁵⁵ Warsaw Summit Communiqué, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw 8-9 July 2016. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm (Letöltve: 2023.06.01.)

⁵⁶ Szenes Zoltán: Elrettentés és védelem: a NATO új haderőmodellje. Hadtudomány 2022/2. (3-17.old.); NATO 2022 Strategic Concept Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Madrid. 29 June 2022. 20. pont 290622-strategic-concept.pdf (nato.int) (Letöltve: 2023. 07. 01.)

önkéntes részvétele. (5) Jogszerűség. Deklarált alapelvek: (1) A vezetés egysége. Ezen vezetési egységnek - amennyire lehet - az állandó politikai és katonai interakciókon túl ki kell terjednie minden regionális és nemzetközi szervezetre, továbbá a nyilvános (NGO) és a magán segélyszervezetek (Private Volunteer Organisation = PVO) együttműködésére is (2) Cselekvési egység. (3) Pártatlanság. (4) A konfliktusban érintett felek hozzájárulása. (*Ez az alapelv sok esetben részben, vagy egészében sérült a hidegháborút követő időszakban.*) (5) Hitelesség. (6) Átláthatóság. (7) Az erőszak alkalmazása. Alapvető elv, hogy csak a minimálisan szükséges erőt alkalmazzák a lehető legkisebb környezeti kár okozása mellett. (7) Biztonság. A feladat végrehajtásában részt vevő erők oltalmazásának és önvédelmének megszervezése a mindenkori parancsnok legfontosabb feladata. Egy béketámogató műveletben a csapatok felelősek (lehetnek) az együttműködő civil szervezetek védelméért is. Ezt figyelembe kell venni a csapatok erejének, összetételének, valamint feladatának meghatározásánál. (8) Rugalmasság. (9) Mozgásszabadság. (10) A katonai és polgári erők együttműködése (például a humanitárius célú bevetés a béketámogatói műveleteknek részterületévé vált.)

NATO besorolás szerint béketámogató műveletek: (1) békefenntartás (Peacekeeping), (2) békekikényszerítés (Peace Enforcement), (3) konfliktusmegelőzés (Conflict Prevention), (4) béketeremtés (Peacemaking), (5) békemegerősítés (Peacebuilding) és (6+) humanitárius célú bevetések. A megfigyelés (Observation) egy alapvető alkalmazási eljárás. Ezekben a megfigyelő missziókban általában kis létszámú és fegyvertelen személyek vesznek részt, például *United Nations Truce Supervision Organization = UNTSO* (Az Egyesült Nemzetek Fegyverszüneti Felügyeleti Szervezete). A béketámogató műveletek nem tisztán katonai tevékenységek, hanem együttműködés a fegyveres erőkkel, a polgári szervezetekkel és a diplomáciával valamely politikai cél elérése érdekében. Az utóbbi időben gyakoribbá váltak a humanitárius műveletek, amelyekre azért kerül sor, hogy az emberi szenvedéseket mérsékeljék. Katonai humanitárius műveletek megelőzhetik a speciális civil szervezeteket vagy elkísérhetik és támogathatják azokat. Ez vonatkozhat pl. a biztonságos környezet létrehozására, ami lehetővé teszi a humanitárius segítséget a tényleges segítség megérkezéséig, például szállító- vagy hírközlő eszközök rendelkezésre bocsátása révén.

Általános értelemben békeműveletekről van szó: a nem háborús katonai műveletek részét képezik a békeműveletek, mely egy olyan (tartalmilag sokféleképpen megközelíthető) gyűjtőfogalom, amibe a diplomáciával kapcsolatos és a katonai (beavatkozó) tevékenységgel összefüggő, valamint humanitárius és egyéb (emberi jogi) tevékenységek is helyet kaphatnak. A katonai tevékenységeken belül történhet a béketeremtés, békefenntartás.

A béketámogató műveletek definiálása alapvetően: (1) a helyzet normalizálását; (2) katonai jelenlétet a térségben; (3) meghatározott katonai feladatok végrehajtását; (4) a (nyugati értelemben vett) demokrácia feltételei megteremtése elősegítését jelenti (demokráciaexport). A meghatározások alapján nehéz az elválasztóvonal meghúzése a MOOTW, a PSO és az általános értelemben vett „katonai feladatok” között. A katonai tevékenység mellett egyre nagyobb szerepet kap a fentiekben a rendészeti és közigazgatási, humanitárius tevékenység is. Ezért célszerű lenne átgondolni a fogalmakat és az azok tartalmát.

A katonai és civil együttműködés (CIMIC= Civil Military Co-operation) sok esetben leegyszerűsítő módon jelenik meg (nem folyamat- és rendszerszemléletű) és mind a mai napig kevésbé kap teret az „MPC”-elv (Military-Police-Civil)⁵⁷, amely a helyzetnek megfelelően, rugalmasan és hatékonyan lenne alkalmazható. Az ENSZ és NATO keretek eleve meghatározzák a békével kapcsolatos megközelítéseket és szinte minden esetben a nagyhatalmi érdekek érvényesülnek.

1945 óta jelentős változások történtek a világban. Ezek a változások hatványozódtak a hidegháború megszűnése, az „egypólusú világrend” kialakulása után majd, s most ennek a világrendnek a revíziója folyik. A klasszikus katonai tevékenységek kerete, tartalma és hatásmechanizmusa is jelentősen átalakult.

A 2014. szeptember 4-5-én megtartott walesi NATO csúcstalálkozó is erre irányítja rá a figyelmet. A doktrínák folyamatos változásban vannak. (Megjegyzendő, hogy akkor még az orosz-ukrán fegyveres konfliktus még nem jutott el a jelenlegi eszkalációig.) Új fogalmak és kategóriák kerültek/kerülnek be a doktrínákba, és fontossá vált ezek egyértelműsítése nemzeti és szervezeti/szövetségi szinten is. (Aszimmetrikus fenyegetés (asymmetric threat), irreguláris harctevékenység (irregular combat), felkelés (insurrection), felkelés leverése (suppression of insurrection), terrorizmus (terrorism), terrorizmus elleni védelem (antiterrorism), terrorizmus elleni támadás (counterterrorism), stabilizációs műveletek (stabilisation operations).)

A műveletek mellett továbbra is él a „hadviselés-szemlélet”, amelyet a klasszikus felosztás alapján három szintre tagolnak: stratégiai (hadászati), hadműveleti (taktikai), harcászati. A hadműveleti környezet összetettsége, a feladatok egy hadszíntéren történő összekeveredése, valamint a média, a globális kommunikáció dominanciája miatt a három szintet gyakorlatilag

⁵⁷ Teke András: „Biztonságos biztonság?” című pályázat rövidített változata, Magyar Rendészet V. évf. 2005/4.sz. (13-39.old.) HU ISSN 1586-2895

nem lehet (szakmailag/tudományosan/politikailag/társadalmilag) elkülöníteni egymástól. (Sőt az átmenetek sem mindig azonosíthatók.)⁵⁸

A doktrínák⁵⁹ is folyamatos átalakulási/alkalmazkodási kényszerbe kerültek/kerülnek. Gyakoriak a politikai indíttatású „rögtönzések” is. A preventív megközelítések 2001.09.01. óta csak formálisan és akkor is csak rövid ideig életképesek. Ráadásul Mező András a már hivatkozott tanulmányában rámutat arra is, hogy „A magyar katonai doktrínák és (...) a NATO-doktrínák összevetésekor az első komoly eltérést rögtön a rendszer felépítésében találjuk. A magyar rendszer ugyanis alá- és fölérendeltséget feltételező doktrinális hierarchiában gondolkodik, ellentétben a NATO „építőkövek” és „zárókövek” típusú megközelítésével.”⁶⁰

A MH Összhaderőnemi Doktrína 3. (ÖHD-3) fogalomkészlete sem teljeskörűen követi a NATO terminológiát és értelmezést. (A NATO értelmezésében pl. a magasabbegység (is) gondot jelent.) Az MH ÖHD M1 szerint a béke „Az államok és népek közötti olyan állapot és a kapcsolatok olyan kialakítása, amely kizárja a fegyveres erőszak alkalmazását, a katonai konfliktust és a háborút, mint a politikai célok elérésének eszközét.” (Ergo ezek alapján a békefenntartás katonai eszközökkel nem lehetne kivitelezhető?) A válságkezelést a doktrína az MH alaprendeltetésű feladatának nevezi, ezért előkészítésük és végrehajtásuk minden szinten beépül az MH napi feladatvégzésének rendjébe (ez kérdéseket vet fel az ún. béketevékenység és a rendkívüli állapotok kezelése közt. A válságkezelés „nem tipikusan béketevékenység”. Az MH válságkezelő műveletei lehetnek: (1) a béketeremtés; (2) a békefenntartás; (3) a békekikényszerítés; (4) a béke-megerősítés; (5) a humanitárius segítségnyújtás; (6) a migráció kezelése; (7) a katasztrófa-elhárítás katonai feladatai; (8) a belső rend helyreállítása; (9) a felkelés elleni műveletek; (10) a mentor és kiképző műveletek; (11) a terrorizmus elleni küzdelem. Az ÖMD következő éles eltérése a NATO szabványos terminológiától a biztonsági művelet, mely azon műveletek összessége, amelyek stabil műveleti környezetet hoznak létre (vesd össze: stabilizációs tevékenységek). Zárójelben teszi hozzá: „magába foglalja az irreguláris erők elleni műveleteket is”.⁶¹

⁵⁸ Mező András: Felkelés elleni hadviselés a doktrínákban. HADTUDOMÁNY (ONLINE), 2015. 25 (E-szám). pp. 79-100. ISSN 1588-0605

⁵⁹ A fentiek alátámasztására az AAP-06, AJP-01 (D), AJP-3, AJP-3.2, ATP-3.2.1, ATP-3.2.1.1. NATO doktrínák. AAP-06. Edition 2021, NATO GLOSSARY OF TERMS AND DEFINITIONS (ENGLISH AND FRENCH) NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION NATO STANDARDIZATION OFFICE (NSO) 2021; AJP-01(D) ALLIED JOINT DOCTRINE DECEMBER 2010.; Guidance Allied Joint Doctrine for Land Operations (AJP-3.2) Published 30 June 2017.; ALLIED LAND TACTICS ATP-3.2.1. NOVEMBER 2009.; ATP 3.2.1.1.: 2014. GUIDANCE FOR THE CONDUCT OF TACTICAL STABILITY ACTIVITIES AND TASKS. (Allied Joint Publication – AJP; Allied Tactical Publication – ATP; NATO Standardisation Office – NSO.)

⁶⁰ Mező András: Felkelés elleni hadviselés a doktrínákban. HADTUDOMÁNY (ONLINE), 2015. 25 (E-szám). pp. 79-100. ISSN 1588-0605

⁶¹ U.o.

Az ún. békeműveletek nemzeti és nemzetközi megközelítésében is vannak eltérések, ami nem támogatja az adekvát válaszokat, a megelőzést pedig egyáltalán nem. „Az elmúlt hatvan évben az ENSZ békefenntartó tevékenysége meghatározó szerepet játszott a béke és biztonság garantálásában.” *Ez tartható?* „Mégsem kristályosodott ki a békefenntartás univerzális receptje, a tapasztalat inkább azt erősíti meg, hogy a konfliktusok különbözők, így azok más és más választ igényelnek a nemzetközi közösség részéről is. A siker meghatározása önmagában sem könnyű feladat, a sikerhez vezető tényezők terén pedig a szakirodalom még sokszínűbb, és nem ad egyértelmű válaszokat.”⁶²

A fejezet végére kívánczok, hogy bár komoly (nemzeti és nemzetközi) erőfeszítések történtek a békeműveletek során, el kell mondani, hogy az eredményként elvárt békének rendszerint valamilyen „mutációja” valósult meg, s ezzel együtt a demokrácia-exportok utóhatásai is a rendezetlenséget, az instabilitást, az egyenlőtlenségek állandósulását idézték elő. Erre Afganisztán, Bosznia és Hercegovina, Koszovo, Irak, számos afrikai és arab ország is példa lehet.

A béke és biztonság makro és mikro összefüggései

Alapkérdés, hogy össze lehet-e hasonlítani és egybe lehet-e vetni a béke és a biztonság fogalmát? (Hogy érdemes-e? Igen, bár már közhely számba megy a két fogalom közös emlegetése, sőt esetenként a szinonim alkalmazása is.)

A „biztonság” napjainkra közkeletű kifejezéssé vált, jelen van a napi beszélgetésekben, az otthoni és világszintű eseményekről szóló újságtörténetekben, valamint a nemzeti érdekekről és prioritásokról szóló hivatalos diskurzusban, de a napi politikai marketing hívó szavává is vált. (Biztonságos lehet egy lakás, egy jármű, egy egészségügyi segédeszköz, egy utazás stb.)

A tudományos életben, a „nemzetbiztonságban”, a „világbiztonságban”, a „nemzetközi biztonságban” és más kifejezésekben a kifejezés mérhetően áthatja a tudósok írásait a nemzetközi kapcsolatok, a politikatudomány, a konfliktusmegoldás és más tudományágak területén.

Ezzel párhuzamosan a „béke” kifejezésnek a békét teremtő strukturális és kulturális feltételekre való kiterjesztése a biztonsághoz hasonló jegyeket mutat.

A biztonság referenciapontja magánszemélyektől az államokig szövetségekig terjedhet, de a szakirodalom többsége egyelőre az államra összpontosít, és az állambiztonság alapján próbálja „hierarchizálni” az egyéni/emberi és társadalmi biztonságot.

⁶² Bokodi Ágnes: Mit tartanak fenn a békefenntartók? Az ENSZ békefenntartó műveletek sikerének értékelése. Külügyi Szemle 2011/2, (91-115. old.) ISSN 2060-4904

A biztonság esetében mindmáig elterjedt vélemény, hogy a biztonság ellentéte a bizonytalanság. Ezen lehet és célszerű is vitatkozni. A bizonytalanság is egy állapot, a biztonság állapota. A bizonytalanság a dinamikus egyensúly elmozdulása a veszélyek, fenyegetések, kockázatok irányába, de lehet a biztonsági/védelmi rendszer sebezhetőségének olyan szintje is, amikor a rendszer nem képes önmagától regenerálódni, a beavatkozás pedig vagy késik, vagy nem megfelelő. A biztonság valós tartalmi és működési ellentéte a kezeletlenség/kezelhetetlenség, a káosz, tehát a bizonytalanság nem tekinthető egyértelműen a biztonság ellenpárjának.

Célszerű megnézni, hogy a béke esetében mi lehet annak az ellentéte. A békétlen (napjainkban inkább békétlen) jelentése: „Aki általán nem szereti a békét; nyugtalan, háborgó, viszálykodó, veszekedő, másokat nyugtalanító, csendzavaró, elégedetlen, türelmetlen.”⁶³ A békétlenség jelentése: „Békétlen állapot, vagy tulajdonság; nyugtalanság, türelmetlenség, elégületlenség.”⁶⁴ Általános megközelítésben a béke ellenpárja a háború. Ugyanakkor gyakori jelenség a békétlenségre is hivatkozni. A békétlenség szó jelentése a különböző szótárakban meglehetősen egysíkú. Általában azt jelenti, hogy valamilyen feszültség, érdekellentét, konfliktus, vita, harc áll fenn két vagy több fél/szövetség/csoportosulás között. Ezek szerint a békétlenség lehet (akár) háború is. „A békétlenség különböző formái léteznek, beleértve a belső konfliktusokat, a társadalmi feszültségeket, a terrorizmust, a szélsőséges csoportokat és a nemzetközi konfliktusokat. A békétlenség általában az emberi szenvedés és a gazdasági károk növekedéséhez vezet, amelyek hosszú távon negatív hatással lehetnek az érintett országokra és a világra.”⁶⁵ A fentieket megvizsgálva sokszor a háború még csak említésre sem került. Azonban általánosságban elmondható, hogy a békétlenség szó jelentése mindig valamilyen feszültséget, konfliktust vagy zavart jelent. *(A felsorolásban a békétlenségre adott szinonimák kerülnek bemutatásra: háború, erőszak, feszültség, konfliktus, harc, agresszió, bizonytalanság, veszély, instabilitás, ellenségeskedés, erőszakos cselekedetek, terrorizmus, anarchia, lázadás, káosz, nyugtalanság, zavartság, zűrzavar, harag, viszály, ellentmondás, vitatkozás, rivalizálás, összetűzés, háborúság, lázadás, aggodalom, idegeskedés, stressz, szorongás.)* A békétlenség körülhatárolása elvezet(het) az emberi biztonsághoz (human security), illetve a társadalmi biztonsághoz (societal security), amelyet a magyar szakirodalom „szociális biztonságként” is nevesít. Tehát mind a béke, mind a biztonság fogalmának kiterjesztő értelmezése a fogalmak

⁶³ A magyar nyelv szótára, A Magyar Tudományos Akadémia megbízásából készítették Czuczor Gergely, Fogarasi János, M. Tudom. Akad. Rendes tagok. Első kötet. Újpest, Emich Gusztáv magyar akadémiai nyomdásznál. 1862. I. kötet 2.rész. [BEFONT - DSUNK] <https://mek.oszk.hu/05800/05887/pdf/> (Letöltve: 2023.05.02.)

⁶⁴ U.o.

⁶⁵ <https://szo-jelentese.com/beketlenseg-szo-jelentese/> (Letöltve: 2023.05.02.)

tartalmának érdemi kezelését lehetetlenít(het)i el, mert továbbra is a hagyományos eszközökkel, módszerekkel, hozzáállással és „munkamegosztásban” kívánja a problémákat megoldani.

A béke és a biztonság egyértelműen szinergikus kapcsolatban vannak. Létezhetnek külön-külön is, de az összefüggések közöttük kimutatható, sok esetben azonban nem is feltételez(het)ik egymás létét és hatását.

Gyakran elhangzik az is, hogy „A béke nem a nyugalom maga. A nyugalom logikai fikció.”⁶⁶

Nincs teljes (abszolút) biztonság és nincs örök béke sem. Ez az első és tágabb értelemben is közös kapcsolat a két a fogalom között.

Közös továbbá, a különböző (béke és biztonsági) helyzetek azonos megközelítésű nemzetközi kezelése és/vagy azonos helyzetek eltérő megközelítésű nemzetközi kezelése is. Ez nehezíti az egyébként létező elvek és törvényszerűségek érvényesítését, ami folyamatba épített intézményesített diszkriminációt eredményez(het). (Nincs két egyforma biztonsági helyzet és helyzetkezelés és minden béke, bár vannak hasonlóságok, sok egyedi, sajátos vonást hordoz.) Felvetődik a kérdés, hogy mi van az elvekkel? Az alapelvek olyan általános tételek, amelyek megszabják egy adott tevékenység, tevékenységi kör, eljárás felépítését, áthatják valamennyi szabályát, intézményét, kijelölik célját, a cél megvalósításának alapvető módszereit, meghatározzák az adott tevékenységi kör, eljárás alanyainak a megvalósításhoz kötődő megnyilvánulása és magatartása természetét, megadják azokat a csak e tevékenységre jellemző vonásokat, amelyek markánsá teszik annak jellegét. Az alapelvek hierarchikus rendszert alkotnak, hatásmechanizmusuk rendszerfüggő. A béke vonatkozásában ezek az alapelvek gyakran általánosak, többféleképpen értelmezhetők. Ebből kifolyólag gyakori a diszkriminatív (hatalmi) döntésmechanizmus. Az utóbbi évtizedben megfigyelhető, hogy a biztonsággal, békével/háborúval kapcsolatban korábban követett értékalapú elvek folyamatosan érdekalapúvá alakultak át.

Léteznek a témára vonatkozóan specifikus, különleges, sajátos elvek is. Olyan valamik, amelyek, valamely jelenség, helyzet, tevékenység előidéző okára hatva, annak kezelésére,

⁶⁶ Frenyó Zoltán: A béke filozófiája. Előadás „A Magyar Tudomány Ünnepe” alkalmából „Oknyomozó tudomány” címmel rendezett konferencián. Tomori Pál Főiskola, Budapest, 2016. XI. 22.; Megjelent: In: Fata Ildikó – Kissné Dr. Budai Rita (szerk.): Oknyomozó tudomány. (Tudományos Mozaik, 13. köt.) Tomori Pál Főiskola, Budapest, 2017. (177-190. old.)

megszüntetésére különösen alkalmasak vagy a többi elvhez képest egyedül állnak. A specifikus elvek az alapelvekkel ellentétben nem képesek közvetlenül valamennyi jelenség, történés okát kezelni, hanem csak annak valamely szimptomái ellen küzdeni. Az utóbbi három évtizedre a specifikus megközelítések és döntések voltak a jellemzők. (pl. Bosznia és Hercegovina, Koszovo).

Addig, míg a törvényszerűségek átfogó jelleggel jelennek meg az egyes tevékenységi kategóriáknál, az egyes elvek érvényesülése bár nem vitatott, de már erősen differenciált hatású, ezért a biztonságban, biztonságsgszolgáltatásban általánosan és specifikusan ható elvek a terjedelmi korlátok miatt sem kerülnek kifejtésre, csak tételes felsorolásra. (prevenció; komplexitás; integráció; gazdaságosság; szinergia; folyamatosság; flexibilitás (rugalmasság; mobilitás; aktivitás; variabilitás; erő-eszköz-technika-technológia összpontosítás; 3”C” elve = communication, coordination, cooperation; önregenerálódási képesség; kiismerhetetlenség és demonstratív elemek alkalmazásának összhangja; veszélyeztetés, kockázati tényezők és az alkalmazott technika-technológia-módszertan mennyiségi és minőségi összhangja; önállóság és felelősség érvényesítés; ésszerű centralizáció-decentralizáció, koncentráció és dekoncentráció; szervezeti-működési-strukturális hierarchia; megvalósítók kiválasztása, felkészítése, szinten tartása, fejlesztése; preventív-reagálási készenlét és készség; folyamatos javítás-fejlesztés elve.) A fentiek ismeretében és ésszerű adaptálásával a gondolkodásmód is jobban strukturálhatóvá válhat és a megváltozott feltételekhez is hatékonyabb lehet az alkalmazkodás, a tevékenység hatásossága mérhetően javulhat.

A biztonság és béke kapcsán – figyelembe véve a fentieket az alábbi törvényszerűségek foglalhatók össze: (a) meghatározó az érdekérvényesítés megalapozottsága és szabályozásának szintje; (b) az érdekérvényesítés szintjének és a politikai, gazdasági, társadalmi környezetnek az összefüggései szignifikánsak: mekkora, mennyire direkt vagy indirekt a politika szerepe a folyamatokban, mindez hogyan hat ki a környezeti tényezőkre. Célszerű vizsgálni a bel-és külpolitikai összefüggéseket is; (c) az általános és közbiztonság, nemzeti biztonság, valamint a biztonságvédelem megvalósításának összefüggései; (d) az érdekeltség és a veszélyeztetettség közötti összefüggések kifejeződése a kockázat vállalásban; (e) az érdekérvényesítés és az ellene közvetlenül vagy közvetve ható/irányuló jogellenes cselekmények/folyamatok összefüggései; (f) az érdekérvényesítés földrajzi helye és funkcionális megvalósításának lehetőségei; (g) az adott időszak műszaki technikai színvonalának hatása a jogellenes cselekmények megvalósítására és az érdekérvényesítésre; (h) az infrastruktúra fejlettségi szintje; (i) a

társadalmi aktivitás kulturális-szokásjogi hagyományai és mindenkori kiteljesítésének jogi lehetőségei.⁶⁷

A biztonság vonatkozásában továbbra is tartja magát az a megközelítés, hogy a biztonság veszélyektől, fenyegetésektől, (kockázatoktól) mentes lét, ergo, ha nincs fenyegetés, akkor megvalósul a biztonság. Ez ebben a formában fikció.

A béke vonatkozásában a háborútól, (fegyveres) konfliktustól mentes lét a kiindulás. Ez elméletileg is támadható, a gyakorlatban sem működik.

A béke és a biztonság is tipikusan percepcionális kategória, a biztonság mindig egy dinamikus viszonyrendszer, egyfajta tolerálható állapot, a béke mindig formálisan deklarált, a percepcionális értékelése mindig szubjektív. (Léteznek ún. „hallgatólagos” békék is, de egyezményi szintű megközelítése nem releváns.) A globális világban a háború és a biztonság, sok esetben a béke is az üzleti elveknek és törvényszerűségeknek is alá van rendelve (hadipar, biztonságipar).

A két fogalom között megfigyelhető az 1990-es évek óta (nem véletlen: Human Development Report = HDR, 1994.) egyfajta konvergálás: béke és biztonság esetében az emberi biztonság és a társadalmi biztonság kiterjesztett értelmezése. Ez lehetőséget ad a fogalmakkal, megközelítésekkel való önkényes manipulációkra. A HDR megjelenése óta bármi veszélynek számít. A „nélkülözéstől mentes állapot” túl széles kategória, a jelenlegi nemzetállami megközelítéssel nem kezelhető egyértelműen. Hat fenyegetés-típus jelent meg, amelyek elsődlegesen a humán biztonságra nézve: az ellenőrzés nélküli népességnövekedés, a gazdasági fejlődésből fakadó egyenlőtlenségek, a nemzetközi migráció, a környezetrombolás, a kábítószer-kereskedelem és a nemzetközi terrorizmus. Ezek mellett pedig hét olyan programterület is meghatározásra került, melyekre az adott fenyegetések tükrében külön figyelmet kell fordítani: gazdasági biztonság, élelmiszer biztonság, egészségügyi biztonság, környezeti biztonság, személyi biztonság, közösségek biztonsága és politikai biztonság.

A biztonság és béke vonatkozásába is folyik a megoldáskeresés. A békeműveletek tevékenységi alapja: „ne legyen háború”. A beavatkozások sok esetben a konfliktusok direkt vagy indirekt gerjesztést idézik elő.

A béketörekvések ellentmondása, hogy a következmények kezelésére az érintett szereplők rendszerint nincsenek felkészülve.

⁶⁷ Teke András: A mindennapok biztonságsszemlélete és a biztonságsszolgáltatás, (Szakmai Szemle, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat kiadványa) 2013. 3. sz. ISSN: 1785-1181 (97-113. old) Lektor: dr. Ritecz György, http://www.kfh.hu/hu/letoltes/szsz/2013_3_szam.pdf

A hálózatosodás hatása megjelent a béke és biztonságkezelés terén is. (Nem előnyös formában.) A folyamatokat (nem mindig) az érintettek és érdekeltek kezelik, hanem érdekorientáltan „menedzselik”.

A nemzetközi politikai folyamatok, a globális trendek, a geopolitikai érdekérvényesítés kölcsönösen aszinkronban vannak.

Az ENSZ és részben a NATO működése nem követi a fentieket. Önálló potenciállal nem rendelkeznek, ki vannak szolgáltatva a hatalmi potenciállal rendelkező, befolyásos nemzetállamoknak. (Kulcspozíciók ki- és elosztása: ENSZ-főtitkár, NATO-főtitkár, EU-bizottság elnöke, nemzetközi szervezetek vezetői.)

A békeszerződések tartóssága a garanciáktól függ, a garanciák mindig markánsan érdek és deklaráltan érték-orientáltak, ahol az érdekek a meghatározóak.

A nemzetközi és nemzetállami szervezetek/szereplők mellett megjelentek és egyre nagyobb szerepet kapnak az NGO-k és INGO-k. (Lásd hálózatosodás!) Az ENSZ szervezetei egyre több (alap)funkciójukat kiszervezik az INGO-knak, de hasonló figyelhető meg az EU esetében is. Ez egy áldemokratikus, folyamat és rendszeridegen megközelítés, de jó üzlet és alkalmas a felelősség áthárítására.

A biztonság és a béke összefüggéseinek vizsgálata konvencionális megközelítéssel vélhetően nem világít rá új megoldásokra. Ha már a globalizáció és a digitalizáció korát érzük, akkor nézzünk meg három közgazdasági kategóriát: termék, szolgáltatás, áru.

„Egy termék lehet bármi, amivel adott szükséglet vagy igény kielégíthető. Esetenként azonban a terméket más megjelöléssel helyettesítjük, mint például ajánlat vagy megoldás. Egy termék vagy ajánlat legalább három összetevőből áll: fizikai javakból, szolgáltatásokból és elképzelésekből.”⁶⁸ Egy termék esetében meghatározó a minőség, mert ehhez kapcsolódik az elégedettség. Objektív minőség: a termék objektíven meghatározható tulajdonságaira vonatkozik. Szubjektív minőség: a terméket a különböző fogyasztói/felhasználói igények alapján szubjektíven ítéli meg. Gazdaságos minőség: a termék gazdaságossága attól függ, hogy a termék élettartama (használati ciklus) alatt milyen alacsony volt a (fenntartási)költsége.

A minőséghez a funkcionalitáson keresztül lehet eljutni, ami a hasznossági/hasznosítási tulajdonságokra épül.

Generikus funkció az, ha az adott termék képes betölteni a deklarált szerepét, azaz kielégíti az igényt.

⁶⁸ Philip Kotler: Marketing menedzsment, Elemzés, tervezés, végrehajtás és ellenőrzés. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1999. 40-41. old.

Elvart funkció az, amitől a termék „több” lesz, azaz bővülnek a tulajdonságai.

Kiterjesztett funkció az, ami nem elvárás, de valamilyen többletet ad. A közgazdaságban számolnak még a potenciális többlettel, ami jelen esetben nem releváns.

(...) „a szolgáltatás olyan cselekvés vagy teljesítmény, amelyet egyik fél nyújt a másiknak, és amely lényegét tekintve nem tárgyasult, és nem eredményez tulajdonjogot semmi fölött. Előállítás vagy kapcsolódik fizikai termékhez, vagy sem.”⁶⁹

A „szolgáltatás” a rendszerint díjazás ellenében nyújtott szolgáltatás, ha nem tartozik az áruk, a tőke és a személyek szabad mozgására vonatkozó rendelkezések hatálya alá.⁷⁰

Az MSZ EN ISO 9000:2005 szabvány 3.4.2. pontja szerint „a szolgáltatás legalább egy olyan tevékenység eredménye, amely szükségképpen a szállító és a vevő találkozásánál megy végbe, és általában nem kézzel fogható.”

Általános megközelítésben a szolgáltatás: erőforrások felhasználása fogyasztói igényeket kielégítő nem termelő tevékenységekre. A szolgáltatás valamilyen, körülhatárolható erőforrásokat használ fel. A szolgáltatás elvégzése nyomán – általánosan elfogadott értelemben – új anyagi jószág nem jön létre. A szolgáltatás megvalósulásának eredménye valamilyen konkrét szükséglet kielégítése.

(A szolgáltatás és a termék közötti eltérések vizsgálatát jelen tanulmány terjedelme nem teszi lehetővé.) De a fentiek alapján az ún. HIPI-elv szerint ez könnyen elvégezhető a szolgáltatások négy fő jellemzőjére utalva:

Heterogeneity (ingadozás), azaz a szolgáltatások rendkívül ingadozóak, mert a szolgáltatást nyújtó személytől, és attól függenek, hogy hol és mikor nyújtják őket. Ez kihat a minőségre.

Inseparability (elválaszthatatlanság), azaz a szolgáltatások gyakran nem különíthetők el előállítóiktól. Ha szolgáltatást személy nyújtja, akkor ő is része a szolgáltatásnak. Mivel a vevő/fogyasztó/igénybevevő is jelen van a szolgáltatás végzésekor, mindketten befolyásolják a szolgáltatás eredményét.

Perishability (romlékonyság), azaz, ha a vevő a szolgáltatás hasznát rövid idő alatt nem használja ki, ez a haszon elvész. A szolgáltatások nem tárolhatóak.

Intangibility (megfoghatatlanság), azaz a szolgáltatások nem tárgyasultak, nem megérintheők. A tevékenység eredményeként anyagi testet öltött termék (rendszerint) nem

⁶⁹ Philip Kotler: Marketing menedzsment, Elemzés, tervezés, végrehajtás és ellenőrzés, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1999. 515. old.

⁷⁰ EKSZ.=AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGET LÉTREHOZÓ SZERZŐDÉS EGYSÉGES SZERKEZETBE FOGLALT VÁLTOZATA, (Róma, 1957. 03. 25, utoljára módosítva a 2003-as Csatlakozási Szerződés által) KONSZOLIDÁLT VÁLTOZAT (2004. MÁJUS 1.) 50. cikk,
www.univie.ac.at/RI/eur/20040401/HU_EC_Treaty_Vienna.pdf

jön létre. Ez a tulajdonság bizonytalanságot jelent a vevőnek, a vevők a bizonytalanság csökkentésére bizonyítékot akarnak a szolgáltatás minőségéről.⁷¹

A biztonságsszolgáltatás, sajátosan értelmezett állami és vállalkozás keretében végzett tevékenység, amelynek megítélésében nem maga a szolgáltatás ténye, hanem a tevékenység tartalma a meghatározó. Bár lényegét tekintve biztonságsszolgáltatás valósul meg, azt az állam szabályozhatja nem (mindig) a szolgáltatás elvei alapján is.⁷² (Ezt érdemes átgondolni a „béketeremtés”, illetve általában a békeműveletek esetében is.)

A szolgáltatás, ezen belül a biztonságsszolgáltatás alatt társadalmi helyzettől, érdekeltségtől, műveltségtől, anyagi lehetőségtől stb. függően szinte mindenki mást ért és nem alakult ki még e téren használható, általánosan kezelhető fogalmi/probléma-megközelítési, értelmezési konszenzus.⁷³

A szolgáltatás MINDIG együtt jár valamiféle bizonytalansággal, kockázattal, ezért mindig hordoz valamiféle szubjektív megítélést is, ami az objektív értékítéletet nehezíti. Triviálisan a béketeremtés is felfogható szolgáltatásnak, vagy inkább egy biztonsággal összefüggő folyamat egy fontos csomópontjának. A nemzetközi életben is tapasztalható, hogy a szolgáltató munka egyre jobban felértékelődik, ez különösen igaz az információs/digitális, e-társadalom keretei között.

A biztonságot nemcsak a szolgáltatás időpontjában (pillanatában), hanem attól eltérő időben, hosszú távon, mint hatásmechanizmust, ennek következtében fennmaradó egyensúlyi állapotot is lehet értelmezni. A biztonságsszolgáltatás, mint kifejezés már magában hordozza a paradoxont: olyan módon kell állandóságot garantálni, amely mód nem garantálja az állandóságot.

A biztonság elvileg „tárolható”, azaz hosszabb ideig önmaga hatását fenntartva is érvényesülhet, a szolgáltatás a megszűnés után nem, viszont értelmezhető. A béke esetében is célszerű megvizsgálni a fentieket.

⁷¹ Teke András: Életminőség-biztonságsszolgáltatás-rendvédelem, Hadtudomány elektronikus, http://mhtt.eu/hadtudomany/2010_e.html, 2010.e.17. pdf.

⁷² 2005. évi CXXXIII. törvény a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól

⁷³ E témában a szerzőtől számos írás jelent meg, ezek rövid summázata olvasható a fejezetben.

Teke András: Rendvédelmi stratégiai tervezés-biztonságsszolgáltatás-minőségügy, Minőség és megbízhatóság HU ISSN 0580-4485, 2008/3.sz. (142-153 old.); *A rendészeti kultúra „kultúrája” Pécsi Határőr Tudományos Közlemények X. Pécs, 2009.(5-20.old.); *Gondolatok a biztonságsszolgáltatásról, Határrendészeti tanulmányok elektronikus 2010/2. VII. évf. 2. sz. 2010/1. HU ISSN 2061-3997 (ONLINE); *Életminőség-biztonságsszolgáltatás-rendvédelem, Hadtudomány elektronikus, http://mhtt.eu/hadtudomany/2010_e.html, 2010.e.17. pdf.>; *A „helyettesíthetőség” kérdése a határbiztonság-szolgáltatás vonatkozásában, Határrendészeti Tanulmányok (elektronikus) VII. évf. 1. sz. 2010/1. HU ISSN 1786-2345 (NYOMTATOTT), HU ISSN 2061-3997 (ONLINE).

Az emberi biztonság koncepciójában a biztonság és a veszélyek összekapcsolása olyan paradigmaticus jelenség, amely a biztonság és a veszélyek direkt viszonyrendszereként kerül megállapításra, holott a biztonság egy olyan folyamatba illeszthető eredmény, állapot, érték és értékmérő, amely a veszélyek, fenyegetések, valamint az azok kezelése során alkalmazott ellenirányú mechanizmusok, eljárások, megoldások közti viszonyrendszer adott állapotát jelzi.⁷⁴

Az emberi biztonság esetében csak a veszélyekre hivatkozni azt is jelenti, hogy az „alany” és a „tárgy” nem azonosítható.

Az emberi biztonság koncepciója és a társadalmi biztonság megközelítése, ha érdemi megoldást nem is jelent a valós gondokra, de komoly hatást váltott ki a nemzetközi viszonyrendszerben, ráirányította a figyelmet egy problémahalmazra, a biztonságon túl a béke értelmezése is más kontextusba került.

Az emberi biztonságnak kezdettől fogva nincs konszenzusos fogalma, egy sokféleképpen értelmezhető, a folyamat és rendszerillesztést mellőző, számtalan variációban interpretált koncepció és annak magyarázata létezik. Ehhez kapcsolódik a társadalmi biztonság értelmezésének sajátos elterjedése is. A viszonyrendszer nem került egyelőre tisztázásra.

A nemzetközi viszonyrendszer szereplői a hidegháború lezárását követően jelentősen módosultak, pozicionálás terén a nemzetállamok rovására a multinacionális vállalatok (TNC) és az INGO-k kerültek előtérbe, a nemzetközi szervezetek (pl. ENSZ) szerepüket az új érdekérvényesítési mechanizmusok miatt egyre nehezebben töltik be.

Az új megközelítésben és a kialakult „PC”-környezetben az emberi biztonság koncepciója jól felhasználható bárminek az indoklására vagy cáfolására.

Az emberi biztonság koncepciója új „játékszabályokat” kívánt bevezetni a régiek megtartása mellett, egyben kritizálva és felülírva azokat. A TNC-k és az INGO-k működése mögött komoly gazdasági és politikai érdekek húzódnak meg, amelyeket emberi jogi, emberi és társadalmi biztonsági köntösbe bújtatva próbálnak érvényesíteni.

Az emberi és társadalmi biztonság koncepciója társadalmi oldalról valóságos „circulus vitiosus”, informatikai oldalról „Trójai faló”, revolucionista megközelítésből „mesterséges mutáció”, köznyelven szólva „fából vaskarika”.

A nemzetállamok szerepe az emberi és társadalmi biztonság megvalósításában megfogalmazásra került a felelősség hangsúlyozásával, ugyanakkor a nem működő államok kötelezettségeit és felelősségét a koncepció a működő államokra terheli át.

⁷⁴ Lásd részletesen: Teke András: A deklarált veszélyértelmezés biztonsági kockázatai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX. Pécs, 2017. 27-34. old. (32.old.)

Az ENSZ és más nemzetközi szervezetek a saját működésük biztosítása érdekében zsarolható pozícióban vannak és gazdasági, politikai érdekek kielégítése érdekében kénytelenek sok esetben érdekmotivációs döntést hozni. Ergo, az emberi és társadalmi biztonság egy mutáns elem a biztonság- és békekezelés hagyományos rendszerében, amelyet potens érdekérvényesítők azért is ki tudnak használni, mert maga a koncepció nem került folyamat és rendszerillesztésre. Az elmúlt időszak tanulsága szerint az érdekelteknek nem „sürgős” a folyamat és rendszerillesztés.

Felfogható-e áruként a biztonság és a béke? A modern közgazdászok szerint a termék akkor felel meg a funkciójának, ha eladható. Ami eladható, az árunak minősül. *A béke és/ a vagy biztonság mindig konkrét helyszínhez, szituációhoz kötődik, tehát nem hordozhatja az azonosításra alkalmatlan áru jellegét.*

A békét fel lehet fogni, mint ami elkülönül a fejlődéstől – vagy csak egy aspektusa a fejlődésnek –, amelyet esetleg háború, harc, beruházások, szankciók, embargók, (ki)képzés, közvetítés vagy konfliktusmegoldási gyakorlatok révén valósítanak meg/hoznak létre, kényszerítenek ki. A pozitív béke keretének végrehajtása révén a fejlesztési projektek automatikusan békeépítési projektekké válnak. Az erősségekre és nem a hiányokra összpontosítva a pozitív béke megközelítés különbözik a hagyományos béketeremtési megközelítésektől, amelyek gyakran konfliktuselemzéssel vagy közösségi elemzéssel kezdődnek. A pozitív békeprojektek középpontjában a résztvevők által vezetett valódi cselekvés áll.

A béke és biztonság EU-s megközelítése kapcsán célszerű foglalkozni egy 2021-ben megjelent rendelettel:⁷⁵ „az Unió értékeinek, elveinek és alapvető érdekeinek világszerte történő védelme és előmozdítása az Unió külső tevékenységére vonatkozóan az EUSZ 3. cikkének (5) bekezdésében, 8. cikkében és 21. cikkében megállapított célkitűzések és elvek követése céljából, és ezáltal a szegénység mérsékléséhez, és hosszú távon annak felszámolásához, a demokráciának, a jogállamiságnak és az emberi jogok tiszteletben tartásának a megszilárdításához, támogatásához és előmozdításához, a fenntartható fejlődéshez és az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez, valamint az irreguláris migráció és a kényszerű lakóhelyelhagyás problémájának - többek között ezek kiváltó okainak - a kezeléséhez történő

⁷⁵ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2021/947 RENDELETE, (2021. június 9.) a Szomszédcsági, Fejlesztési és Nemzetközi Együttműködési Eszköz (Globális Európa) létrehozásáról, a 466/2014/EU európai parlamenti és tanácsi határozat módosításáról és hatályon kívül helyezéséről, valamint az (EU) 2017/1601 európai parlamenti és tanácsi rendelet és a 480/2009/EK, Euratom tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről. <https://jogkodex.hu/doc/7433523> (Letöltve: 2023.06.28.)

hozzájárulás; a multilateralizmus előmozdításához, az Unió által elfogadott nemzetközi kötelezettségvállalások és célkitűzések eléréséhez történő hozzájárulás, különösen ami a fenntartható fejlődési célokat, a 2030-ig tartó időszakra szóló menetrendet és a Párizsi Megállapodást illeti; a harmadik országokkal, többek között az európai szomszédságpolitika országaival létrehozandó szorosabb, a kölcsönös érdekeken és felelősségvállaláson alapuló szorosabb partnerségek előmozdítása a stabilizáció, a jó kormányzás elősegítése, valamint a rezilienciaépítés érdekében.”

Ez is alátámasztja a változások hatását. Ehhez társul egy másik releváns és fontos (lehet, hogy precedens-értékű) dokumentum: 2023.június 14-én mutatták be Németország új, első nemzeti biztonsági stratégiáját. (A fordításokban keveredik a nemzeti biztonsági és a nemzetbiztonsági jelző is.) A „terv” koherensebb kül- és biztonságpolitikát irányoz elő annak megakadályozása érdekében, hogy Berlin ne kullogjon a geopolitikai események után. Olaf Scholz kancellár hangsúlyozta: „Biztonság nélkül ugyanis nincs szabadság, stabilitás és jólét.”⁷⁶ A hivatalos dokumentum címe: „Integrierte Sicherheit für Deutschland - Nationale Sicherheitsstrategie” (Németország integrált biztonsága- Nemzeti Biztonsági Stratégia.)⁷⁷

A három kulcsszó azonosítható: Védekező. Ellenálló. Fenntartható. (Wehrhaft. Resilient. Nachhaltig.) „A német biztonságpolitika elsődleges feladata annak biztosítása, hogy továbbra is békében, szabadságban és biztonságban élhessünk hazánkban. Németország biztonsága elválaszthatatlanul összekapcsolódik európai partnereink és szövetségeseink biztonságával. A NATO és az EU iránti elkötelezettségünk változatlan. Elválaszthatatlanul elkötelezettek vagyunk az Észak-atlanti Szerződés 5. cikke szerinti kölcsönös segítségnyújtás ígérete mellett. Megerősítjük a Bundeswehr-t, mint az európai védelem sarokkövét. A nemzeti és szövetségi védelem a Bundeswehr fő küldetése; ez magában foglalja a Szövetség elrettentő képességéhez való hozzájárulásunkat is.” „Németországban minden ember szabadon élhessen. Ezért védjük liberális demokratikus rendünket az illegitim külső befolyással, a dezinformációval és a szélsőségesség minden formájával szemben. (...) Aktív emberi jogi politikát folytatunk, és előmozdítjuk a diszkriminatív hatalmi struktúrák, valamint a részvétel és a sokszínűség felszámolását. Ahol az emberi jogok védelemben részesülnek, a válságok és háborúk kevésbé valószínűek.” „A klímaválság enyhítése és hatásainak kezelése az évszázad egyik alapvető és egyben legsürgetőbb feladata. A globális kibocsátás drasztikus csökkentésére van szükség.

⁷⁶ Deutsche Welle (DW), 06/14/2023. <https://www.dw.com/en/german-government-presents-first-national-security-strategy/a-65908584> (Letöltve: 2023.06.16.)

⁷⁷<https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/veroeffentlichungen/2023/nationalesicherheitsstrategie.html> (Letöltve: 2023.06.16.)

Ugyanakkor nagy lehetőségek rejlenek a globális, fenntartható, zöld és társadalmilag igazságos átalakulásban, ami nemcsak a tiszta energiát, hanem a kevesebb függőséget is jelenti.” „Az integrált biztonságpolitikával együtt szeretnénk együttműködni szövetségeseinkkel, szomszédainkkal és partnereinkkel az európai biztonság érdekében.”⁷⁸

Jelen esetben a *béke-háború, stabilitás-egyenlőtlenségek, fenntarthatóság, szabadság, jólét, szuverenitás-föderáció, globális-regionális-lokális problémák* meglehetősen keveredve az emberi és társadalmi biztonsági megközelítéssel olyan stratégiai szinten jelennek meg, amelyre az őket megjelenítő stratégiának nevezett dokumentum nem igazán nevezhető releváns keretnek. (Lásd: „koncepció-szereplők-szabályok”).

A mai megközelítések kiindulási alapja az orosz-ukrán konfliktus. Talán elgondolkodtató lehet a fenti és a nevesített konkrét példákban is, hogy a történelem során jellemző volt, hogy egy háború elindításakor a feleknek a háborúra voltak elképzeléseik, de hogy mi lesz a háború után, arra nem. Ugyanez van a békével is. A békét valahogy „el lehet érni”, de mi lesz azután? Ezekre a kérdésekre nem szokták keresni a választ. Arra inkább hajlottak mindig a felek, hogy a győzelmük esetén hol tartják a győzelmi díszszemlét...vagy kiket vonnak be az újjáépítésbe... A béke fogalmának van egy fontos kulturális vonatkozása is. A békét hagyományosan a „nyugati világban” sok ember külső feltételnek tartja, míg más kultúrákban a belső békével (elménk vagy szívünk békéjével) is összefügg. A maja hagyományban például a béke a jóllét fogalmára utal; az élet különböző területei közötti tökéletes egyensúlyra. A béke és biztonság vonatkozásában éppen az egyensúly hiánya vált állandó tényezővé.

Befejező gondolatok

A tanulmány mottójául választott John Maynard Keynes idézet nem véletlen. A rendszerváltozás óta számos tanulmányban, előadásban elhangzott, hogy a változások korát éljük. Együtt élünk a változásokkal, vagy csak konstatáljuk, hogy valami megváltozott. A változások gyakoribbá váltak, felgyorsultak, a korábbi kiszámítható ciklikusság kaotikus irányba mozdult el. Megtanultunk együtt élni a változásokkal? Erre nehéz válaszolni, mert a paradigmák makacsul tovább élnek.

Sok esetben a megszokott megoldásokhoz ragaszkodunk még akkor is, ha láthatóan új dologgal állunk szemben, vagy éppen valami hatására teljesen ismeretlen irányba indulunk el.

⁷⁸ U.o.

A politika „mindig tudja, hogy mit akar” és ezt tünteti fel „helyes irányként”. A biztonság megközelítése terén kezd elterjedni a folyamat- és rendszerszemlélet alkalmazása, de az emberi biztonság, a társadalmi biztonság gondolatisága és az integráltnak feltüntetett, stratégia-szinten deklarált „hibrid” megoldások (sok esetben aktuálpolitikai ötletek) nehezítik a tisztánlátást, holott éppen az utóbbi lenne a feladatuk (többek közt). Ezt a területet olyan mértékben kezdi áthatni a heterogenitás, hogy értelmezhetősége és kezelhetősége a megoldáskereséssel együtt gyökeres paradigmaváltást sürget.

Az emberi biztonság és a társadalmi biztonság (tisztázása és folyamatba, rendszerbe való illesztése) lehet az összekötő híd a biztonság és a béke fogalmai között és ezen az úton haladva alakulhat ki a béke és biztonság integrált értelmezése (megértése) is, amelyhez szükséges még azonosítani a stabilitás-instabilitás, szabadság, egyenlőtlenségek, fenntarthatóság, jól-jóllét, háború-konfliktus, problémakezelés, szuverenitás-föderalizmus, globalitás-lokalitás kérdéseit is.

A túlnépesedő Föld olyan problémák előtt áll, amelyek már nem illeszthetők be a vulgárisan értelmezett békés együttélés, a békés egymás mellett élés és az általános (sok esetben PC) tolerancia keretei közé.

Keresni kell a megoldásokat. Ehhez pedig meg kell érteni a folyamatok és a rendszerek működését. E téren még vannak tennivalók. Remélhetőleg legalább a gondolatiság szintjén sikerült rámutatni azokra a tényezőkre, amelyek elősegíthetik a paradigmaváltás felgyorsítását.

Zsákai Lénárd

A schengeni övezet legifjabb tagja: Horvátország

Horvátország teljeskörű schengeni csatlakozásának körülményei és folyamata

Bevezető

2023. január 1-jén Horvátország azzal köszöntötte az újévet, hogy csatlakozott a schengeni övezethez és az euróövezethez. Az ország 2013-ban vált az Európai Unió tagállamává, azonban ez nem jelentette a schengeni övezethez való automatikus csatlakozást annak ellenére sem, hogy az 1997-es Amszterdami Szerződés¹ a schengeni acquis² beemelte az uniós joganyagba egy, a schengeni vívmányoknak az Európai Unió keretébe történő beillesztéséről szóló jegyzőkönyv létrehozásával.

A Horvát Köztársaság uniós csatlakozása utáni egy évtizeddel későbbi, 27. tagként történő schengeni csatlakozását a 4 millió lakosú balkáni ország mélyebb európai integrációjának fontos mérföldköveként emlegetik.³

A tanulmány megvizsgálja Horvátország schengeni csatlakozásának uniós dimenzióját, a csatlakozást lehetővé tevő és ezen aspektusból az elmúlt években mérföldkönek számító események alakulását és a schengeni tagságot jogilag is biztosító határozatot. Ezen túlmenően – kitekintésként – szó esik a schengeni térség bűnügyi aspektusairól és az időnként eltérő tagállami álláspontok kérdésköréről is.

A kutatás főként kvalitatív, dokumentum- és tartalomelemzésen (összefüggések és újszerűségek vizsgálata), forráselemzésen alapul.

A teljeskörű csatlakozáshoz vezető út

Horvátország esetében fontos megemlíteni, hogy uniós csatlakozása óta a schengeni vívmányok egyes részeit már alkalmazta (2019-től kezdődően), különösen a külső határok ellenőrzésével,

¹ Amszterdami Szerződés: Az Európai Unióról Szóló Szerződés, Az Európai Közösségeket Létrehozó Szerződések és Egyes Kiegészítő Okmányok Módosításáról. *Official Journal C 340, 10/11/1997 P. 0115.*

² A schengeni vívmányok (acquis) az európai uniós jogba integrált azon szabályok és jogszabályok - a szerződések, rendeletek, irányelvek, határozatok, felhatalmazáson alapuló jogi aktusok, végrehajtási aktusok és a bíróság ítélkezési gyakorlata - összességét jelentik, amelyek lehetővé teszik a schengeni térség megfelelő működését, a schengeni térségen belüli belső határokon a határellenőrzések megszüntetését, valamint szabályozzák a külső határokon a határellenőrzések megerősítését.

³ Croatia joins the Schengen and Eurozone. Forrás: <https://www.orfonline.org/expert-speak/croatia-joins-the-schengen-and-eurozone/> Letöltés ideje: 2023.02.15.

a rendőrségi együttműködéssel és a Schengeni Információs Rendszer használatával kapcsolatos intézkedések bizonyos körét.⁴ Azonban a vívmányok teljeskörű alkalmazása (pl. a határellenőrzések felszámolása a Horvátországgal közös belső szárazföldi és tengeri határokon és a személyek belső légi határokon történő ellenőrzését illetően) ekkor még váratott magára. A horvát schengeni csatlakozási folyamat megértéséhez szükséges megvizsgálni a 2013-as uniós csatlakozásról szóló csatlakozási okmányt⁵. A hivatalos dokumentum kimondja, hogy az uniós jog részét képező schengeni vívmányok rendelkezéseit és kapcsolódó jogi aktusait azt követően alkalmazhatja Horvátország, hogy az Európai Unió Tanácsa (a továbbiakban: EU Tanács) határozat elfogadásával kinyilvánítja, *„hogy az alkalmazandó schengeni értékelési eljárásokkal összhangban megvizsgálta, hogy Horvátország teljesíti-e az érintett vívmányok valamennyi részének alkalmazásához szükséges feltételeket, tehát többek között hatékonyan, az elfogadott közös normáknak és az alapvető elveknek megfelelően alkalmazza-e valamennyi schengeni szabályt”*.⁶ A horvát kormány 2015. március 6-án hivatalos levelet küldött az Európai Bizottság részére, amelyben rámutatott, hogy az ország készen áll arra, hogy ugyanezen év július 1-jétől a schengeni vívmányok valamennyi vonatkozó területén ún. schengeni értékelésen essen át.

A schengeni értékelések rendszere, teljes nevén a schengeni ellenőrzési és monitoring mechanizmus (a továbbiakban: Scheval) a schengeni vívmányok alkalmazásának átfogó értékelése és ellenőrzése a vívmányokat egészben vagy részben alkalmazó államok esetében. Ami Horvátország szempontjából kiemelendő, hogy mindezen túlmenően a Scheval kiterjed a schengeni feltételek teljesítésének ellenőrzésére is azokban a tagállamokban is, ahol még nem született határozat a schengeni keretek teljes vagy részleges alkalmazásáról⁷. Ez adta pontos alapját annak, hogy a horvátok egy komplex értékelésen esznek át, mielőtt még „teljes” tagjává válnának a belső határok nélküli schengeni térségnek.

A meglehetősen hosszúra nyúlt horvátországi helyszíni értékelő látogatásokra és ellenőrzésekre 2016 és 2020 között került sor, az akkor hatályos Scheval rendeletben⁸ meghatározott

⁴ Schengeni térség: A Tanács úgy határozott, hogy megszünteti a Horvátországgal közös határain az ellenőrzést. 2022. december 8. Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2022/12/08/schengen-area-council-decides-to-lift-border-controls-with-croatia/> Letöltés ideje: 2023.02.15.

⁵ Okmány a Horvát Köztársaság csatlakozásának feltételeiről, valamint az Európai Unióról szóló szerződés, az Európai Unió működéséről szóló szerződés és az Európai Atomenergiaközösséget létrehozó szerződés kiigazításáról (HL L 112., 2012.4.24., 21. o.)

⁶ Loc. cit. 3, 2. cikk (2) bekezdés

⁷ Zsákai Lénárd: A schengeni értékelési mechanizmus reformja. In: Baráth, Noémi; Mezei, József (szerk.) Rendészet-Tudomány-Aktualitások 2022, Budapest, Magyarország, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészet-tudományi Osztály (2022) 97 p. pp. 69-81

⁸ Tanács 1053/2013/EU rendelete (2013. október 7.) a schengeni vívmányok alkalmazását ellen_rz_ értékelési és monitoringmechanizmus létrehozásáról és a végrehajtó bizottságnak a Schengent Értékel_ és Végrehajtását

területeken és szempontok szerint. Az Európai Bizottság és a tagállamok biztosította szakértői csoportok valamennyi ellenőrzésről értékelő jelentéseket készítették, ezt követően az EU Tanács a felfedett hiányosságok kiküszöbölésére ajánlásokat fogadott el.

A horvát értékelések még nem zárultak le, amikor a Bizottság 2019. októberében az EU Tanács és az Európai Parlament felé egy közleményt⁹ tett közzé, melynek konklúziójaként már elismeri, hogy Horvátország „*megtette a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy a schengeni vívmányok valamennyi vonatkozó részének alkalmazásához szükséges feltételek teljesüljenek*”¹⁰ és ezzel összhangban arra ösztönözte az EU Tanácsot, hogy mozdítsa előre a horvát schengeni csatlakozás tényleges megvalósulását.

Horvátországnak a schengeni értékelések során feltárt hiányosságok korrekciója és az ajánlások megfelelő végrehajtása érdekében cselekvési terveket kellett készítenie és benyújtania a Bizottság részére. A cselekvési tervek végrehajtása és annak bizottsági szintű elismerését követően, az EU Tanács Bel- és Igazságügyi formációjának 2021. december 9-i ülésén az EU Tanács jóváhagyta a schengeni vívmányok Horvátországban történő teljes körű alkalmazásához szükséges feltételek teljesítéséről szóló tanácsi következtetés szövegét¹¹. A jóváhagyott következtetések célja az volt, hogy a Tanács kinyilvánítsa hivatalosan is, hogy Horvátország a szükséges schengeni követelményeknek eleget tett.

A 2021. decemberi tanácsi határozat elfogadását követően egy év elteltével az EU Tanács ismételen határozatot fogadott el a horvát schengeni csatlakozásról, ami már nem csak az eredmények elismerését taglalta, hanem konkrét rendelkezéseket rögzített a teljeskörű csatlakozás dátumáról és körülményeiről.

Rendelet a schengeni vívmányok Horvátország általi teljeskörű alkalmazásáról

A schengeni vívmányok rendelkezéseinek a Horvát Köztársaság általi teljeskörű alkalmazásáról szóló rendeletet¹² az EU Tanács már említett bel- és igazságügyi formációja 2022. december 8-án fogadta el egyhangúlag.

Felügyelő Állandó Bizottság létrehozásáról szóló 1998. szeptember 16-i határozatának hatályon kívül helyezéséről.

⁹ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a Schengeni Vívmányok Horvátország általi teljes körű alkalmazásának ellenőrzéséről (COM(2019) 497 final)

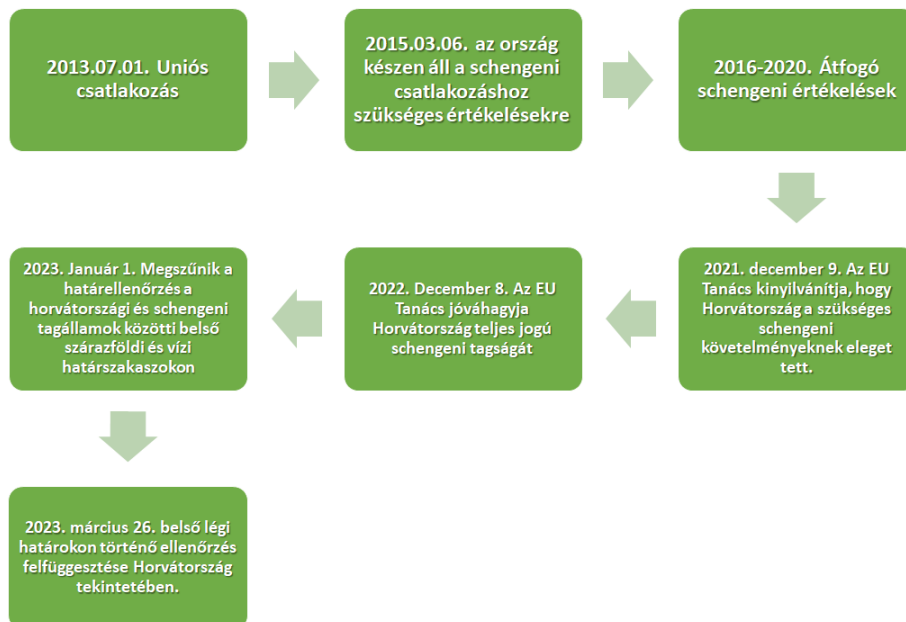
¹⁰ Loc. cit. 9.

¹¹ Council concludes Croatia has fulfilled the necessary conditions for the full application of the Schengen acquis. Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/12/09/council-concludes-croatia-has-fulfilled-the-necessary-conditions-for-the-full-application-of-the-schengen-acquis/> Letöltés ideje: 2023.02.16.

¹² A Tanács (EU) 2022/2451 határozata (2022. december 8.) a schengeni vívmányok rendelkezéseinek a Horvát Köztársaság általi teljeskörű alkalmazásáról

A rendelet két fontos dátumot rögzít: a belső szárazföldi és tengeri határokon történő határellenőrzés, valamint a belső légi határokon történő ellenőrzés felfüggesztését. Előbbi esetben megállapítja, hogy 2023. január 1-jétől kezdődően „*meg kell szüntetni a személyek ellenőrzését a Horvátországgal közös belső szárazföldi és tengeri határokon*”¹³, utóbbi tekintetében pedig 2023. március 26-tól kell az ellenőrzésekkel felhagyni.

A rendelet kimondja azt is, hogy Horvátország által 2023. január 1-je előtt kiadott rövid távú tartózkodásra jogosító nemzeti vízumok érvényességi idejük lejártáig érvényesek maradnak más tagállamok területén való átutazás vagy más tagállamok területén való tervezett, 180 napos időszakon belül 90 napot meg nem haladó tartózkodás céljából, amennyiben a kiadott rövid távú tartózkodásra jogosító vízumok az 565/2014/EU határozattal¹⁴ összhangban elismerésre kerülnek.

1. sz. ábra: Horvátország schengeni csatlakozásának legfontosabb állomásai.

Forrás: a szerző saját szerkesztése

Kitekintés: bűnüldözési aspektusok

Napjainkban sem veszített aktualitásából és validitásából azon gondolat, miszerint „*a jelentős bővítések folyamán mind a schengeni terület, mind az itt élő lakosság mára egy nagy közösséget*

¹³ Loc. cit. 10, 1. cikk

¹⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 565/2014/EU határozata (2014. május 15.) a személyek külső határokon történő, egyes okmányoknak a Bulgária, Horvátország, Ciprus és Románia által a területükön történő átutazás és a bármely 180 napos időszakban 90 napot nem meghaladó tervezett tartózkodás céljából kiadott nemzeti vízumaikkal egyenértékűként való egyoldalú elismerésén alapuló, ellenőrzése egyszerűsített rendszerének bevezetéséről, valamint a 895/2006/EK és az 582/2008/EK határozat hatályon kívül helyezéséről

hozott létre, amely egyben egy bűnügyi térség is”.¹⁵ Rendészeti szemmel vizsgálva a térséget, valóban szükséges „bűnügyi térségként” is tekinteni rá, azonban nem a kifejezés közvetlen értelmében.

Bűnügyi térség alatt nem a súlyos és kevésbé súlyos bűnügyektől hemzsegő, általánosságban véve rossz közbiztonságú terület értendő, sokkal inkább olyan terület, ahol a teljes térségre kiterjedő, határokon átnyúló bűnüldözésnek és rendőrségi együttműködésnek – a teljes térség biztonságának garantálása szempontjából – kiemelt jelentősége van. A belső határok eltörlésével a teljes térség szabadon átjárhatóvá vált, ezért a bűnüldözést is ennek megfelelően kellett a térség tagállamainak összehangolni. A Schengeni Végrehajtási Egyezmény¹⁶ alapvető kiindulási pontként rögzíti, hogy a tagországok bűnüldöző hatóságai „*támogatják egymást a bűncselekmények megelőzése és nyomozása céljából*”.¹⁷

A schengeni övezet egyik fő célja a polgárok védelme a tagállamok rendőrségi, vám- és külső határellenőrző hatóságai közötti együttműködés fokozásával. Az együttműködés ezen új formái azért is kerültek bevezetésre, hogy ellensúlyozzák a belső határellenőrzések hiányából eredő biztonsági deficitek kockázatát. Következésképpen, a közös schengeni bűnüldözési együttműködés (pl. kölcsönös operatív segítségnyújtás, a bűnözők üldözése határátlépéssel, a rendőri hatóságok közötti közvetlen információcsere, stb.) meglehetősen nagy előnyt képez a terrorizmus, súlyos és szervezett bűnözés (pl. illegális migráció, emberkereskedelem) elleni küzdelemben.¹⁸

Kitekintés: az eltérő tagállami álláspontok kérdése

Beigazolódni látszik továbbá, hogy „*a tagállamok egymás iránt bizalma nem teljes, ezt csak erősíti a román és bolgár térség gyakorlati csatlakozásának húzódása*”.¹⁹ Ezt jól tükrözi, hogy a horvát csatlakozási folyamatot kétségkívül egy összetagállami konszenzus zárta le, de az erről szóló döntéssel gyakorlatilag egyidejűleg mutatkozott meg a konszenzus hiánya is: Bulgária és Románia, valamint Horvátország schengeni csatlakozásának szakértői és szakpolitikai szintű előkészítése a 2022. év folyamán párhuzamosan futott elsősorban az EU Tanács előkészítő munkacsoportjaiban és az előbbi két ország nagy reményeket fűzött az év végéig történő

¹⁵ Sallai János: A schengeni integráció negyedszázada és jövője. Megjelent: A rendészettudomány határhárai - Tanulmányok a Pécsi Határőr Tudományos Közlemények első évtizedéből (2012). pp. 247-256

¹⁶ Egyezmény a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló, 1985. június 14-i Schengeni Megállapodás végrehajtásáról
OJ L 239, 22.9.2000, p. 19–62

¹⁷ Loc. cit. 14., 39. cikk (1) bekezdés.

¹⁸ The Schengen area explained. Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/schengen-area/>

¹⁹ Loc. cit. 13.

schengeni csatlakozáshoz. Azonban Ausztria és Hollandia a román és bolgár felvétel ellen szavazott, arra hivatkozva, hogy mindkettő gyengének bizonyult az illegális migrációval szemben.²⁰ E tény arra világíthat rá, hogy az uniós tagállamok sokszor egészen másként vélekedhetnek a schengeni bővítést illetően. Hazánk – a horvát csatlakozáshoz hasonlóan – következetesen „*megecsíttette Magyarország elkötelezettségét Románia és Bulgária mielőbbi schengeni csatlakozása iránt*”²¹, mely pusztán határrendészeti aspektusból is teljességgel indokolt: a jelenlegi, (Horvátországot már nem számolva) megközelítőleg 760 kilométernyi schengeni külső határszakaszunk csaknem 60 százalékát²² a román szakasz teszi ki. A határszakasz a román csatlakozással immáron belső határszakasszá válna, ergo nem kellene rajta magyar részről a Schengeni Határellenőrzési Kódex²³ adta kötelezettségeknek eleget téve határellenőrzést folytatni. Ezzel szemben Ausztria aggályait juttatta kifejezésre vétőjával a tekintetben, hogy Románia és Bulgária nem áll olyan szinten, hogy biztosítani tudja a schengeni térség biztonságos őrizetét esetleges külső határszakaszain. A holland parlament pedig még határozatban²⁴ is rögzítette, hogy a két országban fennálló korrupció és szervezett bűnözés elterjedtsége komoly problémákat okozhat az érintett ország határellenőrzésének működésében, és ezért kockázatot jelent Hollandia és az egész schengeni térség biztonságára.²⁵

Záró gondolatok

Összegezve az ismertetett eredményeket és gondolatmenetet, indokoltnak tartom a schengeni térség alakulásának folyamatos nyomon követését, a stratégiai célok és mechanizmusok változásainak folyamatos feltárását, hiszen azok a magyar rendészeti munkára is előbb-utóbb hatást gyakorolhatnak. Ezzel összefüggésben fokozottan szükség szerű a horvát csatlakozásból adódó – mind operatív helyi, mind globális stratégiai – fejleményeket folyamatosan figyelemmel kísérni.

²⁰ Schengen: No EU border-free zone for Romania and Bulgaria. Forrás: <https://www.bbc.com/news/world-europe-63905113> Letöltés ideje: 2023.02.15.

²¹ Döntés Horvátország schengeni tagságáról. Forrás: <https://kormany.hu/hirek/dontes-horvatorszag-schengeni-tagsagarol> Letöltés ideje: 2023.02.15.

²² Ukrán szakasz: 137 km; román szakasz: 448 km; szerb szakasz: 175 km.

²³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről

²⁴ Onderwerp Schengentoetreding van Roemenië, Bulgarije en Kroatië. Forrás: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-d0c32c541bc900a17cb8bd4fc93d982a9aa00c57/pdf> Letöltés ideje: 2023.02.16.

²⁵ Dutch parliament votes against Bulgaria and Romania joining Schengen. Forrás: <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/dutch-parliament-votes-against-bulgaria-and-romania-joining-schengen/> Letöltés ideje: 2023.02.16.

Horvátország schengeni tagságával immáron biztosított a szabad áramlás a magyar-horvát határokon, nem terhel minket határellenőrzési kötelezettség. Ha mindez hasonlóan megvalósulna Románia esetében is, akkor jelentős jogi kötelmi és operatív gyakorlati „megkönnyebbülést” eredményezhet rendvédelmi szerveink (különösen a határrendészeti szolgálati ág) számára. Mindeközben nagy hangsúlyt kell fektetni a határokon átnyúló információcserére és bűnüldözési tevékenységekre, hiszen a térség bővülése biztonsági kockázatokat is magával hordozhat.

Felhasznált irodalom, jogszabályok, források

Felhasznált irodalom

1. Sallai János: A schengeni integráció negyedszázada és jövője. Megjelent: A rendészettudomány határkövei - Tanulmányok a Pécsi Határőr Tudományos Közlemények első évtizedéből (2012). pp. 247-256
2. Zsákai Lénárd: A schengeni értékelési mechanizmus reformja. In: Baráth, Noémi; Mezei, József (szerk.) Rendészet-Tudomány-Aktualitások 2022, Budapest, Magyarország, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészettudományi Osztály (2022) 97 p. pp. 69-81.

Alkalmazott jogszabályok és uniós dokumentumok

1. A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a schengeni vívmányok Horvátország általi teljes körű alkalmazásának ellenőrzéséről (COM (2019) 497 final)
2. A Tanács (EU) 2022/2451 határozata (2022. december 8.) a schengeni vívmányok rendelkezéseinek a Horvát Köztársaság általi teljeskörű alkalmazásáról.
3. Amszterdami Szerződés, Az Európai Unióról Szóló Szerződés, Az Európai Közösségeket Létrehozó Szerződések és Egyes Kapcsolódó Okmányok Módosításáról. Official Journal C 340, 10/11/1997 P. 0115.
4. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről.
5. Az Európai Parlament és a Tanács 565/2014/EU határozata (2014. május 15.) a személyek külső határokon történő, egyes okmányoknak a Bulgária, Horvátország, Ciprus és Románia által a területükön történő átutazás és a bármely 180 napos időszakban 90 napot nem meghaladó tervezett tartózkodás céljából kiadott nemzeti vízumaikkal

egyenértékűként való egyoldalú elismerésén alapuló, ellenőrzése egyszerűsített rendszerének bevezetéséről, valamint a 895/2006/EK és az 582/2008/EK határozat hatályon kívül helyezéséről.

6. Egyezmény a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló, 1985. június 14-i Schengeni Egyezmény végrehajtásáról (OJ L 239, 22.9.2000, p. 19–62).
7. Okmány a Horvát Köztársaság csatlakozásának feltételeiről, valamint az Európai Unióról szóló szerződés, az Európai Unió működéséről szóló szerződés és az Európai Atomenergiaközösséget létrehozó szerződés kiigazításáról (HL L 112., 2012.4.24., 21. o.).
8. Tanács 1053/2013/EU rendelete (2013. október 7.) a schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési és monitoringmechanizmus létrehozásáról és a végrehajtó bizottságnak a Schengent Értékelő és Végrehajtását Felügyelő Állandó Bizottság létrehozásáról szóló 1998. szeptember 16-i határozatának hatályon kívül helyezéséről.

Internetes források

1. <https://kormany.hu/hirek/dontes-horvatorszag-schengeni-tagsagarol> (Letöltés ideje: 2023.02.15.)
2. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-d0c32c541bc900a17cb8bd4fc93d982a9aa00c57/pdf> (Letöltés ideje: 2023.02.16.)
3. <https://www.bbc.com/news/world-europe-63905113> (Letöltés ideje: 2023.02.15.)
4. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/schengen-area/> (Letöltés ideje: 2023.02.15.)
5. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/12/09/council-concludes-croatia-has-fulfilled-the-necessary-conditions-for-the-full-application-of-the-schengen-acquis/> (Letöltés ideje: 2023.02.16.)
6. <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2022/12/08/schengen-area-council-decides-to-lift-border-controls-with-croatia/> (Letöltés ideje: 2023.02.15.)
7. <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/dutch-parliament-votes-against-bulgaria-and-romania-joining-schengen/> (Letöltés ideje: 2023.02.16.)
8. <https://www.orfonline.org/expert-speak/croatia-joins-the-schengen-and-eurozone/> (Letöltés ideje: 2023.02.15)